

**T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**NIJER'İN DIŞ BORÇ SORUNLARI
VE ÇÖZÜMLERİ**

MAHAMADOU TARİ BAKO

**İKTİSAT ANABİLİM DALI
EKONOMİK KALKINMA VE BÜYÜME BİLİM DALI**

HAZİRAN 2017

NİJER'İN DIŞ BORÇ SORUNLARI VE ÇÖZÜMLERİ

Mahamadou TARİ BAKO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

EKONOMİK KALKINMA VE BÜYÜME BİLİM DALI

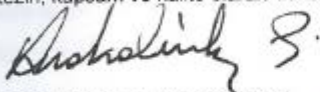
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2017

Mahamadou TARI BAKO tarafından hazırlanan "Nijer'in Dış Borç Sorunları ve Çözümleri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi İktisat Anabilim Dalında Ekonomik Kalkınma ve Büyüme Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. Affan Hakan Çermikli
Anabilim Dalı / Üniversite Adı İktisat / Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum

Başkan: Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. Ufuk Senceroglu
Anabilim Dalı / Üniversite Adı İktisat / Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum

Üye: Unvanı Adı SOYADI Doç. Dr. Özgür Teoman
Anabilim Dalı / Üniversite Adı İktisat / Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum / onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 13.10.2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hilmi Ünal
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

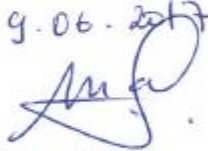
ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

(Adı Soyadı)

(Tarih)

Tari: Bako Mahmutov
19.06.2017

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

(Adı Soyadı)

(Tarih)

NİJER'İN DIŞ BORÇ SORUNLARI VE ÇÖZÜMLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tari Bako MAHAMADOU

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Harizan 2017

ÖZET

Nijer, dünyadaki en fakir ülkelerinden biridir. Maden ve yer altında kaynaklarının çok ve çeşitli olmasına rağmen ekonomisi oldukça zayıftır ve bu nedenle borç krizinin görüldüğü ülkelerden biridir. Bu çalışmada borçların nedenleri ortaya konulacaktır. Nijer neden borçlanmıştır? Nijer'in borçlanma sebepleri nelerdir? Bu soruları, 80'li yıllardaki krizi inceleyerek daha iyi cevaplayabiliriz. Aynı zamanda, borçların hangi yöntemle hafifletildiği de önemli bir konudur. Bildiğimiz gibi borçların hafifletilme yöntemine hem geleneksel hem de modern girişimler dâhil edilmektedir. Çalışmamızda borç hafifletilmesinin, Nijer ekonomisinin üzerindeki etkileri de ortaya konacaktır. Borç hafifledikten sonra, ortaklar fonu ile Nijer'de çeşitli projeler yapılmıştır ve bu projeler de bu çalışmada değerlendirilecektir. Ayrıca, bu projelerin sonuçları kısaca ele alınacaktır. Sonuç olarak, borçların nedenleri, borç yükünün hafifletilmesi için uygulanan çeşitli yöntemler, bu hafifletmelerin sosyal ve ekonomik sonuçları ve bugüne kadar borçların gelişim süreçleri gibi konular incelenecektir. Bu konular üzerindeki deneyimlerden hareketle, Nijer'in gelecekteki borçlanma sorunlarının çözümü daha kolay olacaktır.

Bilim Kodu : 111901
Anahtar Kelimeler : Nijer Dış Borcu, Dış Borçlanma, Borç Sorunları, Nijer'in Dış Borcu, Borç Sorunları, Nijer Ekonomisi, Nijer Borç Sorunları
Sayfa Adedi : 89
Tez Danışmanı : Prof. Dr. A. Hakan ÇERMİKLİ

PROBLEMS OF EXTERNAL DEBT OF NIGER AND WAYS OF SOLUTIONS
(M.S. Thesis)

Tari Bako MAHAMADOU

GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June 2017

ABSTRACT

Our country Niger in in term of Human Development Index, the last country in the world, according to the ranking of United Nations Development Programme in 2015. Our country held also one of the most sought resources on international markets: uranium. With the profits generated from uranium commercialization, Niger undertook an extensive program focused, on the one hand, on various investments as part of state construction and secondly, on securing the multiple needs of these populations. However, due to the turnaround of the price of uranium on the global market, the intensive program was compromised. Niger will as a result experience instability both on the social and economic plan. In order to face this impending crisis, our country embarked on a much more sustained debt. This debt was aimed at reconstructing the nation by redressing the economy. In this study we will focus on the causes of the debt, why Niger get into debt crisis, what was the causes and consequences. Significant reliefs were negotiated and agreed up to 38.3 billion of CFA Franc. In the relief process of external public debt. They were unfortunately revealed insufficient because the country remained unfortunately always with a significant debt burden. Modern and more adapted mechanisms had to be found. The Heavily indebted Poor countries Initiative (HIPC) was born during the G7 Summit at Lyon on May 26th 1996. In our work we plan to study Niger's debt relief process, from traditional to modern. At the end we will for sure see the impact of the relief debt of the debt on Economic and Social ways.

Science Code : **111901**

Key Words : **External Debt, Economy of Niger, External Debt of Niger, Problems of External Debt, Ways of solutions on External Debt issues**

Page Number : **74**

Supervisor : **Prof. Dr. A HAKAN ÇERMİKLİ**

TEŞEKKÜR

Hayatımın her döneminde bana her türlü desteği sağlayan Annem ve Babama teşekkür ederim. Eğitim süresince deneyim ve bilgileriyle eğitimime katkıda bulunan, tez alıőmamda bana destek olan ve yol gösteren değerli ve sevgili hocam Prof. Dr. A HAKAN ÇERMİKLİ'ye teşekkür ederim. Yardımlarıyla destek olan bütün okul arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
HARİTALAR LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM**KALKINMA EKONOMİSİNDEKİ MODELLERİN TEORİK İNCELEMESİ**

1.1. Ragnar NURSKE'nin Yoksulluğun Kısır Döngüsü Modeli	5
1.2. Paul N. ROSENSTEIN-RODAN'ın Yatırımda Büyük İtiş Gerekliliği Modeli	9
1.3. Rostow'un Büyüme Teorisi	12
1.4. Samir AMİN'in Bağımlılık Teorisi	13

2. BÖLÜM**DIŞ BORÇLANMA EKONOMİK POLİTİKASI**

2.1. Dış Borcun Tanımı.....	19
2.2. Dış Borç Türleri.....	19
2.2.1. Kaynaklar açısından.....	20
2.2.2. Vadeler açısından.....	20
2.2.3. Kullanım şekli açısından.....	20
2.2.3.1. Proje kredileri.....	20
2.2.3.2. Program kredileri.....	21
2.2.3.3. Bağlı ve serbest krediler.....	22
2.2.3.4. Röfinansman kredileri.....	22
2.3. Farklı Teorilere Göre Dış Borçlanmanın Sebepleri.....	24
2.3.1. Klasikler.....	26
2.3.2. Neo-klasikler.....	27
2.3.3. Ricardian denklik teoremi.....	28
2.3.4. Keynezyen görüş.....	29
2.3.5. Parasalcı görüş.....	30

3. BÖLÜM**NİJER ve EKONOMİK DURUMU**

3.1. Genel Ekonomik Durum.....	33
--------------------------------	----

İÇİNDEKİLER(Devam)	Sayfa
3.1.1. Tarım Sektörü.....	33
3.1.2. Sanayi Sektörü	34
3.1.3. Hizmetler Sektörü	36
3.1.4. İhracat	37
3.1.5. İthalat	39
3.2. Kalkınmaya İlişkin Gelişmeler.....	40
3.2.1. Gelir dağılımı	40
3.2.2. Eğitim	41
3.2.3. Sağlık	42
3.2.4. İnsani gelişme.....	44
3.3. Kalkınma Yönetimi	45
3.3.1. Yatırım	45
3.3.1.1. Doğrudan yabancı yatırımcılar.....	46
3.3.2. Piyasa ekonomisine geçiş çabaları.....	47
3.3.3. Devletçi uygulamalar	49
3.3.4. Para politikaları	49
3.3.5. Liberal uygulamalar	50
3.3.6. Demokrasi çabaları	50
3.3.7. Yönetimde şeffaflık	51
3.4. Borçlanma Tarihi	52
3.4.1. Bağımsızlıktan önce	52
3.4.2. Bağımsızlıktan 1975'e kadar	52
3.4.3. 1976 - 1982 dönemi dış borçlar	53
3.4.4. 1983 - 2000 dönemi borçlar	53

İÇİNDEKİLER (Devam)

Sayfa

3.4.5. 2000 yılından günümüze kadar borçlar	53
3.5. Borç Nedenleri	54
3.5.1. Hollanda sendromu	54
3.5.2. Borçlanmanın iç ve dış nedenleri.....	57
3.5.2.1. İç nedenler	57
3.5.2.2. Dış nedenler	57

4. BÖLÜM**DIŞ BORÇLARIN AZALTILMASINA YÖNELİK MEKANİZMALAR**

4.1. Dış Borçların İndiriminde Geleneksel Mekanizmalar	58
4.1.1. Erteleme	58
4.1.2. Dış borç ödemesi	61
4.1.3. Borcun affı	62
4.1.4. Borç konversiyonu	63
4.1.2. Britanya Girişimi	65
4.1.2.1. Çok taraflı borç yardımı girişimi	66
4.2. Yardım Tedbirlerinin Etkileri	67
4.2.1. Konvansiyonel önlemler	67
4.2.1.1. Erteleme	67
4.2.1.2. Borç indirimleri	68
4.2.1.3. Dış borcun geri ödenmesi	69
4.2.1.4. Konversiyon etkisi	70

İÇİNDEKİLER (Devam)

Sayfa

4.2.2. Modern önlemler	70
4.2.2.1. IPPTE etkisi	70
4.2.2.1.1. PPTTE kredilerinin durumu	71
4.2.2.2. IADM etkisi	72
4.3. Nijer'in Borcunu Hafifletme Girişimleri	73
4.3.1. Ağır borç altındaki yoksul ülkeler girişimi	73
4.4. Borcun hafifletilmesinin sosyo-ekonomik sonuçları	74
4.4.1. Sosyal sonuçlar	74
4.4.1.1. Borcun hafifletilmesinin sağlık alanındaki sonuçları	74
4.4.2. Çevresel sonuçlar	75
4.4.3. Ekonomik sonuçlar	75
4.4.3.1. Gelir üzerindeki sonuçları	75
4.5. Mekanizmalara Eleştirel Yaklaşım	76
4.5.1. Mekanizmanın sınırlılıkları	76
SONUÇ VE ÖNERİLER	80
KAYNAKLAR	82
EKLER	86
Ek-1. Genel Bilgiler	86
Ek-2. Coğrafi Bilgiler	86
Ek-3. Demografi	88

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Ekonomik veriler	32
Çizelge 2.2. İhracat ürünleri.....	37
Çizelge 3.3. İthalat ürünleri.....	39
Çizelge 3.4. Borçlanma tarihi.....	53
Çizelge 4.1. Nijer'in dış bParis Kulübünü ile yeniden yapılandırması yoluyla hafifletilmesi.....	66
Çizelge 4.2. Borç affının bir parçası olarak Nijer'in yararlandığı indirimler: 1989-1997 ...	68
Çizelge 4.3. PPTTE kredilerinin tahsisinin aşamaları	70
Çizelge 4.4. Kaynakların donörlere göre dağılımı.....	71
Çizelge 4.5. Sağlık tesislerinin 2003-2007 gelişiminde yatırımlar	73
Çizelge 4.6. Kamu geliri oranları 2003-2008	74
Çizelge 4.7. Ödenmemiş dış borcun hafifletilmesi: 2000-2003.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Borç türleri	23

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik	Sayfa
Grafik 1.1. Yoksulluk kısır döngüsü	7
Grafik 3.1. İhracat hedef ülkeleri.....	38
Grafik 3.2. İthalat menşe ülkeleri	39

HARİTALAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Harita 1.	86

KISALTMALAR

Simge	Açıklama
ABD	Amerika Birlesik Devletleri
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağıklık Yetersizliği Sendromu)
CFA	Franc de la Communauté Finaciere Africaine (Eski Fransız Sömürgesi Olan Ülkelerin kullanılan Para Birimi)
CNUCED	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
FNUAP	Fonds des Nations Unies pour la Population (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYĞH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HIV	Human Immunodeficiency Virus (Insan Bağıklık Yetmezliği Virüsü)
ICPD	International Conference on Population and Development
INED	Institut national d'études démographiques (Fransa ulusal sağlık ve demografik çalışmaların enstitüsü)
INS	Institut National de la Statistique (Nijer Ulusal İstatistik Enstitüsü)
PNUD	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
RGPH	Récensement Général de la Population et de l'Habitat (Nijer genel nüfus sayımı)
UNFPA	United Nations Population Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu)

UNDP	United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNICEF	United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklar Fonu)
WHO	World Health Organization

GİRİŞ

Nijer, yaklaşık 18 milyon nüfusu ve geniş toprakları ile Afrika'nın batısında bulunan ülkelerden biridir. Nijer, 19. Yüzyılda, sömürgeci Fransız güçleri tarafından işgal edilmiş ve 1922 yılında ülkenin sınırları koloni olarak belirlendikten sonra ayrı bir devlet haline gelmiştir. 1958 yılının Aralık ayında, Nijer Cumhuriyeti kurulmuş, 3 Ağustos 1960'ta ise ülke bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığını kazandıktan hemen sonra, 20 Eylül 1960'ta Birleşmiş Milletlere üye olmuştur.

Nijer, yeraltı kaynakları bakımından oldukça zengindir. Ülke ekonomisini ferahlatan uranyum madeni oldukça bol miktarda bulunmaktadır. Fakat bu madenin işletilmesi, tekniği ve endüstrisi, Afrika'da etkin olan batı ülkeleri, Fransa, Çin, ABD ve Japonya'ya bağlıdır. Nijer'de, uranyumun bulunmasıyla birlikte, öğrenci ve okul sayısında artış yaşanmış ve ülkede yükseköğrenim yapılabilir hale gelmiştir. Nijer ekonomisi uranyumun bulunmasından sonra gelişmeye başlamıştır. Uranyum bir yandan Nijer'in gelişmesini sağlarken öteki yandan ekonomik kriz yaşanmasına sebep olmuştur. Piyasadaki düşen uranyum fiyatları yüzünden Nijer 1980'li yıllarda ekonomik krize girmiştir.

1975 ve 1981 yılları arasında Nijer'de "*Uranyum patlaması*" yaşanmıştır. Uranyum sayesinde Nijer'de büyük yatırımlar yapılmıştır: Yollar ve hastaneler yapılmış, inşaat sektörü canlanmıştır. Ülkede bulunan ve yenilenmesi gereken binalar restore edilmiştir.

Nijer kendi ekonomisini geliştirmek için büyük projeleri kendisine hedef olarak almıştır. Nijer'in en önemli madenleri; uranyum, petrol, kömür, altın ve demirdir. Nijer, madenlerini yeni işlemeye başladığından ve bu madenlerin dünyanın her yerinde pazarlanabilir olmasından ötürü, borç verenlerin gözünde sağlam bir ortak olarak görülmüştür. Dolayısıyla, projelerini hayata geçirmek için kolayca borçlanabilmiştir. İkili ortaklarından (Arap devletleri) ve çok taraflı ortaklardan (IFM, Dünya Bankası) borç almıştır.

1975 ve 1982 yıllarda, Nijer'in borç stoku, 27,2 milyar FCFA'dan (45 milyon dolar) 203,1 milyar (338 milyon dolar) FCFA'ya ulaşmıştır. Ne yazık ki 1982 yılında, uranyumun piyasa fiyatları düşmüş ve bundan sonra Nijer aldığı borçları ödeyemez duruma gelmiştir.

Bunun ardından, siyasi sıkıntılar ile birlikte, Nijer'in durumu daha da kötüleşmiş, 1990'da Cheffou Amadou'nun kurmuş olduğu hükümet Nijer'in o dönemdeki ekonomisini yönetememiş, projeler durmuş, kamu çalışanlarına düzgün maaş verilememiş ve 1994 devalüasyonu ile birlikte Nijer giderek gerilemeye başlamıştır. Borcu ödeyemez duruma gelmiş ve borç sorunları başlamıştır. 1982'de 338 milyon dolar olan borç; 2000'de yaklaşık 1,5 milyar ABD dolar'ına yükselmiştir.

Nijer'in maden ve yer altı kaynakları çok ve çeşitli olmasına rağmen ekonomisi oldukça zayıftır. Bu nedenle borç krizinin görüldüğü bir ülke konumundadır. Bundan dolayı, Nijer'de borç yükünün hafifletilmesine gerek duyulmuş, bu durumdan kurtulmak amacıyla borç stokunun ortadan kaldırılması için çaba harcanmıştır.

Bu çalışmada borçların nedenleri ortaya konulacaktır. Nijer neden borçlanmıştır? Nijer'in borçlanma sebepleri nelerdir? Bu soruları, 80'li yıllardaki krizi inceleyerek daha iyi cevaplayabiliriz. Aynı zamanda, borçların hangi yöntemle hafifletildiği de önemli bir konudur. Bildiğimiz gibi borçların hafifletilme yöntemine hem geleneksel hem de modern girişimler dâhil edilmektedir. Çalışmamızda borç hafifletilmesinin, Nijer ekonomisinin üzerindeki etkileri de ortaya konacaktır.

Borç hafifledikten sonra, ortaklar fonu ile Nijer'de çeşitli projeler yapılmıştır ve bu projeler de bu çalışmada değerlendirilecektir. Ayrıca, bu projelerin sonuçları kısaca ele alınacaktır. Sonuç olarak, borçların nedenleri, borç yükünün hafifletilmesi için uygulanan çeşitli yöntemler, bu hafifletmelerin sosyal ve ekonomik sonuçları ve bugüne kadar borçların gelişim süreçleri gibi konular incelenecektir. Bu konular üzerindeki deneyimlerden hareketle, Nijer'in gelecekteki borçlanma sorunlarının çözümü daha kolay olacaktır.

Çalışmada, özellikle, Nijer'in dış borçlarının hafifletilmesinin yöntemleri üzerinde durulmaktadır ve bu konuya odaklanılmaktadır. *İlk aşamada* Nijer'in dış borçlanmasının nedenleri araştırılacaktır. Nijer'in bu denli yüksek seviyede borçlanmasının nedenleri nelerdir? Borçlanma politikasının başarısız olma sebepleri nelerdir? gibi soruların cevapları ortaya konulacaktır.

İkinci aşamada, hafifletme yöntemleri incelenecek ve yöntemlerin doğruluğu üzerinde çalışılacaktır. *Üçüncü aşamada ise*, yöntemlerin sınırları incelenecektir: Acaba bugünkü iktisadi krizlerin tetikleyicileri nelerdir? Borçların hafifletmesi ile ne gibi sonuçlar elde edilmiştir? Borç yükünün hafifletilmesinin, Nijer halkına etkisi nasıl olmuştur? Yapılan projeler nelerdir? sorularına cevap aranacaktır.

Bütün bu sorulara cevap vermek üzere, çalışmamız şu şekilde oluşturulacaktır:

- Birinci bölümde, genel olarak "dış borçlar" kavramına değinilecek ve Nijer'in ekonomik durumu incelenecektir.
- İkinci ve üçüncü bölümde, borç yükünü azaltmanın sosyal ve ekonomik etkileri nelerdir? Hafifletme mekanizmaların sınırları nelerdir? sorularına cevaplar aranacaktır. Ayrıca, Nijer ve Türkiye arasında dış ticaret ilişkileri de dâhil olmak üzere, dış borç sorununun çözümlerine yönelik öneriler sunulacaktır.
- Kuramsal çerçevede, ilk önce sorunsal kavram, başka bir deyişle problematik ortaya konulacak, daha sonra hipotezler geliştirilecek ve son olarak anahtar kavramların tanımları verilecektir. Burada iki tane anahtar kavramımız bulunmaktadır: "*Borçluluk*" ve "*hafifletme yöntemi*".

Yukarıda belirtilen amaçlarla ilgili olarak geliştirilen hipotezler şunlardır:

- Borç yükünün hafifletmesiyle Nijer dış borç krizden çıkabilmiş midir?
- Borç yükünün hafifletmek amacıyla uygulanan yöntemler Nijer'in borç yükünden kurtarabilmiş midir? Bu yöntemler, aynı zamanda, ülkenin sosyal ve ekonomik yönden gelişimini sağlayabilmiş midir?

- Söz konusu borç yükü hafifletme politikaları dahilindeki sosyal ve ekonomik projelerinin, Nijer'in sosyal ve ekonomik gelişimine katkısı olmuş mudur?

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KALKINMA EKONOMİSİNDEKİ MODELLERİN TEORİK İNCELEMESİ

Gelişme ve kalkınma ekonomisi üzerindeki çalışmamız çerçevesinde, bir ülkenin gelişiminin temelindeki esas unsurlarından birinin tasarruf olduğu görülmüştür. Elbette bu tasarruf iç kaynakların (iç tasarruf) olduğu kadar yabancı katılımın da gözetilmesiyle (dış tasarruf) oluşabilmektedir. Azgelişmiş ülkeler, bütçe dengesi ve de iç kaynakların mobilizasyonu problemleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. İşte bu yüzden birçok azgelişmiş ülke, ekonomik krizden çıkmak için ve/veya bazen de kendi kalkınmalarını başlatmak için yabancı katılıma, özellikle de dış borca başvurumaktadırlar.

Bu bölüm, Nijer'in 80'li yıllarda yaşadığı ekonomik krize açıklamalar getirmek ve bu açıklamalar aracılığıyla böyle bir krizin bir kez daha tekrarlanmaması amacıyla kalkınma ile ilgili bazı ekonomik modellerin incelenmesi ve bu modellerden hangisinin Nijer ekonomisine daha iyi uyum sağladığının belirlenmesiyle oluşturulacaktır.

1.1. Ragnar NURSKE'nin Yoksulluğun Kısır Döngüsü Modeli

Ekonomik teori, uzun zaman önce, yoksulluğun tuzaklarını ortaya çıkaran modeller geliştirmiştir. İlk mekanizma, tasarruf üzerine odaklanmıştır. Eğer, ülkeler (ya da bireyler) tasarruf yapamayacak kadar yoksul iseler, sermayeyi biriktiremezler ve bu durumda gelirleri sadece toplam faktör verimliliğinin artışı oranında gelişebilir. Eğer, bunların gelirleri düşük ya da yok ise, gelirler durağanlaşacak ve ülke sakinleri yine tasarruf sağlayamayacaklardır. Bu fikir, 50'li yıllarda özellikle Ragnar Nurske tarafından formüle edilmiş olup, Keynesyen mantığına göre şu şekilde yeniden formüle edilebilir: Eğer ülke halkı yoksul ise, harcama yapmazlar, bu durumda geliri ortaya çıkaramazlar bu da onları yoksul konumda tutmaya devam eder. Sonuç olarak, ülke, dış müdahale olmaksızın bu

yoksulluk kısır döngüsünden çıkmayı bekleyemez, bu dış müdahale, uluslararası yardım veya dış borçlanma biçiminde olabilir (*Ragnar Nurske, 1953*).

O halde, yoksul ülkeler, tasarruflarını arttırmak ve kalkınmalarını gerçekleştirmek için ya iç kaynaklarını güçlü bir şekilde mobilize ederek iç tasarruflarını arttırmalı ya da diğer dış borçlanmalar yoluyla dış tasarrufunu arttırmalıdır. Bu şekilde, yoksul ülkeler kendilerini bir kısır döngü içinde bulurlar.

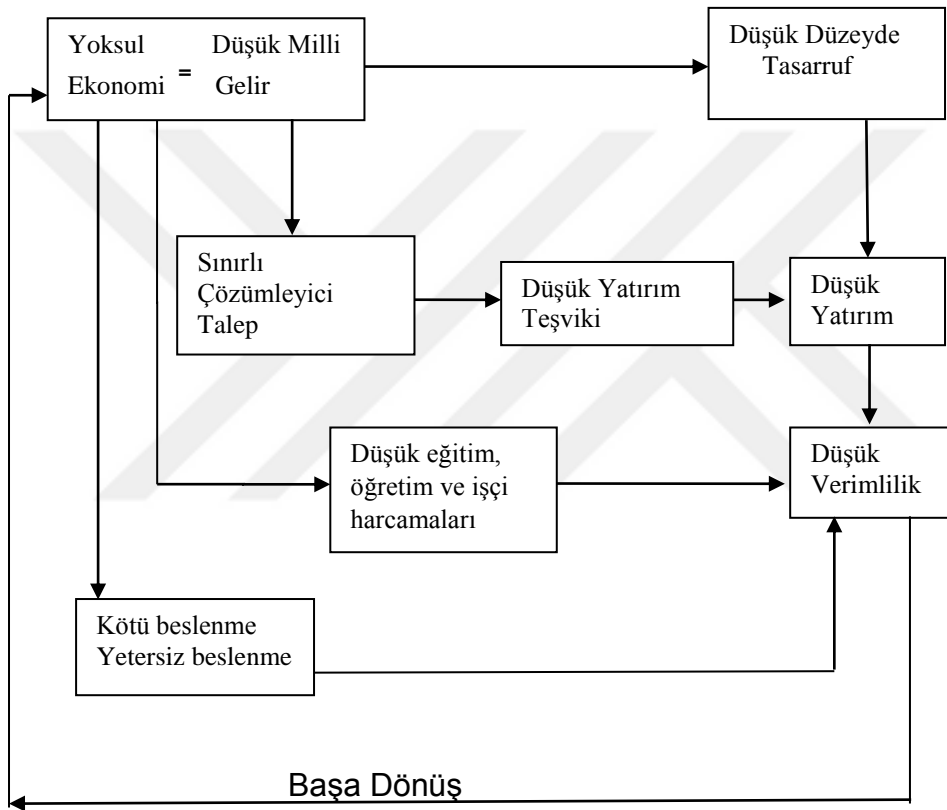
Yoksulluğun kısır döngüsünün önemli analistlerinden biri, kabul edildiği üzere Ragnar Nurske'dir. Nurske'ye göre (*Az Gelişmiş Ülkelerde Sermaye Teşekkülü, 1953*) yoksulluk, tasarrufa ya da az bir miktar tasarrufa dahi imkân vermeyen düşük gelirden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, verimliliği ve dolayısıyla geliri arttırmaya imkân vermeyen sermaye birikimi düşük olmaktadır. Nurske, bu kısır döngüyü kırmak için yabancı sermaye girişini savunmaktadır. Kısır döngü teorisinin totolojikselleştirilmiş (gereksiz tekrar yapan) yapısı eleştirilecektir. Aslında, bu teori, ülkelerin yoksul oldukları için yoksul olduklarını doğrulamaktadır. Ayrıca, yoksul ülkelerdeki düşük tasarruf, gerçekte gözlemlenmemektedir (*Ragnar Nurske, 1953*).

R. Nurske, yoksulluğun ve az gelişmişliğin kısır döngüsü analizinin kurucusudur. Fakat aynı şekilde J. Viner, G. Meier et E. Baldwin gibi teorisyenler, bazı değişkenler arasındaki döngüsel ilişkiler açısından çeşitli analizler ortaya koymuşlardır:

- Yoksulluk düşük gelirden kaynaklanmakta; sermaye birikimine dolayısıyla verimliliğe imkân vermeyen azaltılmış bir tasarrufun düşük kalması nedeniyle gelirler düşük olmaktadır.
- Düşük gelir kötü beslenmeye neden olmakta, verimlilik ve de gelir düşük olmaktadır.
- Düşük gelirler sınırlı çözümleyici talep yaratmakta, bu da pazar yetersizliğinden dolayı yatırıma azaltılmış bir teşvike neden olmakta, bu noktada yatırımların zayıflığı verimlilikte zayıflığa neden olmakta ve dolayısıyla gelirler düşük olmaktadır.

- Milli gelirin zayıflığı, eğitim ve öğretim harcamalarında düşmesine, bu da milli gelirin uzantısı olarak verimliliğin düşmesine neden olmaktadır.

Gerçekte, yoksulluğun kısır döngüsü, sınırlı sayıdaki faktör arasındaki basit nedenselliklerin dolaşım sistemi şeklindedir. Aslında, her faktör doğrudan bir nedensellik ilişkisiyle bir öncekine bağlı görünmektedir; düşük tasarruf, düşük gelir seviyesi tarafından yönlendirilmektedir.

Grafik 1.1: Yoksulluğun kısır döngüsü

R. Nurske, bu kısır döngüyü kırmak için sermaye stokunun, verimliliğin, gelirlerin ve ardından talebin artışını sağlayacak olan yabancı sermayeye başvuruyu savunur. Bu teori, 50'li yılların başlarında, R. Nurske tarafından « *Az Gelişmiş Ülkelerde Sermaye Teşekkülü, 1952* » kitabında ortaya konmuştur. Neo-Keynesyen olan R. Nurske, önemli bir bulgudan; az gelişmişliğin ve yoksulluğun kısır döngüsü olarak adlandırılan bulgudan, yola çıkar.

Bu döngü birçok bakımdan betimlenebilir: Ekonomik kısır döngü teorisine göre (G. Mrydal, 1972); « az gelişmiş ülkeler yoksuldur, yani düşük bir gelire sahipken bir yatırımda bulunamazlar ve yatırımları düşük olduğundan üretimleri de düşük olur, üretimleri düşük olduğundan gelirleri düşük olur, gelirleri düşük olduğundan yoksul kalmaya devam ederler » diyebiliriz.

Sadece yapılmış yatırıma bağlı olan, düşük verimliliğe yol açan yatırım kaynaklarının eksikliğine neden olan sermaye yetersizliğini ele alalım. Diğer taraftan, düşük verimlilik, toplumun yoksullaşmasına neden olan düşük geliri ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak, bu, tasarruf kapasitesini düşürmekte ve bu da döngüsel bir şekilde gerçekleşmektedir.

Bu ekonomik kısır döngü şu şekilde şemalaştırılabilir:

Düşük gelir → Düşük tasarruf → Sermaye yetersizliği → Düşük verimlilik → Düşük gelir → Yoksulluk (Songa, 2008).

Bu kısır döngünün kırılması; sermaye stokunun dolayısıyla da verimliliğin, gelirin ve talebin artırılmasına olanak sağlayan, böylece gelişim sürecini başlatan genel endüstrinin tümüne dış kaynakların girişiyle mümkün olabilir. (Nurkse, 1953)

Bu analizi nasıl yorumlamak gerekir? Bu, az gelişmişliğin bir açıklamasından ziyade başlangıç sorunlarının açıklanmasını ifade etmektedir. Örneğin, tasarruf eksikliğinin ilk kısır döngüye kaynaklık etmesi sorgulanabilir. Üçüncü dünya ülkelerinin ekonomilerinin birçoğunda bir tasarruf mevcuttur fakat üretim şeklinden etkilenmemektedir.

Aynı zamanda, hükümetlerin, varlıkların verimliliğini arttırabildiği bilinen ilköğretime neden ciddi bir müdahalede bulunmadığı sorusu da sorulabilir. Belki de tıkanmalar bilinenden daha fazla yerde mevcuttur.

1.2. Paul N. ROSENSTEIN-RODAN'ın Yatırımda Büyük İtiş Gerekliliği Modeli

Nurske'nin modeliyle aynı çerçevedeki bir diğer ekonomik model, kalkınma ekonomisinin öncülerinden biri olarak kabul edilen Polonyalı ekonomist Paul N. Rosenstein-Rodan tarafından geliştirilen dengeli büyüme modelidir. Rosenstein-Rodan, 1943 yılında yayınlanan « *Doğu ve Güneydoğu Avrupa'nın Sanayileşme Sorunları* » makalesinde sunulan dengeli büyüme teorisi (aynı zamanda Ragnar Nurske tarafından geliştirilen) ile tanınmıştır. Ekonomik gelişim, büyük bir yatırım gerektirmektedir. Rosenstein-Rodan, bir "büyük itiş"i yani gelişimi teşvik etmek amacıyla bütün sektörler için büyük bir yardımı savunmaktadır.

Büyük itiş teorisi, Rosenstein Rodan tarafından ortaya konmuştur. Bu teoremin altında yatan fikir, büyük bir itişin ya da önemli bir yatırımın bir ulusun kalkınmasını sağlayabileceği gerçeğidir. Başka bir deyişle, programların başarılı olması isteniyorsa, kaynakların belirli bir minimum miktarının kalkınma projelerine tahsis edilmesi gerekir.

Bir uçak örneğini ele alalım, nasıl ki uçağın havalanması için zeminde belli bir hız gerekliyse, gelişimin gerçekleşebilmesi için de belli bir miktar kaynağın faaliyetlere tahsisi gereklidir. Bu teori, aslında bir ulusun ekonomisindeki kaynakların düşük tahsisi durumunda kendini geliştiremeyeceğini ifade etmektedir. Bu nedenle, ekonomiyi belirgin bir şekilde geliştirmek için büyük ve önemli bir yatırım gereklidir.

Rosenstein Rodan, bölünmezliğin 3 tipini ve ölçek ekonomilerini şu şekilde sunmaktadır:

1. Üretim fonksiyonunda bölünmezlik: Birçok sanayi kuruluşuyla beraber, malların ve üretim tekniklerinin üretim faktörlerinin ekonomileri büyümüştür. Rosenstein Rodan, önemli bir sermayenin kurulması yoluyla kendini geliştiren ekonomilere daha fazla önem vermektedir.
2. Talepte bölünmezlik: Endüstrilerin birbirini destekleyecek şekilde kurulduğu azgelişmiş ülkelerde, talepte tamamlamaya gereksinim duyulur. Azgelişmiş ülkelerde hane gelirinin düşük olması nedeniyle mal

ve hizmetlere yönelik talep kısıtlı olduğundan tek bir proje yatırımı risk oluşturabilir. Başka bir ifadeyle, talepte bölünmezlik, karşılıklı olarak birbirini destekleyebilen pek çok sanayide bir yatırımı gerektirir, bunun sonucunda azgelişmiş ülkelerde pazar büyüklüğü artacak böylelikle pazara erişim sorunu ortadan kalkacaktır.

3. Tasarruf arzında bölünmezlik: Tasarruf arzı, aynı zamanda bölünmezliğe hizmet etmektedir. Belli bir yatırım, belirli bir tasarrufun varlığı durumunda gerçekleştirilebilir. Fakat azgelişmiş ülkelerde düşük gelir nedeniyle düşük tasarruf söz konusudur. Bu nedenle, yatırıma bağlı olarak gelir arttığında, tasarruf artmakta, dolayısıyla ekonomi güçlenmekte ve de ülkeler gelişmektedir.

Bu bölünmezliğin varlığı ve dışsal ekonomilerin yokluğu durumunda, sadece büyük bir artış ekonomiyi yoksulluğun kısıkacından çıkartabilir. Bu, ekonomik gelişmedeki engelleri kaldırmak için belirli bir miktar yatırımın gerekli olduğu anlamına gelmektedir.

Rodan'a göre sanayileşmenin iki yolu vardır. Bunlardan ilki herhangi bir uluslar arası ilişkiye girmeden dışa kapalı sanayileşme modelidir. Bu modelde uluslar arası işbölümüne gidilmediğinden dünyanın bir bölümünde kaynak israfı, diğer bir bölümünde ise kaynak sıkıntısıyla sonuçlanacaktır. Olması gereken diğer model ise, uluslararası işbölümünün hakim olduğu dışa açık sanayileşme modelidir.

Rodan'a göre planlı bir sanayileşmenin başlayabilmesi için yatırımlarda büyük itişin ortaya çıkması gerekmektedir. Bunun için ise sermaye birikiminin yeterli olması gerekmektedir. İşte bu noktada Rodan, yatırımlarını tasarruflarıyla karşılayamayan azgelişmiş ülkeler için dış yardımların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Azgelişmiş ülkeler, dışarıdan aldıkları yardımlar sayesinde durgun olan ekonomilerini büyüme sürecine geçirmiş olacaklardır. Gelişmekte olan ülkelere uygulanan uluslararası yardım programlarının asıl amacı, ülkelerin kendi kendilerine yetecekleri bir seviyeyi sağlayabilecekleri yeterli bir büyüme oranına kadar ekonomik büyümelerini hızlandırmaktır. Bir kalkınma programında dış sermayenin fonksiyonu, direkt olarak alıcı ülkenin yaşam standardını yükseltmek

değil ekonomisini durgunluktan kendi kendine yetebilecek büyümeye dönüştürmesine fırsat vermektir. Bu dönüşümde temel faktör alıcı ülkenin halkının çabasıdır. Bu çaba olmaksızın dış sermaye boşuna olacaktır. Böyle olunca dış yardımın (borçlar, bağışlar ve teknik yardımlar) en genel amacı, ülkenin büyüme oranını arttırmak için en üst seviyedeki ulusal çabasına pozitif bir destek sağlamaktır. (Rodan P. Rosenstein, 1966)

P. Rosenstein Rodan, II. Dünya Savaşı devam ederken savaş sonrasında oluşacak dünya ekonomisinin karşılaşılabileceği sorunlarla ilgilenmeye başlamış, bu bağlamda Doğu ve Güney–Doğu Avrupa'nın kalkınmalarına engel olan sorunları şöyle belirtmiştir (Rodan, 1966: 51):

- Milli gelir düzeyi düşük olduğu için talep yönünden darlık vardır.
- Nüfus fazla, toprak geniştir. Ancak üretim yetersizdir.
- Sermaye miktarı çok düşüktür.

Rosenstein Rodan, kaynakların yetersizliği sorununu ön planda tutarak özellikle kalkış ve kişi başına gelir hızı üzerinde durmaktadır (İlkin, 1983:81–82).

Az gelişmiş ülkelerin yoksulluktan kurtulmalarının sanayileşmeleri ile mümkün olacağı noktasından hareket eden Rodan, bu dönüşümün gerçekleşmesinden dünya ekonomisinde olumlu etkileneceğini vurgulamaktadır. Ona göre bu dönüşüm, yoksul bölgelerin gelirini zengin bölgelerinkinden daha hızlı bir oranda yükselterek dünyanın farklı bölgeleri arasındaki gelir dağılımını daha eşit hale getirecektir.

Rodan'a göre az gelişmiş ülkelerin kalkınabilmesinin iki yolu vardır: Birinci yol, emek fazlası bulunan geri kalmış bölgelerden, sermaye fazlası bulunan gelişmiş bölgelere emek göçüyle bölgelerin kalkınmasıdır. Ancak bu yol çeşitli toplumsal dengesizliklere yol açabileceğinden sağlıklı bir çözüm yolu değildir. İkincisi ise, sermayenin geri kalmış bölgeye gelmesidir (Rodan, 1966: 50–51).

İkinci yolun kullanılmasını daha uygun bulan Rodan, başarı için asgari bir yatırım miktarının gerekli ancak yeterli olmadığını söyleyerek bu sürecin

kısaca “büyük itiş” olarak adlandırılabileceğini belirtmektedir. Büyük itiş kuramında kaynakların asgari bir miktarının birbirini tamamlayıcı yatırımlara yönlendirilmesi, kendini sürdüren büyüme sürecine girişte bir eşiğin aşılması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle bu sürece girmek için yapılan çalışmalar belirli bir düzeye ulaşırsa, ekonomi bozulmaz ve gelişme aşamasına girer (Freysinet,1985:133).

1.3. Rostow’un Büyüme Teorisi

Rostow, gelişmiş ülkelerin deneyimlerini değerlendirerek, endüstrileşme yolunda izledikleri süreci çeşitli aşamalara ayırmıştır ve bu aşamaları gelişmekte olan ülkelerin de geçmesi gerektiğini belirtmektedir.

Rostow’a göre büyüme aşamaları şunlardır:

- Geleneksel toplum aşaması
- Hazırlık aşaması
- Harekete geçiş aşaması
- İktisadi olgunluk aşaması
- Kitle tüketimi aşaması

Rostow’a göre geleneksel toplum aşaması, ülke ekonomisine tarım sektörünün hakim olduğu ve teknolojik değişimin olmaması nedeniyle büyümenin durgun olduğu aşamadır. Bu aşamada ekonomi düşük gelir dengesine oturmuştur ve bu sebeple de tasarruflar yok denecek kadar azdır. Çok az miktarda yapılan tasarruflar ise sosyal verimliliğin çok düşük olduğu alanlara yapıldığından ekonomideki durgunluk süreklilik kazanmaktadır.

Hazırlık aşaması, büyümenin belirleyicilerinin ülkede hakim olmaya başladığı aşamadır. Bu aşamada büyümenin başlaması için gerekli şartlar hazırlanmaktadır. Ekonominin temeli tarım sektörüne dayalı olmakla beraber, artık modernleşme sürecine girilmiştir. Harekete geçiş aşamasına gelindiğinde ülke GSMH’sı içinde tasarruflar belli bir paya sahip olmaktadır. Para yatırımı ve tasarruf hızı milli gelirin yüzde onuna ve daha fazlasına kadar yükselebilmektedir.

Bu aşamada harekete geçişi sağlayan temel fakat tek olmayan itici güç teknolojidir. Bu aşama özellikle sanayi sektörünün canlandığı ve ziraat de yeni tekniklerin kullanıldığı bir dönemi kapsamaktadır. Bu aşamada, şu üç şartın gerçekleşmesi gerekmektedir:

- (i) Tasarruflar milli gelirin en az % 5 ile % 10'u arasında olmalı,
- (ii) Zirai ürünleri veya hammaddeleri modern metotlarla işleyecek bir veya birkaç imalat sektörü kurulmalı,
- (iii) Modern ekonomilerde olduğu gibi bir sosyal, siyasi ve hukuki yapı sağlanmalıdır.

İktisadi olgunluk aşaması, artık tasarrufların yatırıma dönüştürüldüğü aşamadır. Bu aşamada gelir artışı nüfus artışından daha fazladır. Gelirin önemli bir kısmı sürekli olarak yatırıma aktarılır. Kitle tüketimi aşaması ise, artık ülkenin büyümede sürekliliği sağladığı aşamadır. Bütün bu aşamaların geçilebilmesinin şartı ise, ülkenin tüketim malı değil sermaye malı üretmesidir.

1950'li yıllar sonrasında batılı ülkelerin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yapmış oldukları yardımların artması, bu görüşün kabul gördüğünü göstermektedir. Bu ekonomik bir modele dayanılarak yapılan en önemli ekonomik politika deneyidir.

1.4. Samir AMİN'in Bağımlılık Teorisi

Bağımlılık teorisi, Güney ülkelerinin yoksulluğunun, siyasi istikrarsızlığının ve azgelişmişliğinin nedeninin; Güney ülkelerinin bağımlılığı ile sonuçlanan, Kuzey ülkeleri tarafından uygulanan tarihsel bir sürecin neticesinde oluştuğunu savunan bir sosyal bilimler (sosyoloji, tarih, ekonomi ve siyasal bilimler) alanı teorisiidir.

1960'lı ve 1970'li yıllarda çok etkili olan bu bağımsızlık teorisi, sosyal, politik tarihe ve dünya ekonomi tarihine kapsamlı ve bütünsel bir biçimde ele almayı savunmaktadır. Bu teori, sadece, kalkınmalarının devamlılığını sağlamak için en yoksul ülkelere ihtiyaç duyan, en zengin ülkelerde desteklenmektedir.

1950'li yıllarda, uluslararası ilişkiler anlayışındaki ve gelişimdeki radikalleşmenin bir aşamasında ortaya konan bu teori, ülkelerin gelişimlerinde bir alt aşamada olduklarını ya da bu ülkelerin küresel ekonomiye entegre olmadıklarını iddia eden modernleşme ve sanayileşme teorilerine karşı çıkmaktadır. Bağımlılık teorisine göre, bu ülkeler entegre olmuşlardır, fakat, örneğin kolonyal şirketlerden satın alınacak ürünlerin yerli üretimine yasak uygulayarak yapısal olarak sürekli bağımlılık durumunu uygulamışlardır. Bununla birlikte, bağımlılık teorisyenleri arasında görüş ayrılıkları olmasına rağmen hepsinin hemfikir olduğu ortak dinamikler şunlardır:

1. En yoksul ülkeler en zengin ülkelere doğal kaynak ya da ucuz işgücü sağlamakla yükümlüdürler. Bu zorunluluklar sömürge tarihinin bir sonucudur.
2. En zengin ülkeler, en fakir ülkeleri bağımlı hale getiren bir dizi kısıtlamayı (hukuki, mali, teknik ve diğer) hayata geçirmişlerdir. Bu kısıtlamalar, diğerlerinin yanı sıra, zengin teknoloji ihracatçısı ülkeler ile bunun yoksunu Güney'in yoksul ülkeleri arasındaki bir teknoloji transferinin sonucudur.

Samir Amin'in ekonomik teorisi, modern tarihin küresel vizyonunun bir parçasıdır. Ona göre « gelişmişlik ve azgelişmişlik aynı madalyonun iki yüzünü oluştururlar; kapitalist büyüme ». S. Amin, Karl Marx tarafından popülerleştirilen ilkel birikim kavramından yola çıkar; kapitalizmin ilk aşamasında yatırım için gerekli sermaye birikimi, « zenginlerin » pozisyonunu meşrulaştırma eğiliminin söyleminde olduğu gibi sermayenin « saf tasarrufu'nun bir sonucu olmayacaktır; bu ilkel birikim, daha çok ulusal (ünlü İngiltere çitleme hareketi örneği, bkz. Karl Polanyi'nin *Büyük Dönüşüm*) ve uluslararası düzeyde güçlü olanların zayıf olanları yağmalamalarının şiddeti yoluyla yapılmıştır.

Kapitalizmin bu tarihi açılımı, ilki, on altıncı yüzyılda gelişen, daha önce açıklanan döngünün Avrupalı büyük yönlendirici güçlerin yararına sistemleştirilmesi olan merkantilizmin çeşitli kayıtlara geçmesiyle, verimlilik / kar / artan üstünlüğün yağması / birikim / yatırım / yükselme döngüsünün uzun bir olgunlaşma dönemi ile karakterize edilmektedir. Köleci merkantilizm, sömürgecilik,

emperyalizm, sadece çeşitli avatarlar olacaklardır. Samir Amin, kapitalizmin küresel anlamda genişlemesi ve yeniden üretim mekanizmalarının analizi ile kendini birleştiren Avrupa'nın bu üstünlüğüne dair bulguyu ortaya koyar; Amin, Avrupa'nın bu teknik üstünlüğünü ve de kapitalist dinamiklerin ortaya çıkışını açıklayan özel nedenlerle ilgilenmemektedir.

Samir Amin, günümüz itibariyle özellikle teknolojik ilerlemeler tarafından finanse edilen bir birikimin varlığını inkar etmemekle birlikte, Marx tarafından açıklanan, diğerlerin yani sıra, ilkel birikimin, kalıcı ve eşit olmayan değişim mekanizması ile kendini yeniden ürettiğini kabul eder. Amin, işte bu kalıcı birikim nedeniyle şu sonuca varır: « Tarihsel kapitalizm doğası gereği, "telafiyi" imkansız kılarak kutuplaştırıcıdır ve böyle olmaya devam edecektir ». Yine de bu telafi projesi, 1950 – 1960 yıllarından itibaren, bağımsızlıklarını yeni kazanan devletlerin güçlerince kullanılmıştır. Bu gelişim stratejisi S. Amin tarafından ciddi bir şekilde değerlendirilmiştir (Amin S, 1976).

Kompradoral bir ekonomi, üretimin ağırlıklı olarak yerel nihai tüketimi hedeflediği gelişmiş ekonomilerin aksine, üretiminin yarı özel ihracatçı faaliyetlere yönelik oryantasyonu ile karakterize edilir. Kompradoral bir ekonomi, kârın, potansiyel müşterisi olmadığı için kendi halkının satın alma gücündeki bir artışa bile ilgi duymayan birkaç ihracatçı tüccarın elinde toplandığı, "ulusalci" bir ekonomiye nazaran daha eşit olmayan bir yapıya sahiptir. Halkın tükettiği öncelikli temel ürünler ile ilgili olarak, bu ürünler genellikle ithal edilmekte, çok sayıda küçük ve orta ölçekli üreticinin yerini iki ya da üç ürün ithalatçısı büyük tüccar almaktadır. Kompradoral bir ekonomi, lambda kriterlerine göre çok iyi sonuçlar ortaya çıkarabilir: Güçlü ekonomik büyüme, bazı sektörlerde verimlilik artışı; ancak kendini «köylülerin yoksullaşması ve arazi gelirlerinin konumunun güçlendirilmesi, küçük yatırımlara öncelik, en sonunda işgücü ücreti ve verimlilik arasında belirgin ayrışma, ekonomide bozulma, mucizelerin yarınları beklemeden ve tahrip olmuş alanlar olmadan beraber bulunması » ile karakterize edecektir. (Amin Samir, 1994)

Samir Amin, ikinci dereceden optimumun bir çeşidini savunur. Bunu yeterince açıklayıcı bir örnekle ortaya koyar: « eğer kapitalist yöntem, örneğin üretimin, belirlenen bir süre içinde, kırsal işçi tarafından on katına çıkarılabildiğini

sağlarsa, bu tartışılmaz bir etkililiğin kanıtı olarak görülebilir. Fakat eğer aynı anda kırsal işlerin sayısı beşe bölünmüş ise, bu yöntemin sosyal etkililiği ne olur? Toplam üretim iki katına çıkarılmış olacak fakat beş kırsal işçiden seçilen dördü ne kendi kendilerini besleyebilecek ne de piyasa için küçük de olsa bir artı üretebileceklerdir. Eğer kırsal nüfusun oranını dengeleyen köylü yöntemi aynı anda kişi başı üretimi sadece ikiye katlarsa, toplam üretim, kendisini ikiye katlar, tüm kırsal kesimi besler ve bu üretimden köylülerin elimine edilmiş kendi öz tüketiminin çıkarılmasından sonucunda, kapitalist yöntem tarafından sunulandan daha büyük pazarlanabilir bir artı üretir » (Amin Samir, 1976).

Bu durumda, kendine odaklanan gelişim teorisi sadece bir ekonomi teorisi değil aynı zamanda - belki de özellikle - politik ve sosyal bir teoridir. Çünkü Samir Amin'e göre problemin düğüm noktası, ulusal burjuvazi elitleri (kompradoryal olmayan), entelektüel elitler ve halk sınıfı arasındaki sosyal ve siyasi ortaklık olup, Avrupa'da sosyal demokrasiye yol açan ortaklıkta olduğu gibi, sadece bu ortaklık böyle bir projenin kaynağı olabilir. Böyle bir ittifak, hedefleri, kutuplaşmış küresel kapitalizm mantığından kopmuş ulusal bir anlaşmaya yol açacaktır. Bu da bağımsızlığın yeni bir türü olacaktır.

Bugün bir takım ülkeler bu yönde hareket etmektedir. Çin, Hindistan'dan, Brezilya'dan ya da Rusya'dan çok daha fazla, gerçekte var olan modelden teorik modele kadar tarihsel implantasyonun özelliklerine ve onu şekillendiren insan kişiliklerine bağlı bir takım bozulmalar (otoriter güç) olsa bile, çok ilginç bir örnek sunmaktadır. Sahra-altı Afrika, henüz kendini çevresel konumundan soyutlanmaya hazır görünmemektedir. Burada, Kara Afrika'nın sosyalistlerinin, kendine odaklanan gelişimin önerdiği çözümler ve bunların uygulama yöntemleri üzerine düşünceleri aciliyet gerektirmektedir. (Amin, Samir, 1994)

Emperyalizm, Kapitalizmin En İleri Aşaması, 1916 yılında yazılmış, Hobson ve Hilferding'in finansal kapitalizmin geleneksel analizlerini yeniden ele almış, fakat tanım genişletilerek şu beş temel karakterli tanım oluşturulmuştur:

- 1) Üretim ve sermayenin yoğunlaşmasının, ekonomik yaşamda belirleyici rolü oynayan tekelleri yaratacak kadar yüksek bir gelişme aşamasına ulaşmış olması;
- 2) Banka sermayesi ve sanayi sermayesinin iç içe geçmesi ve bu « mali sermaye » temelinde bir mali oligarşinin oluşması;
- 3) Meta ihracından farklı olarak, özellikle sermaye ihracının büyük bir anlam kazanması;
- 4) Dünyayı kendi aralarında paylaşan uluslararası tekelci kapitalist birliklerin oluşması;
- 5) Dünyanın en büyük kapitalist güçleri arasındaki toprağın bölüşülmesinin sona ermesi (Lenin, 1917:113).

Küreselleşme, « bumerang » etkisiyle, dünya ekonomisinde gerçek bir dengesizliğe yol açmıştır. Bu birçok şekilde ölçülebilir, fakat muhtemelen en anlamlı ölçüt sanayileşme derecesidir. 2000-2013 yılları arasında küresel imalat üretimi (enerji dışı sanayi) % 37 artmış fakat bu artışın neredeyse tamamı, iki katından daha fazlası (% +112) gelişen ülkeler tarafından gerçekleştirilmiş, buna karşın gelişmiş ülkelerde (% +1,5) durgunlaşmıştır. Bugün küresel imalat üretiminin yarısı gelişen ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir (Grafik 1). «Az gelişmişliğin gelişimi» ve Güney'in sanayileşmesinin imkânsızlığı üzerine olan tezleri çürüten bu bulgu, önemli bir sonuç ortaya çıkarır: Küreselleşme, küresel işçi sınıfının ağırlıklı olarak gelişen ülkelerde oluşumuna yol açmaktadır (Michel Husson, 2013).

Klasikler için, bağımlı ülkeler, emperyalist ülkeler tarafından ihraç edilen sermayenin havuzu durumundadırlar. Lenin'in sermaye ihracını emperyalizmin bir kıstası olarak tanımladığı görülmektedir. Fakat bugün bir şeylerin değiştiğini göstermek için Birleşik Devletler'in sermayenin net ithalatçısı olduğunu hatırlamak yeterlidir.

Pierre Dockès mevcut yapılandırmayı özetlemektedir: « sermaye artık ağırlıklı olarak kuzeyden güneye hareket etmemekte ve sanıldığı gibi aksine sadece güneyden kuzeye de hareket etmemekte, yeni gelişen ülkelere gelişmiş ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere doğru (çok daha küçük bir akış) » hareket

etmektedir. Dockès, bir taraftan eski gelişmiş ülkelerde sanayi ürünlerinin ve sermayenin ihracatı ile uygulanan, bir taraftan da gelişmekte olan ülkelerde (Afrika, azgelişmiş Asya) hammadde kaynakları, enerji ürünleri ve hatta toprakların etki altında tutulması ile « tersine » ya da « ortaya çıkan » bir emperyalizmden bahsetmektedir (Pierre Dockès, 2013).

Muhtemelen bugün aydınlatılamayan en zor teorik soru; gelişen ülkelerin ne dereceye kadar üretim süreçlerinin kontrolünü gerçek anlamda elinde bulundurdukları ya da ne dereceye kadar hala uluslararası sermayenin volatilitesine tabi taşeron olarak kaldıklarıdır. Bu soruların cevabı kuşkusuz ülkelere ve sektörler göre değişmektedir ve bu bakış açısıyla « gelişen ülkeler » kategorisinin homojenliğini sorgulamak gerekmektedir. Bu soruya verilen cevaplar, nihayetinde emperyalizmin klasik kavramlarının gerekli sorgulamalarının derecesine bağlı olacaktır.

İkinci bir soru ise, dünya ekonomisinin bu yeni yapılanmasının sürdürülebilirliği üzerinedir. Bir taraftan, Kuzey'in kalkınmasının durması büyük ihtimalle Güney'in kalkınmasını frenleyecek, bir taraftan da Güney'deki toplumsal gerilimler kendine odaklı olma yönünde ağırlaşacak ve bu nedenle büyümeyi yavaşlatacaktır.

O halde emperyalizm teorisini tekrar gözden geçirmek gerekmektedir. Ancak bu, aynı zamanda yaşam koşullarının farklılıklarının ötesinde, dünya çapında rekabet eden işçi çıkarlarının objektif işbirliğine dayalı yeni bir enternasyonalizmin sabırlı inşasını da içermektedir. Ancak bütün bunlardan sonra, bu ortak düşmana karşı mücadele içinde daha iyi tutum ortaya çıkabilir. (Michel Husson, 2014)

İKİNCİ BÖLÜM

2. DIŞ BORÇLANMA EKONOMİK POLİTİKASI

2.1. Dış Borcun Tanımı

Genel olarak borçlanma, belli bir süre sonra ödemek üzere para ya da benzeri değerli şeylerin geri verilmek üzere alınmasıdır. Devlet borçlanması ise; bir devletin ya da devlet kuruluşlarının kendi kaynakları dışındaki kaynaklardan kredi sağlamasıdır. Devletin dış borçlanması ise, yabancı kaynaklardan sağlanan, alındıkları ya da geri ödemeleri sırasında ulusal gelir üzerine artırıcı veya azaltıcı etkide bulunan ve uluslararası ilişkiler sonucu doğan transfer akımlarıdır. (Ahmet Turan, 2015: 21).

Dış borçlanma, farklı bir tanımla, bir devletin ya da devlet kuruluşunun dış kaynaklardan mali ya da reel gelir sağlamasıdır. Diğer bir deyişle, ülke içinde yerleşik kuruluş ve kişilerin, ülke dışında yerleşik kuruluş ve kişilerden kısa, orta ve uzun vadeli dış kredi sağlamasıdır. Günümüzde, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından dış borçlanmanın büyük bir önemi vardır. Bir taraftan sosyal-ekonomik hedeflere ulaşılabilmesi, diğer taraftan uluslararası mali ve iktisadi ilişkilerde gelişme ve devletin fonksiyonlarındaki artma, borçlanmayı her zaman başvurulabilen bir yöntem kılmaktadır. (Macit İnce,1996).

Devlet borçlanmasına ilişkin literatürde çeşitli görüşlere rastlanılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde dış borçlara ilişkin teorik görüş ve modeller açıklanarak, birbirleriyle olan etkileşimleri ve karşılaştırılmaları ifade edilecektir.

2.2. Dış Borç Türleri

Dış borçlar; kaynaklarına, vadelerine, borçlanmanın yapısının ne tür bir borç olduğuna, ödenme araçlarına göre sınıflandırılabilirler. Dolayısıyla da bunları kendi aralarında gruplandırarak dış borç sınıflandırması yapmak daha uygun olacaktır.

2.2.1. Kaynaklar açısından

Dış borçlar ve dış finansman ihtiyacı başlıca iki kaynaktan karşılanmaktadır. Bunlardan birincisi, uluslararası kuruluşlardan transfer edilen yabancı sermayedir. Diğeri ise, özel ve resmi kaynaklardan sağlanan dış kredi borçlarıdır. Maddi kaynak sağlayan Uluslararası kuruluşlar ise; IMF (Uluslararası Para Fonu), Uluslararası Kalkınma Teşkilatı (AID), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası) (IBRD), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), İhracat ve İthalat Bankası (EXIMBANK), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Avrupa Yatırım Bankası (EIB) gibi kuruluşlardır. Resmi kaynaklı borçlar, çok yanlı ve iki taraflı olabilir. Özel kaynaklı borçlar ise; ticari bankalardan sağlanan borçlar, tahvil ihraçları ve diğer borçlar şeklinde ayrıma tabi tutulabilirler.

2.2.2. Vadeler açısından

Vadesi bir yıl ve daha kısa süreli dış borçlar, vadeleri açısından kısa vadeli borçlar olarak tanımlanır ve genelde uluslararası ticarete, ödeme sorunlarının ortadan kaldırılması ve uluslararası likidite yaratılması amacıyla kullanılır. Vadesi bir yıldan daha uzun olan borçlara ise uzun vadeli borçlar denilir. Uzun vadeli borçların faizi daha yüksek olmakla birlikte, likidite sıkışıklığı gibi durumlarda, kısa vadeli borçların faizlerinin, uzun vadeli borç faizlerini geçtiği görülmektedir.

2.2.3. Kullanım şekli açısından

Dış borçlar, orta ve uzun vadeli krediler eğer vadesi gelmiş bir borcun röfinansmanında kullanılmayacaklarsa, proje ya da program kredisi şeklinde ya belirli projelerin finansmanı için duyulan kaynak ihtiyacında ya da belirli bir programın desteklenmesi için program kredisi şeklinde kullanılırlar.

2.2.3.1. Proje kredileri

Proje kredileri kalkınma planları ve yıllık yatırım programlarında yer alan çeşitli kamu sektörü projeleri, milli savunma projeleri ile yap-işlet-devret, yap-işlet, işletme hakkı devri ve benzeri finansman modelleri çerçevesinde gerçekleştirilen projelerin gerçekleştirilmesi için herhangi bir dış finansman kaynağından sağlanan

kredilerdir. Bunlar, yalnızca alındıkları projenin finansmanında kullanılabilirler. Daha çok az gelişmiş ülkelerin kendi iç tasarruflarıyla karşılanamayan büyük projelerinin finansmanında bu kredilere ihtiyaç duyulur. Bu ihtiyaç, ticari bankalardan sağlanan ihracat kredileri, satıcı kredileri, uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan krediler gibi kaynaklardan sağlanır. Proje kredileriyle krediyi alan ülke açısından amaç; projenin yatırıma dönüştürülmesi için ihtiyaç duyulan finansman açığının temin edilerek projenin yatırıma dönüştürülmesini sağlamaktır. Krediyi veren taraf ise, kredi alan ülkede alım gücü yaratarak bu ülkeye olan ihracatını artırmak dolayısıyla kendi sanayileşme yapısını güçlendirmek isteyecektir. Uluslararası kurumların, az gelişmiş ülkelere yaptıkları yardımların büyük çoğunluğu proje kredisi şeklinde olmaktadır.

2.2.3.2. Program kredileri

Genel anlamda, proje kredileri dışında kalan bütün krediler toplamı olarak tanımlanan program kredileri, belirli bir yılın, dış finansman açığını kapatmak için kullanılan ve herhangi bir projeye bağlı olmayan genel finansman kredileridir. Program kredileri, belirli bir program dâhilinde ülkenin gerçekleştirmeyi planladığı hedeflere ulaşmak için gerekli finansman açığının kapatılmasında kullanılır. Bu tür krediler, genel olarak ödemeler bilançosu açıklarını gidermeye olanak sağlamaktadır. Proje kredisi olarak sağlanan kaynak, sadece o projenin gerçekleşmesi için gerekli harcamalar için kullanılırken, program kredisi olarak sağlanan kaynak ise genel kalkınma hedefleri için gerekli dış alımların yapılmasında hatta dış borcun ödenmesinde de kullanılabilir. Program kredileri devletten devlete ikili finansman ilişkileri şeklinde olabileceği gibi, bazen de uluslararası kuruluşlardan sağlanabilir. Az gelişmiş ülkeler açısından değerlendirildiğinde, program kredilerinin kullanımda sağladığı serbestlik dolayısıyla proje kredilerine göre daha avantajlı olduğu söylenebilir. Ancak kredi veren ülkeler veya uluslararası mali kuruluşlar, denetlemesinin kolaylığı açısından proje kredilerini tercih etmektedirler.

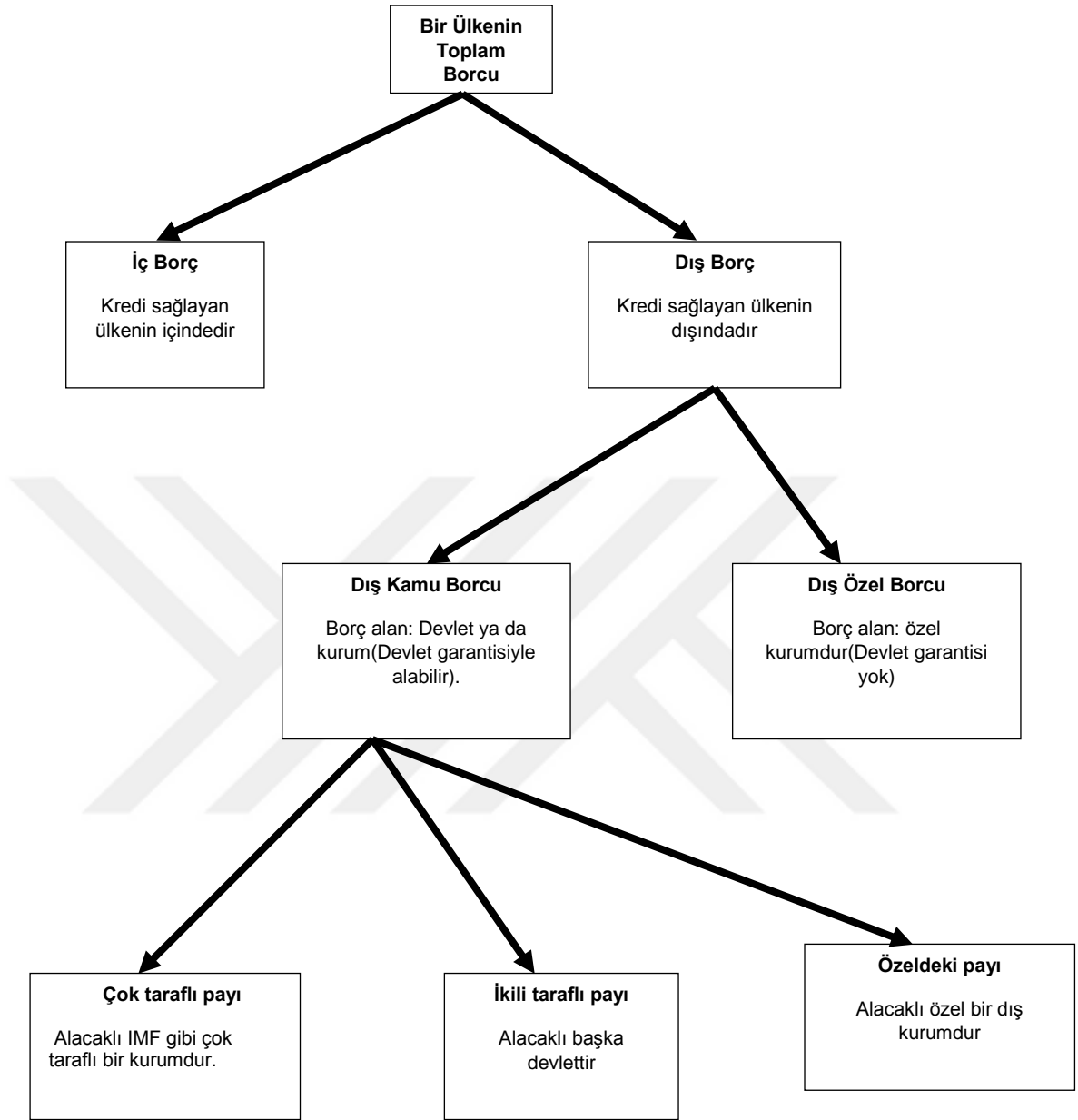
2.2.3.3. Bağlı ve serbest krediler

Bağlı krediler; borçlu ülkeye sağlanan fonların alacaklı ülkeden mal ve hizmet alması Şartına bağlanmış kredilerdir. Bağlı kredilerin; azgelişmiş ülkeler açısından ekonomik kalkınma için gerekli bazı kaynakları sağladığı söylenirse de, bu tür kredilerin olumsuz yönü daha ağır basmaktadır. Çünkü bu tür krediler, azgelişmiş ülkeleri, krediyi sağlayan ülkelerin düşük kaliteli mallarını daha pahalıya satın almak zorunda bırakılmalarına neden olmaktadır. Ayrıca bu krediler, bürokratik açıdan da karmaŐık birtakım iŐlemler gerektirmekte ve bu süreç içerisinde gecikmeler ortaya çıkmaktadır. Tüm bu faktörler, bağlı kredilerin ekonomik değerini azaltıcı niteliktedir. Ne verildiği kaynağa, ne de belirli bir projeye bağlı olmayan krediler, tamamıyla serbest kredilerdir. Kredi alan ülke, bu durumda sağlamış olduğu fonları kullanırken diğerlerindeki gibi bir kayda tabi değildir. Uygulamada bu tür kredilere daha az rastlanmaktadır.

2.2.3.4. Röfinansman kredileri

Röfinansman; yüksek faizli bir borcun ödenmesi için düşük faizli yeni bir borçlanmaya gidilmesi demektir (Halil SEYİDOğLU, 2001:517) . Röfinansman kredileri, daha önce alınmıŐ olup da, vadesi dolan borçları ödeme sıkıntısı çeken ülkelerin baŐvurdukları bir kredi türüdür. Vadesi gelen borçları ödeme güçlüğüne dŐen ülkeler yeniden borçlanmaya giderek, eski borç yükünden belli bir zaman süresince kurtulmuş olacaklardır. Burada dikkati çeken nokta, röfinansman kredilerinde, daha önceden alınmıŐ olan borcun faizinin altında yeni bir borçlanmaya gidilmiŐ olmasıdır.

Dış borç türleri: Devletlerarası dış borçlanmalar, uluslararası kuruluşlardan (IMF, Dünya Bankası vs.) dış borçlanma, piyasalardan tahvil ihracı karşılığı dış borçlanma, yabancı bankalardan borçlanma Şeklinde sıralanabilir.

Şekil 2.1. Borç türleri

Kaynak: DAMIEN M. « *Kim kime borçlu? 50 soruda dünya borç piyasası* », Ankara: Cedit Neşriyat, 2008.

Bir ülkenin dış borcu, tablo 1'deki gibi ayrıştırılarak analiz edilebilir.

2.3. Farklı Teorilere Göre Dış Borçlanmanın Sebepleri

Gelişmekte olan ülkelerin dış borçlanma ihtiyacının tahmin edilmesinde mikro ve makro yaklaşımlar kullanılmaktadır. Mikro yaklaşım, sektör planlarına ve

proje analizlerine dayanmaktayken; makro yaklaşım toplayıcı ekonometrik modellere dayanır. Makro yaklaşımda, milli gelir artışı sermaye stokuna yapılan ilavenin fonksiyonu olarak kabul edilir (Görgün, 1973: 53).

Devleti dış borçlanmaya iten sebepleri, en genel anlamda ikiye ayırabiliriz. Bunlardan birincisi, kamu harcamalarını karşılamak için içeriden yeterli miktarda gelir elde edilebilecek olmasına rağmen, harcamaların mal ithalatını gerektirmesi ve bu gereksinimin ülkenin ödemeler dengesinde açıklara yol açmasıdır. Örneğin savaş halinde iken, ithal edilecek savaş malzemelerinin, ülkenin altın ve döviz gelirlerini aşabilecek potansiyelde olması; ülkeyi dışarıdan borçlanmaya mecbur kılabilir.

Dış borca yönelten ikinci genel neden ise; ülkenin iç kaynaklarının kamu harcamalarını karşılayamamasıdır. Bu ana sebeplerin haricinde devlet iç ve dış borçlanma arasında bir tercihte bulunarak da dış borçlanmaya yönelebilir (Yaşa, 1981: 54-55).

Gelişmekte olan ülkeler, sürekli olarak finansman sıkıntısı çekerler. Borçlanma, ülke içinde vergi oranlarının artırılmasıyla veya yeni vergilerin koyulmasıyla elde edilecek gelire karşın siyasilerin daha tercih edilebilir bulunduğu bir finansman kaynağıdır. Özellikle uzun vadeli alınan dış borçlar, ekonomileri belli bir süre rahatlatmakta, fakat ilerde ekonomileri tekrar bozulacak dengelere sürüklemektedir. Devletin, sermaye birikimini sağlamak için vergi gelirlerini artırması gerekir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinin artışı için yapılan çabalar hem yetersiz kalmakta hem de uygulama aşamasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde, çeşitli nedenlerden dolayı dış kaynak ihtiyacı doğabilmektedir. Dış borçlanma ihtiyacı elbette ki birçok değişkene bağlı olarak doğduğundan aşağıda sayılanlardan daha fazla borçlanma sebebinin olması kaçınılmazdır. Ancak dış borçlanma nedenlerinin hepsini tek tek burada saymak yerine sadece belli başlı ve bizce de önemli olan şu nedenleri belirtmek daha doğru olacaktır:

- a) Kaynak ve tasarruf açığı,
- b) Dış ticaret ve ödemeler dengesi açığı,
- c) Bütçe açıklarının giderilmesi,
- d) Savunma giderleri için finansman sağlanması,
- e) Ekonomik dengeyi sağlayıcı ve koruyucu etkiler,
- f) Büyük yatırım ve reformların finanse edilmesi,
- g) Kaynak dağılımı ve kullanımında etkinlik sağlayıcı etkiler yaratılması,
- h) Tasarrufların belirli yatırımlara kanalize edilmesinin amaçlanması,
- i) Vadesi gelmiş borçlara finansman sağlanması,
- j) Olağanüstü harcamaların (doğal afetler, savaş vb.) karşılanması,
- k) Devletin milli paranın değerini korumak için gerekli rezerv ihtiyacı içinde olması,
- l) Gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkeleri borçlanmaya zorlamaları,
- m) Gelişen dünyadaki yüksek teknolojinin transferinin finansman ihtiyacı ve bu teknolojilerin gelişmiş ülkelerin tekelinde olması,
- n) Bilgi birikiminin eksikliği ve ülke ekonomilerin yönetiminde yapılan hatalar,
- o) Yeterli hammadde ve ara maddelere sahip olunmaması, coğrafi koşulların olumsuzluğu ve doğal kaynakların yetersizliği, (Ahmet Turan, 2015: 23)

Devletin, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı doğan kaynak ihtiyacının giderilmesi için yeterli gelire sahip olması veya bu kaynağı iç piyasadan temin edebilmesinin mümkün olması gerekir. Ancak devletin gereksinim duyduğu gelir ihtiyacının iç kaynakları aşması veya iç kaynaklardan borçlanması halinde bazı ekonomik dengesizliklerin ortaya çıkması durumunda dış borçlanma yoluna gidilerek gerekli olan finansman sağlanması zorunluluğu doğmaktadır.

Dış borç veren gelişmiş ülkelerin borç verme nedenleri ise şu şekilde sıralanabilir (Erdem, 1996: 51-56):

- Siyasi ve askeri nedenler: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde dünya genelinde sıcak savaşlar soğuk savaşlara dönüşmeye başlamıştır. Gelişmiş ülkeler kendi siyasi hedefleri çerçevesinde gelişmekte olan ülkelere yardım yapar hale gelmiştir. Borç veren ülkelerin, borç verme nedenlerindeki genel siyasi amaç;

gelişmekte olan ülkelere çeşitli yardımların yapılarak kendi ittifaklarına dâhil edilme sürecine ilişkindir. Aynı zamanda askeri nedenlerden dolayı borç verme eğilimi de yine siyasi amaçlar paralelindedir. Literatürde bu borçlara “politik borçlar” denir.

- Ekonomik nedenler: Gelişmiş ülkeler daima ürettikleri malları satabilecek yeni pazarlar arayışındadır. Ekonomik sorunlar yaşayan bir ülke, iyi bir pazar niteliğinde değildir. İşte bu sebepten dolayı gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik yapılarına olumlu etkilerde bulunarak kendilerine yeni pazar alanları yaratmak arzusundadırlar.

- Tarihi ve kültürel nedenler: *Bu* durum genelde sömürgeci-sömürge ilişkisine dayanmaktadır. Önceleri sömürgesi olan ülkelere, sömürge dönemleri bitse bile sömürgecileri tarafından çeşitli yardımlar yapılabilmektedir.

- Ahlaki nedenler: *Bazı* ülkelerde yaşanan yoksulluk, açlık ve buna benzer olumsuzluklar diğer ülkeleri rahatsız etmektedir. Bu nedenle yapılan yardımlarda, Birleşmiş Milletler ve bağlı kuruluşların öne çıktığı görülmektedir.

2.3.1 Klasikler

Klasik düşünceye sahip iktisatçıların görüşlerine göre devlet hiçbir zaman borçlanmamalıdır. Devletin faaliyet alanı sınırlı olmalı, eğitim, savunma, sağlık, adalet gibi temel görevlerini yerine getiren bir görünüm çizmelidir. Bütçede açıklara yer verilmemeli, denk bütçe politikasına göre hareket edilmelidir. Dolayısıyla, Klasiklerde giderlerin sadece normal gelirlerle karşılanması beklenmektedir. Devletin sadece olağanüstü durumlarda borçlanmaya gidebilmesini savunan Klasikler, borçlanmanın gelecek nesillere bir yük olarak yansıtılmasından bahseder, alınan borcun ödeme aşamasında faiz ve masraflarla daha yüksek miktarlara ulaşacağını savunurlar.

Klasiklerin bakış açısına göre, devlet muhasebesi ile bir kişi ya da özel firmanın muhasebesi arasında bir fark yoktur. Borçlanma, borç alana ödemeleri erteleme imkânı veren bir gelir arttırma aracıdır. Borçlanmaya başvurmak, yalnızca tekrarlanmayan ya da olağanüstü talepler veya geçici olması beklenen kamu harcamasına ilişkin gereksinimlerin göstergesidir (Buchanan, 3).

Klasiklere göre, eğer kamu borcu ile elde edilen kaynak, üretimde kullanılmazsa devletin maddi gücü aynı oranda azalacaktır. Borçlanma borcun vadesine kadar faiz ve taksitleri ile devlet gelirlerini azaltır. Devletin temel gelir kaynağı, halkın vergi ödeme kapasitesidir. Alınan borç iktisadi kaynakların geliştirilmesinde kullanılmazsa, halkın vergi ödeme gücü düşecektir. Fakat Klasikler, devlet borçlarından elde edilen gelirlerin yatırım projelerinde kullanılarak, toplumun refah seviyesinin artabileceğini, aynı zamanda yapılacak yatırımlar sonucu toplam vergi gelirinde bir artış sağlanarak borcun ödenme aşamasında ileriki nesillerin karlı bir ortamda bulunabileceği ihtimalini göz ardı etmişlerdir.

2.3.2. Neo-klasikler

Neo-Klasikler, klasiklerin bakış açılarını tekrar yorumlayarak, makroekonomik analizlere ulaşmaktadırlar. Analizlerinde Klasiklerden farklı olarak matematiği kullanmışlardır. Beklentilerin ön planda tutulduğu ve rasyonel davranıldığı neo-klasik yaklaşımın dayandığı üç ana varsayım vardır (Bernheim, 1989: 55-57):

- Sınırlı bir yaşam süresine sahip olan bireyler, bunu dikkate alarak tüketimlerini şekillendireceklerdir. Her birey belli bir nesle aittir.
- Bireylerin tüketimi; piyasadaki faiz oranlarından, borçlanma ve ödünç vermenin mümkün olduğu anlarda, zamanlar arası optimizasyon probleminde bir çözüm olarak belirlenecektir.
- Tüm zamanlarda piyasalar kendi kendine dengeye gelebilecektir.

Neo-Klasikler, kişilerin az veya çok ileri görüşlü ve akılcı davrandığını varsayar, fakat kişiler sonlu bir ömre sahiptirler ve sadece kendi yaşam süreleri boyunca plan yaparlar. Neo-Klasik görüş, Ricardian görüşten bu noktada ayrılır ve bireylerin rasyonel ama sınırlı bir planlama içinde olduğundan bahseder (Verbon, 1993: 14).

Neo-Klasiklere göre, uzun dönemde borçlanma sonucu oluşan faizlerin ödenebilmesi için vergiler artırıldığında bireylerin tüketimleri kısıtlanmış olacaktır.

Borçların ödenmesi için vergilerin artırılması tasarrufların azalmasına yol açacak ve gelecek nesillere daha az sermaye stoku bırakılmasına neden olacaktır.

Neo-Klasik yoruma göre, kamu açıklarının finansmanında borçlanma ya da vergilerin tercihi aynı sonuçları doğuracak yaklaşımlardır. Her ikisinde de özel sektörden kamu sektörüne bir kaynak aktarımı söz konusu olacaktır. Devletin borçlanmaya gitmesi, kamu kesimi ile özel kesim arasında bir rekabete yol açacaktır. Yatırımlar için ayrılan kaynakların kamu kesimi tarafından vergiler yolu ile alınması özel yatırımların faiz oranlarındaki değişmeye bağlı olarak dışlama etkisine (crowding-out) uğramasına yol açacaktır (Rosen, 1995: 458).

2.3.3. Ricardian denklik teoremi

İngiliz iktisatçı David Ricardo, bütçe açıklarının vergi ya da borçlanma ile karşılanmasının ekonomi üzerinde herhangi bir etki yaratmayacağını, iki durumda da sonuçların eşdeğer olacağını ileri sürmüştür. Ricardian denklik teoreminin dayandığı temel varsayımlar sıralanacak olunursa (Bernheim, 1987: 63):

- Nesiller bir sonraki nesil için yaptıkları fedakarlıklarla birbirlerine bağlıdırlar.
- Bireyler, devlet gibi aynı oranda borç alıp verebilirler.
- Tüketici rasyoneldir.
- Vergilerin ertelenmesi gelirin yeniden dağılımına neden olmaz.
- Vergiler götürü usuldedir ve piyasayı bozucu etkisi yoktur.
- Açıkların kullanımı herhangi bir değer yaratmayabilir.
- Açık finansmanının kullanımı siyasi süreci etkilemez.

Robert Barro tarafından geliştirilen bu model temel olarak, bireylerin sınırlı bir yaşam yerine sonsuz bir yaşam süresi varmışçasına hareket edecekleri varsayımına dayanır. Barro, Ricardo denkliğine getirilen eleştirileri, insanların sonsuz yaşam süresine sahip olmadıklarından kendilerinden sonraki alınan vergileri önemsemeyecekleri yani ilgilenmeyecekleri, sermaye piyasalarının kusurlu olduğu, gelecekteki gelirlerin ve vergilerin belirsizliği, Ricardo denkliğinin

geçerliliğinin tam istihdam şartlarına bağlılığı gibi ana noktalarda toparlamıştır (Barro, 1990: 216-217).

2.3.4. Keynezyen görüş

Keynesyen iktisatçılara göre, ekonomilerde bütçe dengesinin sağlanması zorunlu değildir. Açık bütçe politikası, modern iktisatçıların savunduğu bütçe politikasıdır. Durgunluk dönemlerinde başarılı bir şekilde uygulanan açık bütçe politikaları ülkelerin ekonomik kalkınmalarına olumlu etkilerde bulunmaktadır. Borçlanma ile iç kaynakların gerçekleştiremeyeceği kadar büyük yatırımlar finanse edilmektedir. Etkin bir şekilde yapılan yatırımlar zaman içinde milli geliri artırıcı etkide bulunarak, borçların ödenme aşamasında sıkıntılar yaşanmasını engelleyebilmektedir. Keynesyen düşünceye göre, borçların yükü gerçek anlamda gelecek dönemlere yansımaz. Çünkü bugün alınan bir borç, gelecek nesillerin daha iyi şartlarda yaşamasına olanak tanıyacaktır. Daha iyi şartlarda yaşamının karşılığı olarak da faiz miktarı kadar ek yük taşıyacaktır. Keynesyen düşünce, ekonomik daralma zamanlarında talep artırıcı açıkların tek finansman aracı olarak kamu borçlanması olarak gören politikalara yönelmiştir (Buchanan, 4).

Borçlanmayı bir gelir olarak kabul eden Keynesyen görüş, devletin ekonomik hayata müdahalesinin gerekliliğini ve bunun yüksek oranlarda olmasını savunmaktadır. Özellikle durgunluk dönemlerinde piyasada talebin artırılması için bütçe açıklarına izin verilmekte ve borçlanmada artış gözlenmektedir. Ancak bu noktada açık bütçe sürekli borçlanma ile finanse edilen bütçe açıklarının, borçların faizleriyle birlikte giderek artmasına neden olacağına dair bazı görüşler de mevcuttur. Bu görüşe göre, başta bir gelir kaynağı olarak görülen borçlanma, ödeme aşamasında faiziyle birlikte ek yükler getirmektedir. Bu ek yüklerin karşılanmasında vergilere başvurulacaktır. Böylece ekonomide olumsuz bir etki yaratılacaktır. Ancak alınan borçlar etkin şekilde kullanılırsa milli gelire katkı sağlanacak ve faizden kaynaklanan ek yük otomatik olarak çözümlenebilecektir.

2.3.5. Parasalcı görüş

1960'lı yılların sonunda stagflasyonun ortaya çıkışı ile Keynesyen görüşün savunduğu toplam talebi artırıcı politikaların yetersizliği maliye politikasının

uygulanmasına yönelik eleştirileri artırmış ve parasalcı görüş daha ön plana çıkmıştır. Parasalcı görüş, Keynesyen görüşün savunduğu maliye çarpanına karşı çıkarak, artışın ancak para stoklarına ve paranın dolanım hızına bağlı olacağını ileri sürmüştür. Miktar teorisi olarak isimlendirilen bu teoriye göre, paranın dolaşım hızı sabit olarak düşünülduğünde, para arzındaki artış geliri de aynı oranda etkileyebilir. Ancak gelirin değişmediği düşünülduğünde, para arzındaki artış fiyat seviyesini de aynı oranda artıracaktır (Stiglitz, 1993: 390). Kamu açıklarından kaynaklanan yüksek borçlar, borç yükü hafifletilmeye çalışılırken enflasyonun artışına neden olacak ve para politikasının işleyişini olumsuz etkileyecektir. Aynı zamanda borçlanma ile birlikte artan faiz oranları borç yükünü daha da artıracak etkide bulunacaktır (Susam, 2005: 65).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. NİJER VE EKONOMİK DURUMU

Nijer veya resmi adıyla Nijer Cumhuriyeti, Afrika kıtasının batısında bulunan ve denize kıyısı bulunmayan ve parlamenter cumhuriyet rejimine sahip bir ülkedir. 18 Aralık 1958 yılından bu yana cumhuriyet ile yönetilmekte olan ve eski bir Fransız sömürgesi olan Nijer Devleti, tam bağımsızlığını 3 Ağustos 1960 yılında kazanmıştır. Bir Batı Afrika ülkesi olan Nijer'in kuzeyinde Libya ve Cezayir, güneyinde Benin, Burkina Faso ve Nijerya, doğusunda Çad ve batısında Mali bulunmaktadır. Başkenti Niamey'dir. Kara Afrika ile Cezayir, Fas, Tunus ülkeleri arasında bir köprü oluşturmaktadır. Nijer Devleti, CEDEAO (Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu) ve UEMOA (Bati Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği) üyesidir. Ülke adını Afrika'nın büyük nehirlerinin biri olan Nijer Nehri'nden almıştır. Topraklarının % 60'ı çöl ya da yarı-çöldür.

Çizelge 3.1. Ekonomik veriler¹, INS, Nisan 2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Reel GSYİH büyüme oranı (%)	8,4	2,3	11,8	5,3	6,9	3,6
Kişi başı reel GSYİH artış oranı (%)	4,7	-5,5	7,5	5,1	3,0	0,1
Gayri Safi Milli Gelir (milyon dolar)	2810,4	5 101,34	5 909,05	6 803,49	6558,7	7 058,55
Gayri safi yurtiçi tasarruf oranı (%)	13,1	11,5	18,7	19,7	19,6	16,6
Yatırım oranı (%)	40,0	38,4	36,2	36,2	37,8	38,8
Tarımın GSYİH içindeki payı (%)	44,9	42,6	43,8	41,5	42,3	42
Yıllık enflasyon (ortalama) (%)	0,9	2,9	0,5	2,3	-0,9	1,0
Uranyum kg fiyatı (FCFA)	94,1	119,7	124,9	124,9	96,7	96,8
GSYH'nin (%) olarak bütçe geliri	13,6	14,3	15,2	16,6	17,5	20,1
GSYH'nin (%) olarak vergi geliri	12,8	13,4	14,0	15,2	15,5	18,1
Birincil sektör (ADB dolar)	1 981	1 983	2 309	2 320	2 547	2 632
İkincil sektör (ADB dolar)	756	824	1 277	1 401	1 386	1 274
Üçüncül sektör (ADB dolar)	1 744	1 928	2 120	2 314	2 553	2 699

¹ "INS, Comptes Economiques de la Nation, Avril 2016"

3.1. Genel Ekonomik Durum

Nijer'in ekonomisi, her şeyden önce GSYİH'nin % 50'sini oluşturan tarıma dayanmaktadır. Endüstri, zayıf bir şekilde temsil edilmekte, uranyum madeninin çıkarımı ve işlenmesi ise ana gelir kaynağını teşkil etmektedir. Ülke, son 10 yılda anlamlı bir ortalama büyüme oranı yaşamıştır fakat kişi başı 2 \$² GSYİH ile dünyadaki en fakir ülkelerden biri olmaya devam etmektedir.

Bu kısımda, Nijer ekonomisine yön veren üç ana sektör olan; tarım, endüstri ve son olarak da hizmet sektörü incelenecektir.

3.1.1. Tarım Sektörü

Nijer halkının % 95'i tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. En çok üretilen tarım ürünleri; darı, pirinç, süpürge darısı, mısır, yerbıstığı ve pamuktur. Et üretiminden büyük gelir elde edilmektedir. Sığır ve deve yetiştiriciliği önemli hayvancılık alanlarıdır. Büyükbaş hayvan, keçi, koyun, deve, eşek, at ve kümes hayvanları yetiştirilmektedir. Ülkenin kendi ihtiyacını karşılayacak gıda, tekstil ve çimento endüstrisi mevcuttur.

1.267.000 kilometrekare yüz ölçümüne sahip olmasına rağmen, Nijer'in tarıma elverişli arazisi oldukça azdır. Topraklarının büyük bir kısmı çöl olmasına karşın ekonomisinde birinci sırayı yine tarım almaktadır. Nijer topraklarının % 60'ını çöl oluşturmaktadır. Nijer, sıcak ve kurak bir iklime sahiptir. Ülkede, Temmuz-Ağustos ayları dışında pek yağmur yağmadığı bilinmektedir.

Nijer'in nüfusunun % 80'den fazlası tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık ile uğraşmakta olup, bu nüfusun GSYİH içindeki payı % 40'dır. Çölleşme nedeniyle, ülkedeki toprakların sadece % 12,5'i tarıma elverişlidir. Tarıma elverişli olan bu alan, ülkenin güneyindeki Nijerya ve Benin sınırları boyunca Nijer Nehri

² INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 220

vadisine kadar 200 km genişliğinde bir şerit şeklindedir. Darı ve sorgum Nijer'in başlıca tahıl ürünleridir. Mısır ise daha çok küçük ölçekli olarak yetiştirilmektedir. Geleneksel olarak nehir kıyılarında yetiştirilmesine rağmen pirinç, Asya'dan ithal edilen pirinçle rekabet edemediğinden daha az ekilmeye başlanmıştır. Kuraklığa dayanıklı olması ve komşu ülkelere büyük miktarlarda ihraç edilmesi nedeniyle, bürölce üretimine ayrılan alanlarda 80'li yıllardan itibaren çok hızlı artış yaşanmıştır. Bölgesel pazarlara ihraç edilmek üzere soğanın da üretimi artmıştır. Benin, Mali ve Burkina Faso'nun aksine kurak iklim nedeniyle Nijer'de pamuk üretimi yok denecek kadar azdır. (Internet: Türkiye Cumhuriyet Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/> adresinden 25 Ocak 2016'da alınmıştır)

3.1.2. Sanayi Sektörü

2015 yılı verilerine göre, Nijer'de sanayi üretimi, GSYH'nin % 13,7³ sini oluşturmaktadır. Başlıca sanayi faaliyetleri; sabun, deterjan, şişelenmiş içecekler, yağlı tohum, pirinç, pamuk üretimi ve hayvan ürünlerinin işlenmesidir. Son yıllarda kamu yatırımlarından vazgeçildiği için çimento üretimi hariç, ülkedeki fabrikaların çoğu düşük kapasite ile çalışmaktadır.

2002 yılında, "Société Nigérienne des Cuirs et Peaux" şirketinin tasfiye edilmesinden sonra, deri ve postların işlenmesi sadece el sanatı olarak sürdürülmektedir. Pamuk; Société Cotonnière du Nijer (SCN) ve 1999 yılından itibaren de Çin-Nijer Birleşik Pamuklu Sanayi (CNUCI) tarafından işlenmektedir. 1997 yılında "Société Nigérienne des Textiles" şirketinin % 80 hissesinin Çinlilere satılması ve adının "Enitex" olarak değişmesinin ardından, 2002 yılında tekstil üretimi 5,2 milyon metreden, 7 milyon metreye yükselmiştir. Ancak, Dünya Ticaret Örgütü'nün Çoklu-Fiber Düzenlemesi ile iç pazar için sağlanan korumanın kalkması yanı sıra, sayıları sürekli artan Asyalı üreticiler ile rekabetin artması nedeniyle üretimde düşüş yaşanmıştır. Bu durum, 2006 yılında Enitex şirketinin tekstil ihracatının durmasına ve 715 çalışanın işine son verilmesine neden olmuştur. Yönetim, yeniden yapılanma planını açıklamasına karşın şirketin geleceği karanlık görünmektedir.

³ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 220

Beş yıl boyunca kapalı kaldıktan sonra, 5,8 milyon dolarlık yatırımla Nijer’li özel bir grup tarafından 2000 yılında devralınan ulusal un fabrikası “Les Moulins du Sahel” 2004 yılı ortalarında yeniden açılmıştır. (Internet: Türkiye Cumhuriyet Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/> adresinden 25 Ocak 2016’da alınmıştır).

Nijer’de üç tane uranyum şirketi bulunmaktadır: Uranyum; Arlit ve Akouta’da Fransa şirketi olan AREVA tarafından, Azelik,’te ise CNNC isimli bir Çin şirketi tarafından işletilmektedir.

Arlit’de uranyum, SOMAIR (Nijer şirketi) ve AREVA şirketleri tarafından işletilmektedir. 2009 yılında 1808 ton⁴ uranyum üretilmiştir. 1971’den 2009’a kadar toplamda 50.000 ton üretim gerçekleştirilmiştir. Şirketin yaklaşık 1.000 çalışanı bulunmaktadır.

Akouta’da, COMINAK ve AREVA şirketleri birlikte çalışmaktadırlar. Akouta, Nijer’in güney Akokan bölgesindedir. Dünya’nın en büyük uranyum maden rezervine sahiptir ve 2009 yılında 1978 ton⁵ uranyum üretilmiştir. 1978’den 2009’a kadar toplamda 60.000 ton üretim gerçekleşmiştir. Bu şirkette 1200 kişi çalışmaktadır.

Azelik’de uranyum, SOMINA ve China Nuclear International Uranium Corporation isimli Çinli şirket tarafından 2011’den beri işletilmekte olup, 2007’de 700 ton⁶ uranyum üretilmiştir.

Uranyum, Arlit bölgesinde işletilmekte, ardından yurt dışına ihraç edilmesi amacıyla Kotonu (Benin) limanına transfer edilmektedir. 2009’dan 2013’e kadar Nijer’de toplam olarak 20.697 ton⁷ uranyum üretilmiştir. Aynı dönemde toplam 20.937 ton yani 31.068 milyon FCFA (525 milyon dolar) değerinde uranyum ihraç edilmiştir.

⁴ INS, Niger en Chiffres 2011, novembre 2010.

⁵ INS, Niger en Chiffres 2011, novembre 2010.

⁶ INS, Niger en Chiffres 2011, novembre 2010.

⁷ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 220

Bugün (25 Ocak 2016 tarihinde) uranyum, 56.592 FCFA yani 93,4548 dolar değerindedir. Uranyum dışında sanayi sektöründeki en çok ihraç edilen mal petroldür. Petrolün çıkartılmasına ve satılmasına 2011 yılında başlanmıştır. Petrol, Agadez bölgesinde, Agadem'de (Çad'a yakın bir bölge) çıkartılmaktadır ve bu işlem CNPC (China National Petroleum Corporation) şirketi tarafından yapılmaktadır.

2012 yılında, 320 milyon varil petrol rezervinin mevcut olduğunu tespit edilmiştir. Şirket aynı zamanda günlük 20.000 varil petrol üretmekte ve bu petrol Agadem'den 700 km bir petrol boru hattı ile Zinder'e aktarılmaktadır. Bu petrol Zinder'de SORAZ (Societe de Raffinage de Zinder) şirketi tarafından rafine edilmektedir. Burada, günlük rafine edilen petrol miktarı 20.000 varildir. Nijer'in günlük rafine petrol tüketimi ise 7.000 varildir. Çıkarılan petrolün 2/3'ü ihraç edilmektedir. (Internet: Open Oil, The Tenere Project <http://www.tgworldenergy.com/niger.html> adresinden 25 Ocak 2016'alınmıştır).

Petrol'den sonra, üçüncü sırayı altın almaktadır. Altın, Tera bölgesinde Nijer-Burkina ortak şirketi SML (Societe des Mines du Liptako) şirketi tarafından çıkartılmaktadır.

3.1.3. Hizmetler Sektörü

Hizmet sektörü; turizm, ticaret, el sanatları, ulaşım, telekomünikasyondan oluşmaktadır.

Turizm sektöründe, Nijer'de toplam 99⁸ tane otel bulunmakta, bu otellerin 9 tanesinin 4 yıldızı bulunmaktadır. Ülkeyi ziyaret eden turistlerin büyük çoğunluğunu Fransızlar ve diğer Avrupa ülkeleri (Belçika, Almanya, Hollanda, İtalya) oluşturmaktadır. Nijer'deki turistik mekanlar: W Parkı, Musée Nationale, Desert du Tenere, Nijer Nehri, ve Agadez Camii bulunmaktadır.

⁸ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 114

Ticaret alanında, 1995'den itibaren Nijer Ticaret odası açılmıştır. Bütün şirketlerle (mevcut olan ya da açılacak şirketler) Nijer ticaret odası ilgilenmektedir. Çeşitli alanlarda çalışan şirketler mevcuttur. Bunlar: seyahat acenteleri (Nijer Car Voyages, Satguru Travel Tours, Tenere Voyages, Türk Hava Yolları, Air France, Fas Hava Yolları, Cezayir'e Hava Yolları), restoranlar (Turkish Kitchen, le Pilier, le Watta, Exotic, Titanic, Relais Kanazi), fırınlar, oteller, araba kiralama şirketleri ve reklam yapan şirketlerdir.

Nijer'de el sanatları değerli bir meslek olarak görülmektedir. Bu meslekler, bir nesilden bir nesile aktarılan zanaatlardır. Nijer'de özel bir el sanat okulu ve de Gamkalle Bölgesinde bir tabakhane bulunmaktadır. Ülkedeki el sanatlarından bazıları: dericilik, gümüş işlemeciliği, ashap işlemeciliği, taş işlemeciliği, vb'dir. El sanatı ürünleri yurt dışına; Fransa, Almanya, Amerika Birleşik devletleri gibi ülkelere ihraç edilmektedir.

Ulaşım alanında, birkaç firma bulunmaktadır. Nijer'in sekiz tane büyükşehri vardır. Şehirlerarasında ulaşım genellikle RIMBO Transport Voyageurs, AIR Transport voyageurs, SONEF Transport Voyageurs gibi otobüs şirketleri tarafından sağlanmaktadır. Bunun dışında, uçakla ulaşım mevcuttur fakat pek tercih edilmemektedir.

Denize kıyası olmadığı için Nijer'de ihracat, potansiyel kullanımın altındadır. Nijer'e en yakın limanlar Benin (1 060km)⁹ Togo (1241)¹⁰ ve Gana (1475)¹¹ limanlarıdır. Telekomünikasyon alanında Nijer'e ait tek şirket SAHELCOM şirketi olup, diğerleri (ORANGE, ZAIN, MOOV) doğrudan yabancı yatırımcılara ait şirketlerdir.

3.1.4. İhracat

Nijer'in ihraç ettiği ürünler: uranyum, rafine petrol ve altındır. Çiftlik ürünlerden; sığır, koyun, keçi ve deri ürünlerini, tarım ürünlerinden; pirinç,

⁹ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 234

¹⁰ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 234

¹¹ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 234

yer fıstığı, soğan, pamuk, hurma, susam ve diğer ürünlerden de balık, şeker, tuz ve el sanatları ürünlerini ihraç edilmektedir.

Çizelge 3.2. İhracat ürünleri¹², INS, Kasım 2014

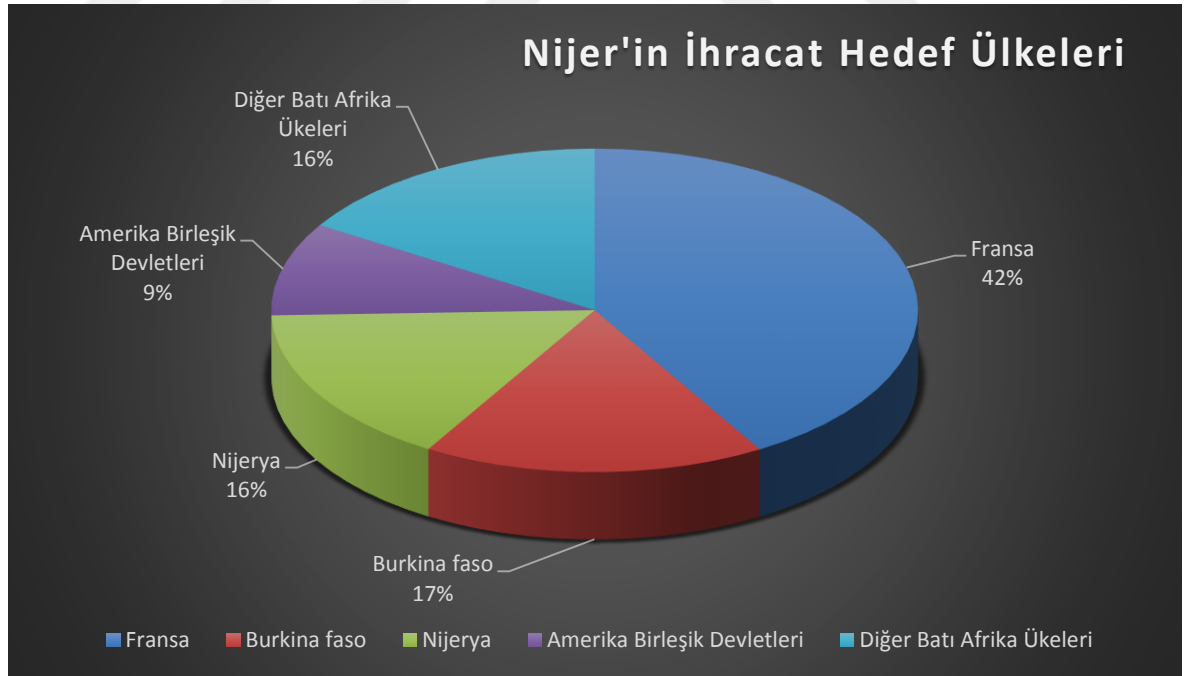
URANYUM	RAFİNE PETROL	ALTIN	ÇİFTLİK ÜRÜNLERİ	TARIM ÜRÜNLERİ	DİĞER ÜRÜNLERİ
162 396	90 136	13 517	4 609	7 311	18 78

*Milyar dolar

Kaynak: INS/Nigerenchiffre / 2014

Nijer'in ihracat oranları ve ihracat hedef ülkeleri (2013): % 42 Fransa, % 9 Amerika Birleşik Devletleri, % 17 Burkina Faso, % 16 Nijerya. Bu ülkeleri, Almanya, İtalya, Hollanda, Japonya, Gana ve diğer Batı Afrika ülkeleri (Moritanya, Senegal, Benin, Togo, Sudan ve Fildişi Sahili) takip etmektedir.

Grafik 3.1. İhracat hedef ülkeleri

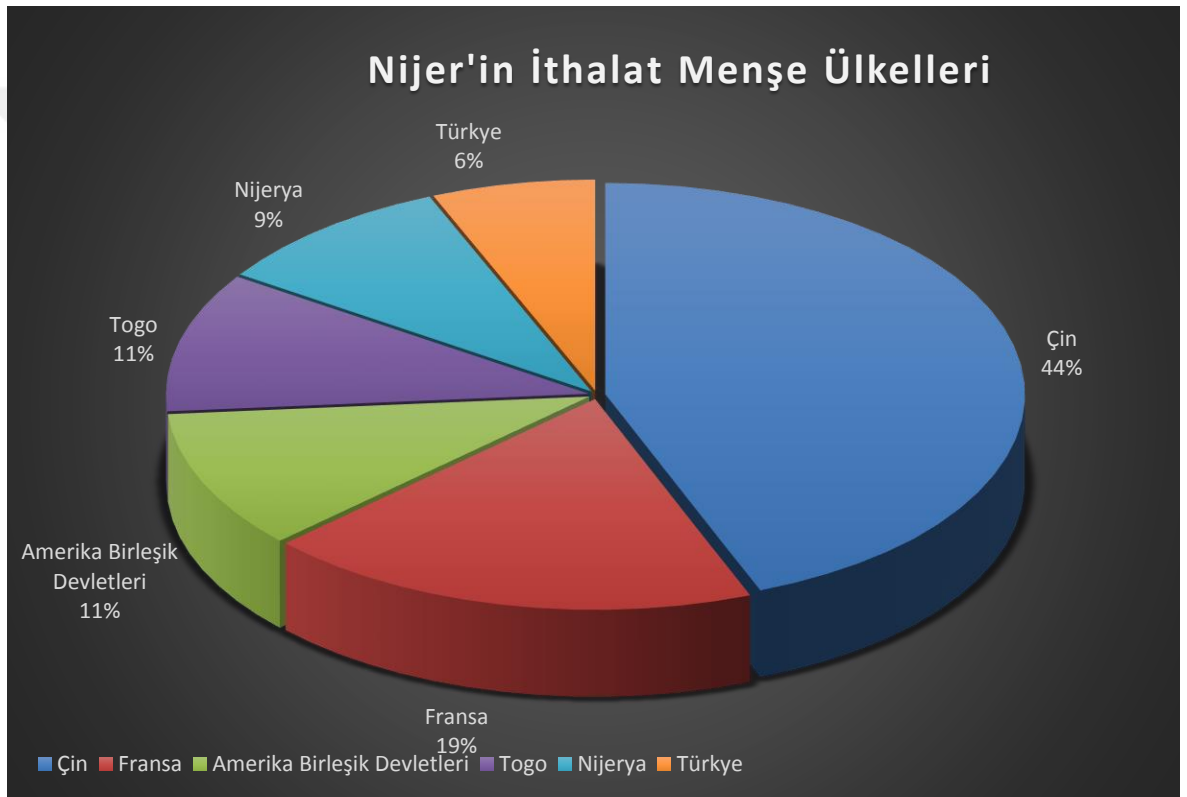
Kaynak: INS, Rapport Statistiques 2009-2013, Novembre 2014, 177

¹² "INS, Nijer en Chiffres, Kasım 2014"

3.1.5. İthalat

Nijer'in ithalat oranları ve ithalat menşe ülkeleri (2013): % 44 Çin, % 19 Fransa, % 11 Amerika Birleşik Devletleri, % 12 Togo, % 9 Nijerya % 6 Türkiye'dir. Bu ülkelerinin dışında, Fildişi Sahili, Almanya, Hollanda, Japonya, Gana, Senegal ve Belçika gibi ülkelerden de ithalat yapılmaktadır.

Grafik 3. 2. İthalat menşe ülkeleri

Kaynak: INS, Rapport Statistiques 2009-2013, Novembre 2014, 177

Nijer tarafından ithal edilen ürünler (2013) : tahıllar (pirinç), yiyecekler (yağ, şeker, makarna), tekstil (kullanılmış giyim, kumaşlar) ürünleridir. İnşaat malzemelerinden; çimento ve demir ithal edilmektedir. Sülfür, ilaç, sabun ve ayakkabı gibi ürünler de Nijer'in ithal ettiği ürünler arasındadır.

Çizelge 3.3. İthalat ürünleri¹³, INS, Kasım 2014

Tahıllar	Yiyecek	Tekstil	İnşaat malzemeleri	Kimyasallar	Diğer Ürünler
866 161	902 671	327 232	264 219	136 777	360 189

*Ton olarak

Kaynak: INS/Nigerenchiffre/2014

3.2. Kalkınmaya İlişkin Gelişmeler

Bir ülkenin kalkınma faktörleri ağırlıklı olarak sosyal alanlara dayanmaktadır. Sosyal değişimler; şehirleşme, okullaşma oranındaki artış, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, doğum oranlarındaki düşüş gibi değişimleri içermektedir. Nijer'in ekonomik ve sosyal gelişimi, aynı zamanda ülkenin birçok alanda; özellikle teknik, demografik, sosyal, sağlık ve benzeri alanlarda yaşadığı tüm olumlu değişiklikleri de ifade etmektedir.

Bu kısımda, Nijer'in şu gelişim faktörleri ele alınacaktır: Gelir Dağılımı, Eğitim, Sağlık ve İnsani Gelişme.

3.2.1. Gelir dağılımı

Nijer halkının % 48,2'si¹⁴ yoksuldur. Aylık gelirleri 100 doların altındadır. Nijer'de asgari ücret 30.047 FCFA (51 dolar) olup Nijer'in en zengin insanları ticaret yapanlar (% 76,9), devlette çalışanlar içinde ise; idari personeller (% 98,1) işverenler (%72,5) ve kamu sektöründe çalışanlardır (% 95,1). En yoksul olanlar ise; çalışmayanlar (% 61,6), tarımla uğraşanlar (% 56,5), özel sektörde çalışanlar (% 45,5). (INS, Annuaire Statistique 2009-2013, Novembre 2014, 99)

¹³ INS, Nijer en Chiffres, Novembre 2014

¹⁴ INS, Nijer en Chiffres, Novembre 2014

Burada, şunu da belirlemek gerekmektedir: tarımla uğraşanlar, çiftçiler ve balıkçılar, genel olarak yoksul sayılmakta, fakat bunlar arasında çok zengin olanlar da bulunmaktadır. Aslında gelirleri açısından fakir grupta yer almakta ama mal varlığı açısından zengin gruba dahil olmaktadır. Örneğin, tarımla uğraşan birinin geliri sıfır olabilmekte fakat 1000 ya da 2000 tane büyükbaş hayvana sahip olabilmektedir. Sayısal olarak yoksul sayılmakta ama gerçekte zengin olarak kabul edilmektedir.

3.2.2. Eğitim

Nijer'in eğitim dili Fransızcadır. İlkokul 3 yıl, ortaokul 6 yıl, kolej 4 yıl ve lise 3 yıl sürmektedir. Nijer'de eğitim ücretsiz ve mecburidir. Hem genel eğitim okulları hem de meslek okulları mevcuttur. Fransızca eğitim veren okullar dışında, çift dilli okullar da bulunmaktadır. Bu okullar, hem Fransızca hem de Arapça eğitim vermektedirler.

Nijer'de toplam 8 tane üniversite bulunmaktadır. Abdou Moumouni Üniversitesi, 6 Eylül 1971'de Niamey'de kurulmuş ve bu tarihten itibaren ülkenin en büyük üniversitesi statüsüne sahip olmuştur. Bu üniversitede bulunan fakülteler; Tarla Bitkileri, Edebiyat, İktisat, Teknoloji ve Tıp Fakülteleridir.

Bu üniversitenin kurulmasından 3 yıl sonra, Say Bölgesi'nde İslam Üniversitesi kurulmuştur. Bu üniversitenin Şeriat, Arapça Dili, İktisat, Teknoloji ve Bilimsel Tarım Fakülteleri gibi fakülteleri bulunmaktadır. 1 Temmuz 2010'dan itibaren, 3 tane üniversite daha açılmıştır. Bu üniversiteler; Maradi, Tahoua ve Zinder bölgelerinde kurulmuşlardır. Önümüzdeki yıl, 4 farklı bölgede yeni üniversitelerin açılması planlanmaktadır: Agadez'de (enerji kaynakları alanında), Diffa'da (çevrebilim ve çevre yenileme alanda), Dosso'da (haberleşme ve iletişim kurma teknolojisinin alanında) ve Tillaberi'de (gıda teknolojisinin geliştirmesi alanında).Yeni açılacak üniversitelerin, kendi bölgelerindeki sektörlere odaklanması beklenmektedir.

Nijer’de okul çağındaki çocuklardan okula gidenlerin sayısı yani brüt okullaşma oranı: % 82¹⁵’dir. Net okullaşma oranı % 69,8 olup eğitim ücretsiz olduğu için herkes okula gidebilmektedir.

Nijer’de okuryazarlık oranı, yani Fransızca dilinde yazıları okuyabilme oranı % 28,6 olup bu oranın artırılması gerekmektedir. Fransızca dilinde okuma ve yazma bilenlerin sayısı azdır. Aynı zamanda, kadınlarda okuryazarlık oranı %18,2 iken, erkeklerde bu oran % 40,2’dir. Ülkede, ne yazık ki, kırsal bölgelerde babalar kızlarının okula gitmesini onaylamamaktadır. Çocukların okula gitmeme nedenleri arasında; köylerin merkeze uzak olması nedeniyle okula erişim sorunu, gelenekler nedeniyle ailelerin izin vermemesi, dini inançlar, erken evlilik, çocukların tarım sektöründe çalıştırılması, yoksulluk vb. gibi nedenler gösterilebilir.

3.2.3. Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) göre, bir ülkenin sağlık sistemi, herkese gerekli olan sağlık hizmetinin yüksek kalitede verilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu hizmet etkili, karşılanabilir maliyette ve toplumca kabul gören tarzda olmalıdır. Her ülkenin, bu faktörleri göz önünde tutarak evrensel ilkelerden taviz vermeden, kendi özgün sağlık sistemini geliştirmesi önerilmektedir (WHO: Primary health care, <http://whqlibdoc.who.int/publications/9241800011.pdf>. Erişim tarihi: 12.02.2016).

Sağlığın doğuştan kazanılan bir hak olması nedeniyle, sağlık hizmetlerinin herkese eşit olarak ulaştırılacak bir şekilde örgütlenmesi zorunludur. Sağlık hizmetleri; adaletsizlik, eşitsizlik ve ayrımcılık yapmadan, çağdaş düzeyde ve etkili olmalıdır. Nijer bağımsızlığını kazandıktan sonra bu doğrultuda halkın sağlığını iyileştirmeye çalışmaktadır. Başlangıçta 1960’lı yıllarda, sağlık kuruluşlarında yalnızca tedavi edici hizmetler verilmiş, 1965-1974 yılları arasında, tedavi edici sağlık hizmetleriyle birlikte, koruyucu sağlık hizmetleri de ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır. 1974-1976 yılları arasında evrensel standartlarda, entegre sağlık hizmetlerine ulaşabilmek için tüm topluma tedavi edici, eğitici ve teşvik edici bir

¹⁵ INS, Nijer en Chiffres, Kasım 2014, 43

sağlık sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır. 1978 yılında, Nijer birinci basamak sağlık hizmetleri ile ilgili Alma Ata Konferansı'na katılıp, ilgili protokolü imzalamıştır. 1987 yılında Nijer, yerel halkın sağlık hizmetlerinin işleyişine katılabilmesi ve sağlık sisteminin örgütlenmesinin yeniden hareketlendirilmesi için Mali'nin başkenti Bamako'da düzenlenen Konferansa katılmış ve ilgili protokolü imzalamıştır. 1995 yılında, bireylerin, ailelerin ve toplumların sağlığının ve beslenmesinin iyileştirilmesi amacıyla sağlık politikalarını geliştirmiştir. 2002 yılında birinci basamak sağlık hizmetleri stratejisi ve herkes için sağlık kavramının yürütülebilmesi amacıyla sağlık alanında yeni politikalar benimsemiş ve ilan etmiştir. 2005 bin yıl kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için Sağlık Kalkınma Planı (Plan de Développement Sanitaire 2005-2009) hazırlamıştır. (Institut National de la Statistique du NIGER EDSCN-MICS 2006: Politique en Matiere de Sante et Situation Sanitaire sur la Medecine. Niamey 2007).

Sağlık sektörü politikası tarafından sağlanan sağlık sisteminde, üç idari ve operasyon düzeyi mevcuttur ve bu birimlerin hepsi sistemli bir şekilde çalışmaktadır:

- Merkezi düzeyde: Sağlık Bakanlığı ve Hastaneler
- Şehir düzeyinde: DRSP'lar (Şehir Sağlık Merkezi) ve CHR'lar (eğitim ve araştırma hastaneleri)
- Bölge düzeyinde: Bölge Sağlık Merkezleri

Nijer'de, kadınların sağlık hizmetlerine erişimi ve mevcut hizmetlerden yararlanması sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bunun nedeni ise, Nijer gibi az gelişmiş ülkelerin, kadının toplumdaki yeri, yasal ve politik hakları bakımından yetersiz olmasıdır. Teorik olarak yasalarda kadın ve erkek eşitliği söz konusu olsa bile, bu farklılık kendini uygulamalarda göstermektedir. Bu ülkelerde, kadınlar evde kalmakta, evdeki çocuklara, eşlerine ve evdeki yaşlılara bakmakla yükümlü olarak görülmektedir. Nijer'de kız çocukları, özellikle de kırsal alanda yaşayanlar, eğitimsizlik, erken yaşta evlilik ve yoksulluk gibi nedenlerle genç yaşlarda yaşamlarını kaybedebilmekte ya da bazı hastalıklara yakalanabilmektedirler. (Analyse de la situation de la femme au Niger: <http://www.nawey.net/wpcontent/uploads/downloads/2012/11/N%C3%ADger-Unit-2.pdf>. Erişim tarihi:12.02.2016)

Nijer'de 3 tane devlet hastanesi bulunmakta olup, bu hastanelerin ikisi başkentte, diğeri ise Zinder bölgesindedir. Nijer'in toplam 6 tane şehir hastanesi (Agadez, Diffa, Dosso, Niamey, Tahoua) ve 33 tane ilçe hastanesi mevcuttur¹⁶. Ülkedeki 3 büyük hastane, 17 milyon insanın ihtiyacını karşılayamamaktadır. Üstelik muayene ya da ameliyat ücretleri de oldukça yüksektir. Ülkede insanlar, hastane'ye gitmeden evde iyileşmeyi beklemeyi ya da sokaktan ilaç almayı tercih etmektedirler çünkü bunların maliyeti oldukça ucuzdur. Nijer'de şu anda 946¹⁷ doktor çalışmakta, yani bir doktor başına ilgilenilmesi gereken 18500 hasta düşmektedir. Bu konunun önemi göz önüne alınarak, insan sağlığının güvenceye alınması amacıyla, bu alanda ciddi çalışmaların yapılması gerekmektedir.

AIDS hastalığı, bireylerin büyük çoğunluğunda bulunmamakla birlikte, Nijer'de görülen bir hastalıktır ve Nijer hükümeti bu konuyla ilgili olarak özel bir hastane (Centre de Traitement Ambulatoire) açmış, AIDS oranının düşürülmesi için çalışmalar başlatmıştır. 2006 yılı verilerine göre, Nijer'de 0,7 olan AIDS oranı, 2012 yılında 0,4'e gerilemiştir. AIDS hastalığıyla mücadele kapsamında, 2015 yılı sonuna kadar uygulanan bir plan sayesinde bu hastalıktan ölen sayısı, bu hastalığı taşıyan yeni hasta ve bu hastalığın devam ettiği kişi sayısı 0'a düşürülmüştür. Devlet, AIDS ile mücadele planı için, 2012 yılında 1 milyon 635 bin dolar, 2014 yılında ise 4 milyon 905 bin dolar bütçe ayırmıştır. Bu kapsamda, 2 yıllık suretçe, Yeni Dünya Fonu'ndan 10 milyon Euro kaynak sağlanmıştır. (<http://news.aniamey.com/h/17714.html>, erişim tarihi: 25-02-2016). Nijer'de EBOLA virüsü yoktur.

3.2.4. İnsani gelişme

İnsani Gelişme Göstergesi (Human Development Index), dünyadaki ülkelerde yaşam süresi, okuryazarlık oranı, eğitim ve yaşam düzeyi doğrultusunda hazırlanan bir ölçümdür. Bu gösterge, insanların iyi bir şekilde yaşaması ve özellikle de çocuk hakları için önemli bir ölçüt teşkil etmektedir. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar sonucunda, bir ülkenin gelişmiş, gelişmekte olan ya da

¹⁶ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 102

¹⁷ INS, Annuaire Statistique 2009-2013, novembre 2014, 104

gelişmemiş bir ülke olduğu, bunun yanı sıra ekonomik etkilerin yaşam niteliğini ne düzeyde etkilediğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

2015 İnsani Gelişme Raporu, “*çalışma*” kavramına ve çalışmanın daha nitelikli bir yaşama katkısına odaklanmaktadır. Çalışma kavramı, insani gelişme açısından kritik bir öneme sahiptir. 2015 İnsani Gelişme Raporu’nun temel mesajı da bunu ifade etmektedir.

İnsani Gelişme Raporu’na göre, Nijer 188 ülke arasında 187. sırada yer almaktadır yani Dünya’nın en fakir ülkelerinden birisi haline getirmektedir. Nijer’in İnsani Gelişme Endeksi (İGE), en düşük düzey olan 0,348’dir¹⁸. Eğer ülkede sağlık hizmetleri iyileştirilir, teknolojiye ulaşım kolaylaşır ise, şu anki beklenen yaşam süresi (61,4 yıl¹⁹) daha yüksek hale gelebilecektir.

3.3. Kalkınma Yöntemi

Nijer, gelişimi çerçevesinde, kalkınmayı sağlamak için 60’lı yıllardan bu yana, temel sosyal ve ekonomik alanlara çok fazla yatırım yapmıştır. Altyapı, bu alanlar arasında bir ülkenin gelişimi için önemli bir konudur.

Bu bağlamda, bu kısımda Nijer’in sosyo-ekonomik ve politik gelişimini sağlamak için gösterdiği çeşitli çabaları gözden geçirmek yararlı olacaktır. Bu kısımda, çeşitli yabancı yatırımlar, piyasa ekonomisine geçiş çabaları, para politikası, liberal uygulamalar ve son olarak da Nijer Devleti’nin yurtdışından yatırımcıları Nijer’e yatırım yapmaya teşvik etmek için gösterdikleri çabalar incelenecektir.

3.3.1. Yatırım

Maden, petrol, su kaynakları, tarım, ormancılık ve turizm potansiyelleri desteklenen ve geliştirilen Nijer ekonomisi güçlü bir yükseliş göstermektedir. Bu bağlamda hükümet, ortak pazar söylemi içeren bir ekonomi model seçeneğini yeniden gündeme getirmiştir. Böylece yatırımcılara destek vermek için:

¹⁸ 2015 İnsani Gelişme Raporu, UNDP, New York 2015, 211

¹⁹ 2015 İnsani Gelişme Raporu, UNDP, New York 2015, 211

- Vergi maliyetini düşürmek amaçlanmıştır. 16 Nisan 2014'te şirket kurma prosedürlerini ve sürelerini azaltmak için yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu, yerel şirketler olarak adlandırılan bu işletmelerin oluşturulmasını kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak amaçlı yapılan özel bir düzenlemedir. (Assemblée Nationale, Loi N° 2014-09, Code des Investissements du Niger, Avril 2014, 10)
- Özel Yatırımcılar Ulusal Konseyi (CNIP) kurulmuş, özel yatırımcıların önündeki engelleri kaldırmak için analiz ve kararlar yasası oluşturulmuştur.

Bölgesel pazara erişimi kolaylaştırmak için:

- Devletin ticaret sektörünün yükümlülüğünü üzerinden atması ve ekonominin tüm alanlarında serbest rekabet ilkesinin benimsenmesi için adımlar atılmıştır.
- Ülkenin, 300 milyonun üzerinde bir tüketici pazarına sahip Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (UEMOA) ve Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'na (CEDEAO) katılımı ve üyeliği sağlamıştır.
- Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı'na (MIGA) katılım gerçekleşmiştir.
- "3N" (Nijerliler Nijerlileri Besler) projesinin, maden ve petrol işlenmesi ve çeşitlendirilmesi gibi alanlarda büyük etki yarattığı ve kent merkezlerinin modernleşmesinde büyümeyi % 14 arttırdığı görülmüş olup bu projenin gelecekte, yönetim, ekonomik girişim, ulaştırma ve enerji altyapısının geliştireceği tahmin edilmektedir. Uluslararası Para Fonu IMF'nin tahminlerine göre bu gelişmenin, önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir (H3N, Initiative 3N, Les Nigériens nourrissent les Nigériens, Avril 2012).

3.3.1.1. Doğrudan yabancı yatırımcılar

Nijer, yeteri kadar doğrudan yabancı yatırımı ülkeye çekememesi nedeniyle, ülkenin finansman ihtiyacını karşılayacak başlıca geleneksel kaynaklar, ayrıcalıklı oranlara sahip olan uzun dönemli krediler ve bağışlardır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) Dünya Yatırım Raporu'na

göre; 2000 yılında 8 milyon ABD Doları doğrudan yatırım alan Nijer'in, 2000 yılından sonra aldığı doğrudan yatırım değeri, her yıl sürekli bir artış göstermiş ve bu değer, bu yıl (2015) 793 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. Bu artış, daha çok ülkedeki madencilik sektörüne yapılan yatırımlardan kaynaklanmaktadır.

Nijer'in doğusunda, Çinliler tarafından geliştirilen Agadem petrol sahası ile Zinder'deki ülkenin ilk petrol rafinerisi üretime geçmiştir.

Çinli yatırımcılar, sektörün büyümesinde itici güç olan, *Azelik*'in yakınındaki küçük bir uranyum madenini geliştirmek için çalışmalara devam etmektedirler.

Nijer'in ilk hidroelektrik projesi olan Kandadji barajının, üretime başlamasıyla, ülkedeki yapısal enerji açığının azalacağı ve ekonomik büyümenin artacağı tahmin edilmektedir. Fransız nükleer enerji şirketi Areva tarafından *Imouraren* 'de yeni dev bir uranyum madeni inşaatının tamamlanması ertelenmiş olup finansman ile ilgili şüpheler ve inşaat sahasındaki işçi grevleri nedeniyle gecikmenin daha uzun süreceği tahmin edilmektedir.

Ülkenin kendi kendine yeterliliğini geliştirmeye yönelik, uzun vadeli önlemleri içeren dış yardımı kanalize etmek için hükümetin başarılı çabalarına rağmen, Nijer, acil gıda yardımına muhtaç durumdadır. Nijer'de kronik gıda yetersizliğinin başlıca nedenleri, yüksek nüfus artışı (dünyadaki en yüksek oranlardan biri) ve düzensiz ve yetersiz mevsimsel yağışlardır. İnsani yardım örgütlerine göre, ülkede yeterli yağışın olduğu yıllarda bile 300.000 çocuk yetersiz beslenememe tehdidi ile karşı karşıyadır.

3.3.2. Piyasa ekonomisine geçiş çabaları

2012 yılının Mart ayında, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Nijer için onayladığı 121 milyon dolarlık genişletilmiş kredi programı ile; dış şoklara karşı ekonominin esnekliğini artırarak makroekonomik istikrarı geliştirmeyi, kamu maliyesi yönetimini oluşturmayı, doğal kaynak sektörü için şeffaf bir denetim sistemi oluşturulmasını ve özel sektör ile finans sektörünün geliştirilmesini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Hükümet, gıda güvenliğinde büyük bir öncelik verdiği “3N” (Nijerliler Nijerlileri Besler) adında yeni bir sistem kurmuştur. Hükümet, bu sistemle, damla sulama sisteminin yaygınlaştırılması ve basit su tutma yöntemleri, kuraklığa dayanıklı hububat yetiştirilmesi gibi üretim tekniklerini geliştirmeyi, gübre, tohum, hayvan yemlerini sübvanses etmeyi içeren sürdürülebilir tarım yatırımlarını yaparak gıda krizlerine dayanıklılığı artırmayı amaçlamaktadır. Bu sistemde, direnci artırmayı sağlamak için altyapı yatırımları da önem verilmektedir.

Hükümet, ülkenin batısındaki Nijer Nehri üzerinde halen inşaatı devam eden Kandadji Barajının, önümüzdeki beş yıl içerisinde tamamlayarak, 10 bin hektarlık arazinin sulama ihtiyacının karşılanmasını hedeflemektedir. Ancak, finansman eksikliği, 3N programının uygulanmasında gecikmeye neden olacak ve tekrarlayan gıda krizleri Nijer’in ekonomik gelişimini engellemeye devam edecek gibi görünmektedir.

Mart 2012’de Çin’e ait “Sinolight Corporation” adlı şirket, Nijer’de 100 bin ton kapasiteli bir şeker rafinerisi kurmayı planladığını açıklamıştır. Başkent Niamey’in 140 km doğusunda kurulacak rafineri, 10 bin kişiye istihdam olanağı sağlayacaktır. Ülkenin yıllık 200 bin tonluk ham şeker kamışı üretimine katma değer sağlayacak olan rafinerinin üretiminin neredeyse tamamı iç piyasada tüketilecektir.

Nijer’de, GSYH’nin % 40’ını oluşturan tarım, nüfusun % 80’den fazlasının geçim kaynağıdır. Artan uranyum üretiminin yanı sıra petrol ihracatının da başlaması ile Nijer’de ekonomik büyümenin zirveye çıkması beklenmektedir.

İnsani gelişim indeksine göre Nijer, dünyanın en az gelişmiş ikinci ülkesidir. Nüfusun üçte biri, yağışların yetersizliği ve ekinlerin sık sık haşereler tarafından istila edilmesi nedeniyle her an açlıkla karşı karşıyadır.

Petrol rafinerisinin tamamlanmasıyla Nijer, petrolde kendi kendine yetebilen bir ülke olmuştur. Ancak, Japonya’daki Fukushima felaketinden bu yana, dünyada uranyum fiyatlarının % 30 oranında gerilemesi, dünyanın sayılı uranyum cevheri üreten ülkelerinden olan Nijer’deki *Imouraren* uranyum madeni inşaatındaki sorunları arttırmıştır.

3.3.3. Devletçi uygulamalar

Nijer'in reel GSYH'deki büyümesinin önümüzdeki dönemde de % 5'in üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Ekonomik büyümedeki bu yüksek oranın, Nijer'in petrol ihraç etmeye başlamasından ve uranyum üretiminin artmasından kaynaklanacağı tahmin edilmektedir. Ekonomik büyümenin, yol ve baraj inşaatı, maden, petrol, elektrik ve ulaşım altyapısının daha fazla geliştirilmesi için sağlanacak yabancı finansmanlar tarafından destekleneceği tahmin edilmektedir.

Nijer'deki petrol rafinerisinin üretime başlamasının ardından, ülkede yakıt fiyatlarının düşmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, önümüzdeki dönemde yıllık enflasyonun % 2,5 oranının biraz üzerinde seyretmesi beklenmektedir. Tüketici fiyat endeksinde, ağırlığın büyük bir kısmını gıda fiyatları oluşturmaktadır. Bu dönemde enflasyonist baskının devam edeceği ve özel tüketimin daha yüksek ekonomik büyümeyi tetikleyeceği tahmin edilmektedir. Enflasyonun azalması, dengeli olarak yüksek iç talep ile telafi edilecektir. Gıda mahsulü hasatlarının yetersiz yağış ve böcek istilası nedeniyle daha kötü olması durumunda, yapılan enflasyon tahminlerinin yukarı yönlü olarak revize edilmesi gerekecektir.

Dünya Bankası'nın "Doing Business" raporuna göre; iş yapma kolaylığında Nijer, dünyada araştırma yapılan 189 ülke içerisinde, 176. sırada yer almıştır. Nijer'in performansı kıtasal ve bölgesel standartlardan bile daha kötüdür. Sahra Altı Afrika'da 46 ülke sıralamasında 38. ve 7 üyesi bulunan "Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği" (UEMOA)'inde ise 6.sıradadır.

3.3.4. Para politikaları

Nijer, Frank Bölgesel Grubu'nun Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (UEMOA) üyesidir. Nijer'in para politikası, sekiz üye ülkedeki enflasyon hedeflemesi önceliğine sahip olan Bölgesel Merkez Bankası (BCEAO) tarafından belirlenmektedir. BCEAO'nun politikası, Avrupa Merkez Bankası (ECB) politikasından oldukça fazla etkilenmektedir. Nijer'in dış politikası; ekonomik gelişme ve komşular ile güvenli işbirliği üzerine odaklanmıştır.

Nijer ayrıca, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS), Sahil Sahra Devletleri Topluluğu (CEN-SAD) ve Afrika Birliği üyesidir.

3.3.5. Liberal uygulamalar

Nijer’de ithal edilen malların dağıtımı, hem modern ve hem de geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Modern dağıtım yöntemine, özel sektöre ait orta ölçekli birkaç ithalat ve ihracat firması hakimdir. İthalattan perakendeciliğe kadar ticaretin tüm alanlarında faaliyet gösteren bu firmaların sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu şirketlerin yanı sıra, çeşitli tüketim mallarının toptan ve perakende dağıtımı konusunda uzmanlaşmış son derece rekabetçi küçük ölçekli tüccarlar da pazarda faaliyet göstermektedir. Çok dinamik, geleneksel veya gayri resmi sektör, işgücünün % 80’ine hakimdir. Sokak pazarlarında gayri resmi tüccarlar, iç ticaretin büyük bir kısmını yürütmektedir.

Çoğu ürünler Nijer’e kamyonlarla getirilmektedir. Bu kamyonlar, ürünleri Batı Afrika’daki Kotonu, Lome ve Sekondi -Takoradi limanlarından yüklemektedir. Nijer pazarına yönelik ürünler için Fildişi Sahili popüler bir liman haline gelmiştir. Nijer’e gidecek mallar için Nijerya Limanı pek kullanılmamaktadır. Ürünlerin büyük bir kısmı Batı Afrika limanlarına indirildikten sonra, Burkina Faso veya Benin’den kamyonla Nijer’e getirilmektedir. Nijer’deki başlıca dağıtım ve satış noktaları başkent Niamey ve Maradi’dir.

3.3.6. Demokrasi çabaları

1950’li yıllarda Afrika’da hızla yayılan bağımsızlık hareketleri, 1956’da Nijer’in iç işlerinde bağımsızlık elde etmesiyle devam etmiştir. Nijer, 1958’de yapılan referandumla kısmî (Fuglestad, 1973: 327-330), 3 Ağustos 1960 tarihinde yapılan referandumla tam bağımsızlığına kavuşmuştur (Aydoğan – Kavas, 2007: 106-107). Devlet başkanlığına sırasıyla; Hamani Diori (1960-1974), Albay Seyni Kunçe (1974-1987), Albay Ali Seybu (1987-1993), Mahamane Osman (askeri darbe/1993-1996), General İbrahim Bare Maynasara (askeri darbe/1996-1999), Daouda Malam Wanké (askeri darbe/1999-kısa bir süre), Tanca Mamadou (1999-

2010), Salou Djibo (askeri darbe/2010-2011) ve halen iktidarda olan Mahamadou Issoufou (2011dan şuanaya kadar) gelmiştir.

Nijer'de devlet başkanlarının çoğu, görüldüğü üzere askeri darbeler sonucu yönetime geçtikleri için zaman zaman mevcut anayasaları da kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek istemişlerdir. Bu askerî darbeler, süreç içerisinde bürokratik-askerî otoriter rejimlere giden yolu hızlandırmıştır. (Muhamed Tandoğan, Nijerya Ve Nijer'in Devlet Sistemlerinin Otoriterleşmesinde Askerî Darbelerin Etkisi, ORDAF, 2014,12)

Mahamadou Issoufou (1952,Dandadji) 7 Nisan 2011 tarihinden beri Nijer devlet başkanı olan Nijerli bir politikacıdır. Aynı zamanda sosyal demokrat bir parti olan Demokrasi ve Sosyalizm için Nijer Partisi'nin (PNDS-Tarayya) başkanıdır. Başbakan olarak 1993-1994 yıllarında görev yapmış ve 1995 ile 1996 yılları arası Millet Meclisi Başkanı görevine seçilmiştir. 1993 yılından bu yana her cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olarak gösterilmektedir.

3.3.7. Yönetimde şeffaflık

Şeffaflık bir yönetim için gerekli olup, Nijer'de bununla ilgili birkaç kurum bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak HALCIA ve ROTAB gösterilebilir.

HALCIA, Nijer hükümeti tarafından rüşvet, torpil, vb durumlarla mücadele etmek amacıyla 2011 yılında kurulmuş bir organizasyondur.

Bunun yanında şeffaflık ve bütçe analizi amacıyla kurulmuş olan ROTAB organizasyonu bulunmaktadır. Bu kuruluş, AREVA ve Nijer arasında yapılan anlaşmayı yakından takip etmektedir. Halkı AREVA şirketi konusunda bilgilendirmeyi ve insanların bu şirkette çalışmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Organizasyonun bir diğer amacı da Nijer'in uranyumdan daha fazla faydalanmasını sağlamaktır.

3.4. Borçlanma Tarihi

Nijer'in dış borç tarihi, çalışmamızda özellikle dört dönem olarak incelemiştir. Bu dönemler, Nijer'in en kritik dönemleridir:

Birinci dönem: Bağımsızlıktan önceki dönem

İkinci dönem: Bağımsızlıktan 1975'e kadar olan dönem

Üçüncü dönem: 1976 -1982'e kadar dış borçlar

Dördüncü dönem: 1983-2000'a kadar borçlar

Beşinci dönem: 2000 sonrası dönem

3.4.1. Bağımsızlıktan önce

Nijer, 1922'den 1958'e kadar Fransa'nın sömürgesi olup AOF²⁰ ülkeler arasında yer almakta idi. Geçmişte Nijer, 1900-1904 tarihleri arasında, «*Senagambie*» ismi ile, daha sonra 1904-1911 tarihleri arasında ise «*Haut Senegal*» ismi ile adlandırılmıştır. Nijer'i yönetenler ve ülke ile ilgili kararları verenler Dakar'da yaşamaktaydılar. Fransızlar, Nijer'i Dakar'dan idare etmişlerdir. Nijer bu sıralarda Fransa'nın üçüncü ülkesi konumundaydı. 22 Haziran 1910'da Fransa ülkeye Nijer adını vermiştir.

3.4.2. Bağımsızlıktan 1975'e kadar

Bu süreçte, Nijer ekonomisinde yer fıstığı üretimi ağırlıkta olup, bu dönemde dikkatli bir şekilde borç alma kararı alınmıştır. Bu dönemde aldığı borçların çoğu hem çok taraflı hem de tavizli borçlardır. Böylece, 1975 yılında dış borç stoku 27,2 milyar CFA (15 milyon dolar) yani GSYH'nin %15'i iken, Afrika'nın batısındaki az gelişmiş ülkelerde bu oranın ortalaması % 24'tür. % 15 oranı Nijer için, borç yükünün yüksek olduğunu ifade etmektedir. O dönemde borç servisi 1,8 milyar CFA frangı (yani 1000 milyon dolar) idi. (Boubacar Dioffo, cours de crédit public, 2007, 8).

²⁰ Fransa'nın Afrika'da sahip olduğu ülkeler

3.4.3. 1976 - 1982 dönemi dış borçlar

Bu dönemde Nijer'in ekonomisinde "*Uranyum patlaması*" gerçekleşmiş, Nijer devleti, uranyum bulunan her bölgeyi özellikle Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya, Japonya ve İspanya'ya satmaya başlamıştır. Aynı zamanda, ekonominin kalkınmasını planlanmıştır. Bu planlama, ağırlıklı olarak borçlanma ile finanse edilmiştir.

Bazı kredilerin yüksek faiz oranına rağmen, borç alımına devam edilmiştir. 1982 yılında, dış borç stoku 203,1 milyara (338 milyon dolar), yani 1975'teki borcun yaklaşık sekiz katına ulaşmıştır. (Boubacar Dioffo, cours de crédit public, 2007, 8).

3.4.4. 1983 - 2000 dönemi borçlar

Bu dönemde, ülke Beton Woods kurumları ile borç ortaklıkları anlaşmasını imzalamayı başarmış fakat yine de Nijer'de uranyum fiyatlarının düşüşünden dolayı bir ekonomik kriz meydana gelmiş, hâsıla düştüğü için halk da fakirleşmiştir. Bu dönem, aynı zamanda siyasi istikrarsızlığa yol açan sosyal gerilimlere (işçilerin sürekli grevleri) sebep olmuştur. 1983 yılında ödenmemiş borç miktarı 462 milyon (276,37 milyar FCFA) dolardır. Bu miktar, CFA frangının devalüasyonu sonrasında, 1994 yılında 1,19 milyar dolara (705 milyar CFA) ulaşmıştır. (Boubacar Dioffo, cours de crédit public, 2007,9).

3.4.5. 2000 yılından günümüze kadar borçlar

Son yıllara kadar Nijer'in gelişmiş bir ülke olma umudu devam etmiş fakat uranyum ve benzeri kaynakların tükenişi umutları söndürmüştür. Aynı zamanda sosyal gerilimlerde önemli bir düşüş yaşanmış ve Nijer dış ortaklarla birlikte borcu hafifletme kararı almıştır.

2000 yılında ödenmemiş borç miktarı 1,68 milyar dolar (995 milyar FCFA) ile GSYİH'nin % 87'sini oluşturmakta iken, Nijer'in bu dönem toplam geliri

ise 352 milyon dolar (208 milyar FCFA) idi. 2005 yılında ödememiş borcu dış ortaklar hafifleterek, 76 milyon dolara (44,9 milyar FCFA) düşürmüşlerdir.

Bu dönemde önemli ortaklardan önemli miktarda yardım kabul edilmiş ve bu şekilde borç miktarı azaltılmıştır. Kabul edilen yardımlar:

- 13 milyon dolar (8,8 milyar FCFA) , geleneksel taraflardan
- 10 milyon dolar (6,1 milyar FCFA), tartışmalı borcundan
- 38 milyon dolar (23,4 milyar FCFA) HIPC girişimi taraflarından

Hafifletme ile birlikte borç miktarı, 76 milyon dolardan ((76- (13+10+38)) 15 milyon dolara düşürülmüştür. (Boubacar Dioffo, cours de crédit public, année 2007-2008, Section Sup1/Fin, Promotion 2005) (Boubacar Dioffo, cours de crédit public, 2007,9).

Çizelge 3.4. Borçlanma tarihi

Tarih	Bağımsızlıktan önce	Bağımsızlıktan 1975'e kadar	1976'dan 1982'e kadar	1983'ten 2000'e kadar	2000 sonrası
Borç Miktarı	Fransa yönetimi altındayken	15	338	462	352

*Milyon ABD doları

3.5. Borç Nedenleri

Nijer'in dış borçlanmasının nedenleri arasında, iç ve dış nedenle birlikte Hollanda sendromu yer almaktadır. Ne yazık ki bu faktörler Nijer'de eşi görülmemiş bir borç krizine neden olmuştur.

3.5.1. Hollanda Sendromu

Hollanda, 1960'lı yıllarda Groningue bölgesinde büyük doğal gaz kaynaklarını keşfetmiştir. Keşiften sonra ülke ciddi bir döviz girişine sahne olmuş

ve ülkenin zenginleşmesi hız kazanmıştır. Artan bu zenginleşme, ülke parası olan florinin aşırı değerlenmesine yol açmıştır. Böylece Hollanda'dan yapılan ithalat artmış ve ihracat önemli oranda azalmıştır. Bu durumu ilk kez "The Economist" dergisi 26 Kasım 1977 tarihli yayınında "Hollanda Sendromu" olarak adlandırmıştır.

Peki bu Hollanda Sendromu nelere yol açmaktadır?

- Doğal bir kaynak bulunduğunda, o kaynağa sahip ülkenin parasında önemli bir değer artışı meydana gelmektedir.
- Kaynak satışı ülkeye büyük miktarda döviz girişi sağlamakta, bu da ülkenin parasındaki değerlenmeyi körüklemektedir.
- Bütün yatırımlar, o doğal kaynakla ilgili sektöre yapılmakta, diğer sektörlerde bir "de-industrializasyon" (sanayileşmeme) etkisi ortaya çıkmaktadır.
- Ülkenin parası değerlendirildiği için ithalatın maliyeti düşmekte, dolayısıyla bütün sektörlerde ithalat patlaması yaşanmaktadır. Satılan doğal kaynaktan gelen yüksek gelir de tüketimi körüklediği için, ithalat zaten zorunluluk halini almaktadır (Önder Yılmaz, Ekonomi, Ülke Ekonomileri)

Hollanda Sendromu, sadece doğal gazdan veya petrolden kaynaklanmamakta, herhangi bir doğal kaynak artışı da bu sendroma yol açabilmektedir. Buna en güzel örnek ise Kolombiya'dır.

Kolombiya, geleneksel olarak kahveye dayalı bir ekonomiye sahiptir. Brezilya'daki kötü hava koşulları ve Guatemala'daki deprem, 1975'te dünya piyasasında önemli ölçüde kahve kıtlığına sebep olmuştur. Bu yüzden kahve fiyatları hızla artmıştır. Kolombiya bu duruma cevap vermekte gecikmemiş ve kahve üretimini % 76 arttırmıştır. Bu durumda ülke yatırımcıları kahve sektörüne yönelip diğer sektörlerle pek ilgilenmemeye başlamışlardır. Kahve sektörünün getirdiği bu inanılmaz kar, ülke parası olan pezoju değerlendirilmesine yol açmıştır. Pezonun bu değer artışı, diğer sektörlerde üretimin azalmasına, azalan üretimin yerine ithalatın yapılmasına neden olmuştur.

Doğal kaynakların varlığı, sıcak para girişi, beklenmedik dış yardımlar Hollanda Sendromu'nun nedenleri arasındadır.

Hollanda Sendromu'na uygun koşullar oluşmasına rağmen yakalanmayan ülkeler ise zengin elmas yataklarına sahip Bostwana ve yüksek miktarda dış yardım alan Ghana'dır.

Bütün bu ülkelerin yanında, Nijer, uranyum patlaması ile 1970'li yıllarda bu sendromdan kurtulamamıştır. Bu durum ülkenin yaşadığı borç krizinin kökenleri oluşturmuştur.

Nijer Devleti, gerçekten de üretilecek olan uranyumun ülkenin gelişimini sağlayacağı beklentisi içerisine girmiştir. Tüm geliştirme çabaları, büyük yatırımlar, gelecek kalkınma planları, inşaat ve çeşitli sosyo-ekonomik altyapı iyileştirme çabaları planlanmış, Nijer halkı için parlak bir gelecek öngörülmüştür.

Aynı şekilde, hükümet özellikle gayrimenkul (spor arenası, kongre merkezi, vb.) yapımında, diğer temel sosyal sektörlerde daha fazla yatırım için borç almaya karar vermiştir. Hatta gelecek yatırımları ve faaliyetleri planlamada çeşitli aracılıklar ile ekonominin yapısal bakımdan iyileşmesi için beş yıllık bir plan geliştirilmiştir. Bu plan 1978-1983 beş yıllık bir süre içinde yapılmıştır ve yatırımın üç yüz milyar CFA'ya çıktığı belirlenmiştir. Ancak tarım, hayvancılık, balıkçılık, ticaret vb. diğer madencilik dışı sektörlerde durgunluk yaşanmıştır. O dönemde Nijer için tek çıkar yol, uranyum çıkarmak, ihraç etmek ve kazancı insanlara dağıtmak olmuştur.

İki faktör maalesef planın başarısızlığına neden olmuştur:

- İlk faktör uluslararası pazarda uranyum fiyatlarının düşmesidir.
- İkinci faktör ise, birkaç yatırımdan ötürü üretken yatırım olarak kanıtlanmış olduğu fikrine kapılarak, hükümetin bu kaynaklar doğrultusunda diğer sektörlerin yeniden canlandırılmasına kalkışması onu sorunlu bir durumla karşı karşıya bırakmasıdır. Nijer'in yaptığı dolaylı üretim yatırımlarıyla ilgili ikinci faktör, Nijer'in bu yatırımlardan bir şey elde etmemesidir. Sektörel mikroekonomisini

geliştirmek için bir yol bulmak zorunda kalmış ve yetkililer, ekonomiyi kurtarmak ve dengesini korumak için dış borç yöntemini kullanmışlardır.

3.5.2. Borçlanmanın iç ve dış nedenleri

Bu kısım, Nijer'in borç krizinin iç (ulusal) ve dış nedenlerinin (dış faktörler) incelenmesini içermektedir.

3.5.2.1. İç nedenler

Sermaye harcamalarını finanse etmek ve yurtiçi tasarruflarının yetersizliği ile başa çıkmak için, Nijer borçlanmak zorunda kalmıştır.

Uranyum ihracatı; 1971'de 186 tona, 1981'de ise 4.586 tona ulaşmıştır. Ayrıca uranyum kilogram fiyatının 1974'te 5.000 FCFA'ya ve 1979'da 24.000 FCFA'ya kadar ulaşması Nijer'i borçlanmaya teşvik etmiştir.

3.5.2.2. Dış nedenler

Batılı ülkeler, fazla petrol üretiminden dolayı 1974-1975 yılları arasında zenginleşmiş ve elde ettiği gelirle yine fakir ülkelere, Nijer dahil, borç vermişlerdir.

Petrol üretimi hem sanayileşmemiş ülkelerinin gelişimini sağlamış hem de petrol talebini arttırmıştır. Böylece Nijer, uranyumu artık satmak zorunda kalmamıştır.

Diğer taraftan, petrol ihraç eden ülkeleri, kendilerini geliştirmeye teşvik etmiştir. Bu büyük gelirlerle, yoksul ülkelere daha sonradan yaşanacak borç krizinin giderilmesinde katkıda bulunulmuştur.

Bu durum, Nijer uranyum ihracat hacminin ve uranyum fiyatlarının düşmesine yol açmıştır.

Hem ülkenin makroekonomik dengesini ve nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak hem de krizden çıkmak için tek yolu borç almak olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DIŞ BORÇLARININ AZALTMASININA YÖNELİK MEKANİZMALAR

Mekanizmalar, geleneksel ve modern mekanizmalar olarak iki şekilde adlandırılırlar. Geleneksel mekanizmalar, ülkenin borç kriziyle başa çıkmak için alınan öncelikli tedbirleri olarak öngörülmüşlerdir. Maalesef, bu mekanizmalar sınırlı uygulama alanı bulmuştur. Bu durumda, sosyo-ekonomik durumu kurtarmak için yeni mekanizmalara başvurulmuştur (Boubacar, 2009: 2).

4.1. Dış Borçların İndiriminde Geleneksel Mekanizmalar

Nijer, dış borçların yönetimi çerçevesinde, uluslararası finansal topluluk tarafından bu amaca yönelik olarak tasarlanmış birçok hafifletme mekanizmasına başvurmak zorunda kalmıştır.

Bu mekanizmalar, Nijer gibi düşük gelirli ülkelerin borçlarında önemli ölçüde bir indirim ve aynı zamanda imtiyazlı şartlar altında yeni kaynaklara erişim imkânı sağlamıştır. Bu şekilde, Nijer'in borçları, özellikle ertelemelerden, yeniden alımlardan, indirimlerden ve paranın dönüştürülmesinden oluşan bir görüntü oluşturmuştur.

4.1.1. Erteleme

Erteleme (delay), yasal terimler sözlüğü tarafından « *bağlı menkul kıymetlerin daha uzun vadede ikame edilmesi yoluyla bir borcun geri ödenme süresinin uzatılması* » olarak tanımlanmıştır (Raymond, 2015).

O halde, borçlarını ödemede zorluk çeken bir ülke, borçlarının ertelenmesi yoluna başvurabilir. Bu erteleme, anapara veya anaparaya bağlı faizi ya da belirli bir dönem boyunca tahakkuk edilen parayı kapsayabilir.

Bu erteleme sistemi, son başvuru tarihleri konusunda zaman kazanma amacını içermektedir. Borcun yeniden yapılandırılması, iki problemin çözümüne olanak sağlamaktadır: (Boubacar, 2009:11)

- Borç sorunu konjonktürel ise, döviz gelirlerinde geçici düşüş nedeni ile olduğu söylenebilir; bu durumda borcun yeniden yapılandırılması ödemeler dengesinin düzeltilmesine olanak sağlayacaktır.
- Borç sorunu yapısal ise, ihracat gelirlerinde derin ve keskin bir düşüş olduğu söylenebilir; erteleme bu durumun düzelmesine olanak sağlar. Kamu borçlanması genellikle ekonomik reform programının bir parçası olarak düşünülür.

Geçen yirmi yılda, yeniden yapılandırmada birçok olumlu değişim yaşanmıştır. 1980'li yılların başındaki imtiyazsız yeniden yapılandırmanın başarısız bulunmasının ardından, Paris kulübü kreditorleri, borçta önemli bir azalmaya yol açan bir nakit desteği eşliğinde imtiyazlı yeniden yapılandırmayı başlatmışlardır.

Ama 1987'den bu yana, yoksul ülkelerin borç yükünü azaltmak için, şartlarda ve koşullarda serbestlik sağlanmıştır (Boubacar, 2009: 12).

a) Toronto şartları: 1988-1990

1988'de başlatılmıştır ve borcun % 33 azaltılmasını içermektedir.

- APD (Aide Publique au Développement: kalkınmaya yönelik yardımlar). borçları için; 14 yılı geri ödemesiz ve moratoryum faiz oranının esas faiz oranı olarak belirlendiği 25 yıl vadeli erteleme,
- APD borçları dışındaki (ticari borçlar ve vergi kredisi borçları) için üç seçenek sunulmuştur;
 - Kısmi iptal: Konsolide borçlarda % 33 indirim, piyasa faiz oranından 8 yılı geri ödemesiz olmak üzere 14 yılın yeniden yapılandırılması.
 - İmtiyazlı faiz oranı: 8 yılı geri ödemesiz 14 yılda % 3.5 oranı ile borcun konsolidesi.

- Uzun dönemli geri ödeme: Konsolide borcun piyasa faiz oranından, 14 yılı geri ödemesiz 25 yıl üzerinden ertelenmesi (Boubacar, 2009:12).

b) Güçlendirilmiş Toronto şartları veya Londra şartları: 1991-1993

Bu şartlar %50 oranında borç indirimi sağlamaktadır.

- APD borçları için; ana faiz oranlarından daha düşük faiz oranı ile % 30 üzerinden 12 yıl süreli erteleme,
- APD dışındaki borçlar için; borcun Cari Net Değerinde % 50 oranında bir indirimi sağlamak için seçenekler bulunmaktaydı.
 - A seçeneği: Borç servisinin % 50'sinin iptali konsolidasyon döneminde sona ermektedir. Kalan borç 6 yılı ödemesiz olmak üzere 23 yıla yayılmaktadır.
 - B seçeneği: Konsolide borcun tamamının çok düşük faiz oranı ile 20 yıl süreyle ertelenmesi (Boubacar, 2009:13).

c) Napoli şartları: 1994-1995

Aralık 1994'te kabul edilen bu şartname ile ağır borçlu ülkeler için borç indirim oranı % 67 olarak belirlenmiştir.

- APD borçları için erteleme; esas faiz oranı ya da daha düşük bir faiz oranı ile 16 yılı geri ödemesiz olmak üzere 40 yıl olarak belirlenmiştir.
- APD dışındaki borçlar için erteleme; borç stokunda % 67 indirim olarak belirlenmiştir (Boubacar, 2009:13).

d) Lyon şartları: 1996 – 1998

Bu imkân PPTTE (çok borçlu fakir ülkeler) girişimine uygun ülkelere ve Napoli şartlarından yararlanan ülkelere sunulmuştur.

Lyon şartları, 1996 yılında Paris Kulübü tarafından kabul edilmiştir. Borcun cari net değerinde, borç servisinde (karar noktasında) ve stok yönetim noktasında % 80 oranında bir indirim kararlaştırılmıştır.

Önceki şartlarla aynı şekilde, Lyon anlaşmasında borcun APD borcu olup olmamasına bağlı olarak seçenekler önerilmiştir. (Boubacar, 2009:13)

e) 1999'dan itibaren Köln şartları

Bu şartlar PPTTE girişiminin yeni sürdürülebilir seviyeler gerçekleştirebilmesi için imtiyazsız APD borçlarının % 50'ye kadarının iptaline olanak sağlamaktadırlar. APD borçlarına ilişkin, Köln zirvesi, bütün kreditor ülkelerine, APD borçlarının tamamını vade tarihinden önce ve sonra iptal etmelerini önermiştir. Bu şartname, 1999 yılında, Amerika, Birleşik Krallık ve Kanada tarafından borçlu ülkelere sunulmuştur.

- APD borçları için; 20 yılı geri ödemesiz olmak üzere, borcun tamamının 50 yıl ertelenmesi,
- APD dışındaki borçlar için ise iki seçenek sunulmuştur:
 - A seçeneği: Konsolide borç servisinin % 90'ının iptali, kalanının piyasa faiz oranından 6 yılı geri ödemesiz olmak üzere 23 yıl üzerinden ertelenmesi.
 - B seçeneği: 64 yılı geri ödemesiz olmak üzere, uygun bir faiz oranından borcun 125 yıl üzerinden ertelenmesi. (Boubacar, 2009:13).

4.1.2. Dış borç ödemesi

Borç geri ödemeleri borçlu bir ülkenin alacaklılarının hisselerini ikincil piyasadan doğrudan bir indirim ile satın alması suretiyle finansal taahhütlerin yerine getirildiği işlemlerdir. (Guillien,1978)

Gelişmekte olan ülkelerin ikincil borç piyasası 1982 yılında kurulmuştur. Piyasa kuruluşundan bu yana önemli bir gelişim göstermiştir. 1985 de 6 milyar dolar olan işlem hacmi 1989 yılında tam olarak 60 milyar dolara yükselmiştir. (World Debt tables, 1995)

O zamandan beri, birçok üçüncü dünya ülkesi, bahsedilen ikinci piyasa aracılığı ile çeşitli borç anlaşmaları yaparak ticari bankalara olan borçlanmalarını önemli ölçüde azaltmışlardır. Nijer, ödeme güçlüğü çeken ülkeler arasında, bu işlemde ilk yararlanan ülkelerden birisidir. Nijer, dış borç stokunun % 10'una ve bu borcun servisinin % 20'sine denk gelen ticari borçlarının tümünün geri ödemesini gerçekleştirmiştir (Mamadou, 2004:25).

Nijer, bu işlemi gerçekleştirmek için, 108 milyon dolarlık (o dönemde 32 milyar CFA) bütün ticari borçlarının geri ödemesine imkân veren, % 82 oranında bir indirimle, uluslar arası kalkınma birliğinin borç indirim fonundan (10 milyon dolar), İsviçre'den (3 milyon dolar), Fransa'dan (10 milyon dolar) yardım almıştır (Mamadou, 2004:25).

Bu Nijer'in borcunda, bu tarz borçların ekonomik koşulları nedeniyle aynı zamanda borç servisinde, önemli bir azalma sağlamıştır (yüksek ve değişken faiz oranları). Nijer, çeşitli ertelemeler ve ticari borç işlemlerinin ödenmesinin yanı sıra borç hafifletmenin çeşitli tedbirlerinden yararlanmıştır (Mamadou, 2004:25).

4.1.3. Borcun affı

Borç affı, kreditor tarafından, borçlu ülkenin borç tutarının bir kısmının ya da tamamının silinmesi işlemidir.

Bunu kabul eden borçlu için, kreditor tarafından borcun ilk programının uygulanmasının iptal edilmesi veya askıya alınması ile ilgili bir sözleşme hükmüdür. Borç açısından, feragat etme, kreditorün borçtan tam olarak vazgeçmesi demektir. Borç affı, borçlu ülkenin borç yükünün (ödenmemiş) hafiflemesinde pozitif bir katkıda bulunur (Raymond,1978).

Borç affının öncelikli etkisi borçlu ülkenin ekonomik faaliyetlerini finanse etmek için bu kreditorlerin tümünün mevcut olmasıdır. Bunlar bir yandan ödemeler dengesini kontrol ederlerken diğer yandan sermaye hareketliliğini kontrol ederler. Nijer'in elde ettiği kolaylıklar açısından, borcunun tamamının veya bir kısmının silinmesine yol açan indirimler görülebilir.

Nijer'in yararlandığı çeşitli indirimler:

- Fransa; 1989 yılı Dakar zirvesi önerilerine göre 80 milyar CFA ve 1994'teki devalüasyon sonrası 31,4 milyar CFA.
- ABD; 1991de 1 milyar CFA.
- Belçika; Nijer'e Suudi devleti tarafından verilen kredi tahakkuk borçların ve servislerin oluşturduğu miktarda vadesi gelmiş borçları için 1,4 milyar CFA. (Dioffo, 2008:18)

Nijer belirli bazı ortakları ile borcun yeniden yapılandırılması için çok sayıda anlaşma müzakere etmiştir. Bu bağlamda şunlar söylenebilir:

- BADEA; 1997 yılında 15,9 milyar CFA.
- BİD; 1997 yılında 14,9 milyar CFA
- FİDA; 0,5 milyar CFA
- UEMOA; 8,2 milyar CFA (geriye kalan borçlar ile ilgili düzenleme) (Dioffo,2008:18)

4.1.4. Borç konversiyonu

Çeşitli kaynaklarda borç konversiyonunun değişik tanımları bulunmaktadır. Biz, kendi açımızdan en temel olanları ele alacağız.

Dünya Bankası'nın dünya borçları masasına göre: «borç konversiyonu; vadesi dolmayan kamusal ve özel borçlar üzerinde, ikincil piyasa fiyatından işlem gören ve ana borcun iptali ile sonuçlanan yasal işlemlerdir» (World Debt tables, 2014).

Borç konversiyonunun başlıca iki türü vardır: varlıklara karşılık borcun konversiyonu veya « Debt Equity Swap » ve kalkınma için borç konversiyonu veya « Debt for Development Conversion ».

Varlıklara karşı borcun konversiyonu ve doğrudan yatırım ya da yerelde bulunan özel şirket ya da kamudan hisse satın alınması yolu ile özel girişimi finanse etmeye yönelik bir borç değişimidir.

Varlıklarına karşı borç konversiyonu bir özelleştirme işlemine tabi olabilir, bu anlamda yatırımcı ikincil piyasalarda bir indirim ile borçlu ülkede bulunan şirketin sermayesine katılım sağlaması bir borç satın alabilir. Borç konversiyonu kar arttırmayı ve sosyal gelişimi teşvik etmek için borç takası olabilir.

Kalkınma projelerine karşı gerçekleştirilen borç konversiyonu, yerel para tutarına karşılık veya ONG tarafından tutulan ulusal yükümlülüklerle bir borç değişimi oluşur. Yerel para cinsinden borçların konversiyonu için yatırım yapan, döviz borçları borçlu ülkenin para cinsi ile menkul kıymetler karşılığında değiştirilir.

Borcun konversiyonu asıl olarak ticari borçlar için planlanmıştır. Ama Paris Kulübünün borç anlaşmasının şartlarının değişimi ile beraber, prensipler şimdi kamu borçlarının ikili karı; çevre koruma, eğitim, sağlık ve nüfus politikaları faaliyetleri lehine genişlemiştir. Genel olarak, konversiyon ülkenin dış borç hacminin azaltılmasını, yabancı yatırımcıların teşvikini ve özelleştirmenin teşvikini sağlamaktadır. Bu işlemin avantajları:

- Eşit tutarda indirimin faydası ile dış borcun iç borca dönüştürülmesi,
- Gelecekteki geri ödeme yerel para birimi cinsinden olacağından, döviz paritesi riskinin ortadan kaldırılması,
- Yerel yatırımlar için gelirin kullanımına izin vermesi (Mamadou,2004:23).

Borç konversiyonunun oluşturacağı dezavantajlara ilişkin ilk endişe enflasyondur: Borç konversiyonunun alıcı hükümete bir maliyeti olabilir. Nitekim borç konversiyonu öncesinde, borçlu ülkenin çok fazla dış borcu vardır, bir başka ifade ile hükümet zaten eski borçları ödemek zorunda olduğundan fiyat düşüktür ve borçların bütünüyle ödenmesi düşük bir olasılıktır.

1990 yılında Amerikalı özel bir vakıf «International Fondation For Education and Self Help » (IFESH), Amerikan Express bankasına olan 1.087.187 Amerikan doları veya 289.191.864 CFA tutarındaki borcu satın almıştır. Nijer'in konversiyon işlemi borcun İFESH'ye, on altı ödemenin, üç aylık eşit taksitler halinde CFA olarak geri ödenmesinden meydana gelmektedir. Geri ödenen tutar, Nijerya

Uluslararası Bankası'nda karşılıklı anlaşma ile kurulan bir yatırım projesini finanse edecek IFESH adına açılmış bir hesaba yatırılacaktır. (Mamadou, 2004:24)

Ne yazık ki, hiçbir vade tarihi, Nijer devleti tarafından yerine getirilmemiştir. 1996'da UNİCEF ile birlikte gerçekleştirilen girişim başarısız olmuştur.

Görüldüğü üzere, tüm mekanizmalar Nijer'in borcunun ödenmesinde kullanılmıştır. Ancak kamu maliyesi üzerindeki ağırlığı hala devam etmektedir. Böyle bir durumda, borç yüklerini hafifletmek için yeni çözüm mekanizmaları uygulanmaktadır. Bu, sonraki bölümde ele alınacaktır.

4.1.2. Britanya girişimi

Güçlendirilmiş girişimin başarısına rağmen, borcu bitirme noktasına ulaşmış olmaları gereken bazı ülkeler hala ağır borç yükünü taşımaktadırlar ve yüksek borç servisi ve finansman oranları Milenyum Kalkınma Hedeflerinin yerine getirilmesine engel oluşturmaktadır.

Eylül 2004'te, Birleşik Krallık, post-PPCE ülkelerinin borç servislerinin Birleşik Krallığa olan bölümünün ödenmesi, binyıl kalkınma hedefleri (OMD) amacıyla sağlık, eğitim ve altyapı alanlarında daha fazla harcama yapmaya imkân sağlaması için Uluslararası Kalkınma Vakfına ve Afrika Kalkınma Fonu'na ödemeyi amaçlayan bir girişim başlatmıştır. Birleşik Krallık, diğer gelişmiş ülkelerin hükümetlerine de post-PPTE ülkelerinin FDA ve IDA'ya olan borç servislerinin %10 katkı sağlamaları için girişimde bulunmaya çağırmıştır. Bu ek iyileştirmeler ile tüm az gelirli ülkelerde iyi bir yönetim ve yoksulluğu azaltma stratejilerinin uygulanması hedeflenmiştir. Bu işlemin bir parçası olarak, Birleşik Krallık, Nijer hazinesine, daha önceden Nijer tarafından İDA ve FAD'a ödenen 700 milyon CFA tutarında bir geri ödemede bulunmuştur. (Direction Dette Publique au Ministère des Finances [MEF/DDP], 2009)

4.1.2.1. Çok taraflı borç yardımı girişimi

Çok taraflı borç indirimi girişimi (IADM), üç çok taraflı kurumun, düşük gelirlili ülkeler üzerindeki alacaklarının tamamının iptalini ve bu sayede bu ülkelerin birleşmiş milletlerin bin yıllık kalkınma hedefleri (ONG) doğrultusunda ilerlemelerini amaçlamaktadır, birincil hedef, 2015 yılına kadar yoksulluk içinde yaşayan insan sayısını yarıya indirmektir.

Haziran 2005'te, G8 (sanayileşmiş büyük ülkeler) üç çok taraflı kurum önerdi. Bu öneri, IMF, Uluslar arası Kalkınma Vakfı ve Afrika kalkınma Fonu (FAD), IMF ve Dünya Bankası tarafından ortaklaşa yürütülen PPTTE girişimi ile tamamlama noktasına ulaşmış ya da ulaşacak ülkelerden olan alacaklarının % 100 iptal etmeleriydi.

IADM kapsamında borç indiriminden yararlanabilmek için, PPTTE girişiminin tamamlama noktasına ulaşan ülkeler, sağlıklı politikalar uyguladıklarını ve yönetişimin tatmin edici standartlarda olduğunu göstermek zorunda kalmışlardır. Uygun ülkelerin değerlendirilmelerini kontrol etmek için iki temel ilke belirlenmiştir: (I) IADM kapsamında olan indirim koşulları, tüm üye ülkeler için tutarlı olmalıdır ve (II) G-8 ilk önerisine uyumlu olacak biçimde koşulluluk PPTTE girişimini aşmamalıdır. Bu iki ilke, üç ana bölümdeki performanslarına göre önceden tamamlama noktasına ulaşmış PPTTE ye uygun ülkeler IADM kapsamında indirime hak kazanabilmelerini önermektedir (tamamlama noktasından bu yana önemli ölçüde kötüleşmeyen): (1) makro ekonomik performans, (2) yoksulluğu azaltma stratejisinin uygulanması, (3) kamu harcama yönetimi sistemleri. PPTTE girişimi kapsamında bulunmayan ülkeler (Tacikistan ve Kamboçya) bu üç alanda uygun olduğu raporları ayrıca sunmalıdır. Henüz tamamlama noktasına ulaşmamış ülkeler, bu noktaya ulaştıkları andan itibaren otomatik olarak çok taraflı borç yardımı girişiminin borç yardımından yararlanabileceklerdir. Temmuz 2005 tarihinden itibaren Nijer de diğer ülkeler ile birlikte çok taraflı borç yardımı girişiminin şartlarına uygundur (Dioffo, 2008:17)

Bir sonraki bölümde, kesintilerin ülkenin ekonomik ve finansal durumuna etkileri kısa ve öz bir biçimde ele alınacaktır.

4.2. Yardım Tedbirlerinin Etkileri

Nijer'in dış borçlarının hafifletilmesi çeşitli siyasi, sosyal, çevresel, ama özellikle ekonomik sonuçlara yol açmıştır. Nijer, geleneksel ve modern önlemler olarak bilinen tedbirlerden yararlanmışır. Bu kısımda geleneksel (Konversiyon, Dış borcun geri ödenmesi, Borç indirimleri, Erteleme) ve modern önlemlerin (IPPTE, IADM) etkileri incelenecektir.

4.2.1. Konvansiyonel önlemler

4.2.1.1. Erteleme

1983 yılından bu yana, Nijer ekonomik ve mali reformlar gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu şekilde, kamu alacaklarının bir kısmının ikili dış borçlarını yeniden yapılandırılmasını istemiş ve bunu elde etmiştir.

Çizelge 4.1. Nijer Dış Borcunun Paris Kulübünü ile yeniden yapılandırması yoluyla hafifletilmesi (milyon dolar olarak)

Yıllar	83	85	87	89	91	93	95	96
İndirim Tutarı	24,4	33,9	25	32,2	8,4	4,4	2,8	10,6

Kaynak: Direction Dette Publique / Ministère des Finances (DDP /MEF)

Böylelikle borcun yapılandırılması kapsamında elde edilen indirim 510,4 milyon dolar(300,5 milyar CFA) tutarında olmuştur. Eğer yeniden yapılandırmanın amacı borç yükünü hafifletmek ve böylelikle finansal yatırım için kaynak tasarrufu ise, Nijer'e yalnız yatırım yapmakla kalmayıp aynı zamanda sürdürülebilir kamu maliyesinin borcunu azaltmış olacaktır. Tutarın 1991 yılından 1995 e kadar azaldığına, daha fazla yapılandırmanın dikkate değer bir indirime neden olduğu görülür. Nijer 10,7 milyon dolar (6,3 milyar CFA) ile yeniden nefes almıştır.

Bununla birlikte, bu politikanın seçiminin ülkenin ekonomik ve finansal durum üzerinde hiçbir etkisi yok değildi, nitekim:

- Vade süresinin ertelenmesinden ötürü geçici zorluklar bir yıl ertelenmiş ve bu arada finansal durum borç yükünden ötürü kötüleşmiştir. Kanıt olarak;
 - 1984 yılında 567,7 milyon dolar (334,3 milyar CFA) olan borç 1996 yılında 1,18 milyara (696,4 milyar CFA) yükselmiş, 31 Aralık 2003 tarihinde 1,9 milyona dolar (1,12 milyar CFA) ulaşmıştır. 1983'te vergi gelirlerinin % 7,7'sini temsil eden dış borç servisi, 1996'da % 114,0 oranına ulaşmıştır. 2003'te bu oran % 37 olmuştur.
- İyi bir takvim işletilemediğinde ödenecek borç biriktiği görülmektedir. (MEF/DDP,2009)

1984'ten 1989'a kadar Nijer Londra Kulübü ile ticari banka borcunun yeniden yapılandırılması için 54,3 milyon dolar (32 milyar CFA) tutarında üç anlaşma yapmıştır. Belirtildiği üzere, 1983 ve 1986 yılları arasında yeniden yapılandırma kapsamında, 510 milyon dolar (300,5 milyar CFA) Paris kulübünden, 55,2 milyon dolar (32,5 milyar CFA) Londra kulübünden olmak üzere dış borcunda toplam 565 milyon dolar (332,5 milyar CFA) indirim sağlamıştır. Bu yeniden yapılandırma, vadesi gelen borcun ödemesini ileriki bir tarihe ertelenmesine olanak sağladığı için Nijer'in bazı borç problemlerini çözümünde yardımcı olmuştur. (Boubacar, 2008: 18)

4.2.1.2. Borç indirimleri

Borç affı alacaklı tarafından borçlu ülkenin borç tutarından borcun tamamının veya bir kısmının silinmesidir. Borç indirimi borçlu ülkenin borç yükünü hafifletmeye yardım eder. Nijer iki taraflı borç ilişkisi içinde olduğu ülkelerden kayda değer borç indirimlerinden yararlanmıştır. Bu amaçla, Nijer tarafından 1989 yılında imzalanan anlaşma çeşitli memorandumları aracılığıyla ile 39 milyon dolar (23,3 milyar CFA) elde edilmiştir. Aşağıdaki tablo alacaklıları ve yıllara göre indirim tutarlarının dağılımını vermektedir (Direction Dette Publique / Ministère des Finances, 2009).

Çizelge 4.2. Borç affının bir parçası olarak Nijer'in yararlandığı indirimler,(1989-1997), milyon USD

Alacaklılar \ Yıllar	1989	1990	1991	1994	1997	Total
Fransa	135			54,3		190
A.B.D		1,68				1,68
Belçika		3,7				3,7
Suudi Arabistan			4,2			4,2
Toplam	135	5,38	4,2	54,3	4,7	200,3

Kaynak: DDF/MEF

Bu tablodan, borç affının, yeniden yapılandırmanın aksine, borç stokunu azalttığı görülmektedir. Bu şekilde toplam 209 milyon dolar (123,5 milyar CFA) ödenmemiş borç silinmiştir. 190 milyon dolar (112 milyar CFA) tutar ile en büyük indirimi Fransa'nın yaptığı dikkat çekmektedir. Sekiz yıllık dönemdeki indirim toplamda 209 milyon dolar (123,3 milyar CFA) tutarındadır. (Direction Dette Publique / Ministère des Finances, 2009)

4.2.1.3. Dış borcun geri ödenmesi

Borcun geri ödemesi borçlu ülke tarafından ikincil piyasadan indirimle doğrudan devalüe menkul satın alınarak alacaklılara karşı mali taahhütlerini yerine getirilmesi sürecidir.

Borçların ikincil piyasası, gayri resmi ticaretin indirim ile yapıldığı, gelişmekte olan ülkelerin ticari borçlarıdır. Bu, 1982 yılında kurulmuş ve o zamandan bu yana, gelişmekte olan ülkelerin bir kısmı borç pazarının değişik mekanizmalarını kullanarak ticari bankalara olan borçlanmalarını azaltmışlardır. BCEAO ve L'IDA arasında yapılan bir anlaşmanın konusu, toplamda 20 milyon ABD dolarının Nijer'in banka borcunun ödenmesi için kullanılmasıdır. İkinci adımda

ise hemen hemen tüm ticari borçlarının (108 milyon ABD doları tutarında) silindiği görülür. Nijer'in dış borç stoku 108 milyon dolar, diğer bir ifadeyle 47 milyon ABD doları (28 milyar CFA) tutarında azalmıştır. Yeniden yapılandırma ile karşılaştırıldığında, borcun geri ödemesi, borç stokunu azaltılması ve genel bütçe yükünün hafifletilmesinde etkili olduğu görülür. (DDF/MEF, 2009)

4.2.1.4. Konversiyon etkisi

Konversiyon, borçlu tarafından düzenlenen vadeye, faiz oranına, vergi garantisine veya avantajlarına, menkul kıymetin miktarına ve hatta bazen borçlu kişiye göre farklı koşullarda gerçekleştirilen bir finansal işlemidir.

Bu mekanizma aracılığı ile Nijer 1990 yılında, kalkınma projelerinin finansmanı için ticari borçlarının bir kısmını ulusal para birimine dönüştürmüştür. Bu program yolu ile International for Foundation and Self Help, AMEX-BANK'a olan bir milyon dolar piyasa borcunu 500.000 dolar karşılığında üzerine almıştır. Bu miktar ulusal para birimi cinsinden bir milyon dolar olarak Nijer tarafından itfa edilmiştir. Konversiyonun amacı, kalkınma projelerinin finansmanını yanı sıra borcun CFA olarak ödenmesidir (DDF/MEF, 2009).

4.2.2. Modern önlemler

4.2.2.1. IPPTE etkisi

Dış ortaklar borç hafifletmesi için önemli çabalar sarf etmişlerdir. Nijer geçiş dönemi boyunca borç servisinin hafifletilmesinden, 2004 yılında tamamlanma noktasına ulaştıktan sonra Paris Kulübü üyesi ikili alacaklıların borç stoku ve G8 ülkelerinin 2005 Temmuzunda çok taraflı borç indiriminden yararlanmışlardır. Sosyo-ekonomik ve finansal girişimin etkisi devlet başkanının özel programının uygulanmasının bir parçasıdır. Birçok gelişmekte olan ülke gibi Nijer de PPTTE girişimi kapsamında borçlarının bir kısmının silinmesi uygulamasından yararlanmışlardır. Bu şekilde oluşturulan kaynaklar sosyal çalışmaların ve Nijer halkının refahı için yapılan diğer birçok yatırım başarısı için devlet başkanı

tarafından kullanılır (Presidence de la Republique du Niger/Programme Speciale[PS/PR],2001).

Böylece ana fikri özellikle kırsal kesimlerde yoksulluğun azaltılması olan PS/PR orijinal düşünce başlatılmıştır. Program 2 aşama içermektedir:

- İlk aşama 2001 den 2002 ye kadar devam etmiştir.
- İkinci aşama 2003 ve 2005 dönemini kapsamıştır.

4.2.2.1.1. PPTe kredilerinin durumu

Çizelge 4.3. PPTe kredilerinin tahsisinin aşamaları

Aşama	Yıllar	Kaynaklar	Harcama
Birinci Aşama	2001	8 782 000 000	8 253 379 279
	2002	10 209 000 000	9 792 775 041
İkinci Aşama	2003	19 418 439 000	13 061 995 477
	2004	28 944 919 000	17 083 956 520
	2005	40 900 000 000	27 848 523 491
	2006	41 068 140 000	29 113 294 678

Kaynak : PPTe/DDP Verileri

İlk aşama için, PPTe kaynaklarının toplam tutarı 18.991.000.000 CFA'dır. Giderler ise 30 milyon ABD dolar (18 milyar CFA) olarak gerçekleşmiştir. Finansal uygulama oranı % 95,024'tür. İkinci aşamaya göre, kaynakların tutarı 187.110 ABD dolarıdır (110.091.059 CFA). Yapılan harcamalar 125,83 milyon ABD doları (74.045.774.689) CFA tutarındadır ve mali uygulama oranı yaklaşık % 67.25 olarak gerçekleştirmiştir.

Bu durum 2001'den 2008'e PPTe uygulamalarının bir parçası olarak kaynakların ve harcamaların sunulması ile aynı zamanda geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir durumdur (PS/PR,2001).

4.2.2.2. IADM etkisi

L'IADM, düşük gelirli ülkelerin, kaynaklarını yoksulluğun azaltılması ve insani gelişim için harcamasına izin vermektedir. Bu binyıl kalkınma hedeflerine (ODM) ulaşılmasına yardım eder. Etki; IMF, ADB ve FAD'a olan borç düzeyine ve ek kaynakları etkili bir şekilde absorbe etme kapasitelerine göre ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. IADM Planının yerine getirilmesi sonuç olarak aşırı borç yükünü ortadan kaldırmayı ve uygulanabilir kılmayı hedefleyen borç stokunun sürekli iptal edilmesi ile sonuçlanmaktadır. Elde edilen kaynaklar ile milenyum kalkınma hedeflerine ulaşma hedeflenecektir (Dioffo,2009).

Nijer kaynaklarını IADM hükümleri kapsamında tasarrufu

Çizelge 4.4. Kaynakların donörlere göre dağılımı

Finansal Kurumlar	Tutar (milyon dolar)
IDA	981,6
FAD	242,8
FMI	102,9

Kaynak: DDP/MEF

IADM'nin etkisi ilk belirlemelere göre 1,626 milyar ABD dolarını (956,953 milyar CFA) geçen dış borç yükü, 2006 yılı sonunda 477 milyon ABD doları (281,130 milyar CFA) olarak kaydedilmiştir. Uluslararası finans kuruluşlarından Uluslararası Kalkınma Birliği çok taraflı borç indirimi girişimi kapsamında en çok katkı sunan kuruluştur.

4.3. Nijer'in Borcunu Hafifletme Girişimleri

Dünyanın dört bir yanından donörler Nijer'in dış borcunu hafifletme çağrısına yanıt vermek için harekete geçmiş ve böylece ülkenin makroekonomik dengesini tekrar kazanması sağlanmıştır. Bu borç hafifletme girişimleri çerçevesindeki en önemli etkiye sahip girişimlerden biri, bu kısımdaki çalışmamızın konusunu oluşturan; ağır borç yükü altındaki yoksul ülkeler girişimi (HIPC)'dir.

4.3.1. Ağır borç yükü altındaki yoksul ülkeler girişimi (HIPC)

IMF ve Dünya Bankası, Ağır Borç Yükü Altındaki Yoksul Ülkeler (HIPC: Heavily Indebted Poor Countries) Girişimi ve Çok Yönlü Borç Hafifletme Girişimi (MDRI) ile borç yükü en ağır olan yoksul ülkelerin dış borç yükünü azaltmak için birlikte çalışmaktadır. Amaç, daha fazla borç sorunu oluşturmadan az gelirliler ülkelerin ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmalarına yardım etmektir. IMF ve Dünya Bankası personeli, ortaklaşa çalışarak, iki kuruluş tarafından geliştirilen Borç Sürdürülebilirlik Çerçevesi (DSF) kapsamında ülkeler için borç sürdürülebilirlik analizleri hazırlamaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) için borç yükünü hafifletme ve sürdürülebilir borç yönetimi konuları uluslararası platformda çeşitli düzeylerde ele alınmaktadır.

Özellikle en düşük gelir grubunda yer alan Üçüncü Dünya Ülkeleri için bu bağlamda en önemli girişim IMF ve Dünya Bankası tarafından 1996 yılında uygulamaya konulan Ağır Borç Yükü Altındaki Yoksul Ülkeler (HIPC) inisiyatifidir. Bu çalışmanın amacı, söz konusu inisiyatif bünyesinde alt gelir grubundaki ülkelerde dış borçlar ve borç yönetimi konularının değerlendirilmesidir. Elde edilen bulgulara göre, hâlihazırda 40 ülkeyi kapsayan söz konusu inisiyatifin, uygulandığı ülkelerde başarılı sonuçlar verdiği ve bu ülkelerin borç yükünün hafifletilmesinde önemli rol oynadığı söylenebilir. Fakat söz konusu ülkeler için politik ve kurumsal çerçevenin güçlendirilmesi uzun vadeli bir sorun olarak varlığını hâlâ sürdürmektedir.

Bu nedenle, dış borçların yeniden yapılandırılması ve sürdürülebilir düzeylerde tutulmasına dönük mekanizmaların iyileştirilmesi yönünde çok güçlü çabalara ihtiyaç vardır.

1980'lerin sonuna kadar, gelişmekte olan ülkelerde borç kapatma mekanizmaları öncelikle geçici ödeme problemlerini çözmek için bu ülkelere yardım etmeyi hedefliyordu. Ne yazık ki IMG ve Dünya bankasının çalışmaları ile bile az gelişmiş ülkelerin dış borcunu ödeyemeye yetmemiştir ve bu nedenle artık borç yükünü hafifletmeye çalışmışlardır.

4.4. Borcun hafifletilmesinin sosyo-ekonomik sonuçları

4.4.1. Sosyal sonuçlar

İki hayati alan, yani sağlık ve eğitim alanındaki sonuçlar ele alınacak olursa;

4.4.1.1. Borcun hafifletilmesinin sağlık alanındaki sonuçları

Sağlık alanına yapılan yatırımlarla birlikte bu konuda önemli çaba sarf edilmektedir. Bu çalışmalar özellikle kırsal alanlara yöneliktir.

Aşağıdaki tablo ana yatırımlar göstermektedir

Çizelge 4.5. Sağlık tesislerinin 2003-2007 gelişiminde yatırımlar

Yıl	2003	2004	2005	2006	2007
Muayenehane şekil I	403	419	442	459	459
Muayenehane şekil II	159	148	161	163	161
Sağlık ocağı	-	-	-	2052	1938

Kaynak: Nijer Maliye Bakanlığı

Hafifletmenin sayesinde Nijer'in köylerinde 2006 yılında 200'den fazla sağlık ocağı hizmete girmiştir. Aynı zamanda sağlık çalışanlarının sayısı da artırılmıştır. 2003 de 3 olan doktor sayısı, 2007 yılında 130'a yükselmiştir. 2007 yılında, köylerde daha fazla çocuklar muayene edilmiş, bu köylerde toplam 765.013 çocuğa ulaşılmıştır.

Sıtma ve menenjitten dolayı ölenlerin sayısında düşüş meydana gelmiş, 2000 yılında % 3 iken 2007 yılında %1'e düşmüştür.

4.4.2. Çevresel sonuçlar

Çevreyi korumak ve yeşillik alanları arttırmak için her yere (okullara, hastanelere, evlere) yaklaşık 6.250.000 fidan dikilmiştir.

4.4.3. Ekonomik sonuçlar

4.4.3.1. Gelir üzerindeki sonuçları

Borç hafifletme programı sayesinde Nijer'in toplam yurt iç gelir oranı artmıştır.

Çizelge 4.6. Kamu geliri oranları 2003-2008 (milyon ABD doları)

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toplam gelir	337,76	292,46	319,9	418,7	522,6	442,1
Toplam gelir vergisi	257	283,6	306,9	345	394,4	281,2
Bağışlar	128	150,9	226,8	1493,6	248	142

Kaynak: Nijer Maliye Bakanlığı

Hem toplam gelir miktarında hem de toplam gelir vergisi miktarında kayda değer bir artış yaşanmıştır. Bu miktar 2008 yılında 442,1 milyara kadar ulaşmıştır. Ayrıca bağışlar da toplam gelirin artmasında rol oynamıştır.

Nijer'in borç tablosu da aşağıda görüldüğü gibi hafifletilmiştir.

Çizelge 4.7. Ödenmemiş dış borcun hafifletilmesi 2000-2003 (milyon dolar)

Yılar	2000	2001	2002	2003
Borcu hafifletmeden önce	95,77	92,35	94,05	94
Borç hafifledikten sonra	42,75	42,75	46,17	30,78
Hafifletme miktarı	51,30	49,59	46	63,27

Kaynak: Nijer Maliye Bakanlığı

Ağır Borç Yükü Altındaki Yoksul Ülkeler Girişiminin sayesinde Nijer'in dış borcu 2000-2003 arasında 118 milyar hafiflemiştir.

4.5. Mekanizmalara Eleştirel Yaklaşım

Henüz sona ulaşmamış bir sürecin eleştirisi kesinlikle önyargılı olacaktır. Bundan dolayı, hafifletme sürecinin pozitif ya da negatif etkilerinin değerlendirilemez. Ancak orta vadeli bir değerlendirmede olan bazı eksiklikleri tespit etmeyi başarabildik ve bunlar bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

4.5.1. Mekanizmanın sınırlılıkları

1980'lerden bu yana, borç krizine saplanan gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini kurtarmanın tek yolu borç hafifletmesi idi. Bu nedenle alacaklılar, bu

ülkelerin gelişmesi ve tam bağımsız bir şekilde kendi gelişimlerini sağlamaları amacıyla çeşitli şekillerde tavizler vermişlerdir. Bundan dolayı geleneksel mekanizmalar olarak adlandırılan mekanizmalardan modern mekanizmalara geçilmiştir. O zamana kadar borçlar tartışma konusu olmaya devam etmiştir çünkü PED ler bu mekanizmalara rağmen hala uçurumun kenarındadırlar. Daha detaylı bir analizle bu mekanizmaların bazı eksiklikleri görülebilmektedir. En bilinen girişimlerden biri olan IPPTE bu duruma örnek gösterilebilir.

Dikkate değer diğer önemli sınırlamalar:

Bu mantığın üretkenliğine karşı ilk sınırlılık, PPTe girişiminin PPTe borçlarını "sürdürülebilir" hale getirmeyi hedeflemesi (bu IMF ve Dünya Bankası için ihracat gelirlerinin yüzde 150 borç değerine getirilmesi anlamına gelmektedir), böylece sadece "sürdürülemez" borcu olan ülkelerin, indirimden yararlanmasıdır. Bu mantık borçluluk için yarışılmasına yol açmaktadır, borçlarını azaltmayı başaramamış ülkeler girişimin dışındadırlar (Benin ve Senegal'in orijinal girişimin içinde olduğu), gevşek ülkelerin indirim erişim koşulları içinde borca girmelerine yol açmaktadır.

İkinci sınırlama, uygun ülkelerin sayısının sınırlı olmasına dayalıdır. İlk olarak, 41 ülke ile sınırlı olan PPTe listesi, Üçüncü Dünya birikmiş borçlarının sadece % 10'unu dahi temsil etmemektedir. Daha sonra, sadece "siyaseten doğru" kabul edilen ülkeler, indirim hak etmektedirler. Sonuç olarak, indirim için, seçilmiş ülke sayısı ve dikkate alınan borç miktarı oldukça düşüktür. 2001 yılı başlarında, gelecek yıllarda, üçüncü dünya ülkelerinin borçlarının sadece % 1,6'sının indirilme olasılığı olduğu görülmüştür(Toussaint ve Millet ,2002 :148).

Üçüncü yetersizlik olarak yoksul ülkelerin çoğunun kapsamda olmaması görülür. İndirim için uygun ülkelerin listesinin 41 ülke ile sınırlı olduğu göz önüne alındığında, girişimin dünyadaki fakir ülkelerin çoğunu etkilemediği görülür. Gerçekten de yoksulların % 80'i on iki ülkede (Hindistan, Çin, Brezilya, Nijerya, Endonezya, Filipinler, Etiyopya, Pakistan, Meksika, Kenya, Peru ve Nepal) yaşamaktadır. Ancak sadece Kenya ve Etiyopya PPTe listesinin parçasıdırlar (Toussaint ve Millet, 2002:152).

Dördüncü yetersizlik ise gelişmekte olan ülkelerin politik bir koşula tabi olmalarıdır. Alacaklılar tarafından sadece "siyaseten doğru" olarak kabul edilen ülkelere indirim hakkı kazandırılmaktadır. Bunun anlamı, PPTTE ülkeleri listesine, bazı ülkeler, Sudan örneğinde olduğu gibi, kabul edilmektedir (çünkü "arkadaş" bir ülke değildir). Borcun, her zaman jeopolitik bir manivela olarak kullanılması ile ilgili olarak, ABD'nin Afrika'daki stratejik müttefiki Uganda'nın neden en iyi indirim hükümlerinden yararlandığını açıklamaktadır. (Ayrıca 2001 yılı başlarında girişimin sonuna gelmiş tek ülkedir) (Zacharie,2001).

Ayrıca ekonomik şartlar bile üretkenlik karşıtıdır. İndirimden yararlanmak, üç yıldan altı yıla kadar değişen, iki aşamalı ayar reformlarının uygulanması şartına tabidir. "Yoksullukla mücadelede stratejik çerçevesi" olarak adlandırılmasına rağmen, günümüze kadar uygulanmış yapısal uyum programları ile aynıdır; liberalleşme ve kitlesel özelleştirme; bütçe tasarrufu ve yüksek dolaylı vergiler; "tam ihracata" dayalı ekonomik politika. Ayrıca yoksul ülkeler sermaye kaçışına mahkûmdurlar:(liberalleşme ile vergi kaçırmanın ve kar transferinin kolaylaşması, yerel nüfusun yoksullaşması, kamu hizmetlerinin yürürlükten kaldırılması ve yüksek KDV den etkilenilmesi ve dünya piyasasında fiyatı düşen ihracat mallarına bağımlılık (Zacharie, 2001).

PPTTE'nin yetersizliğin altıncı nedeni ise girişim fonun bile rastgele olmasıdır. G7 Haziran 1999'da 100 milyar dolarlık bir teşebbüs açıklarken, şu andaki durum bundan çok uzaktır: 3 milyardan daha az toplanmıştır. Ayrıca, zengin ülkeler verdikleri taahhütleri yerine getirme konusunda isteksizdirler ve girişimin finansmanı garanti edilenden hala çok uzaktır (Zacharie, 2001).

Yedinci yetersizlik olarak bu indirim sürecinin yavaşlığı ele alınabilir. İndirimin küçültülmesi ve uzun döneme yayılması borç servisinde sadece hafif azalmalara, hatta artışa bile, neden olabilir. Örneğin, Mali, IMF'nin iyimser tahminlerine göre, 2010 yılında 16,1 milyon, şimdi ise 19,7 milyon ödemektedir. Bir diğer örnek; Tanzanya borç servisi en iyi durumda bile % 7 oranında bir azalma gösterecektir. Ayrıca bu indirimler ortalama otuz yıla yayılmış yıllık yardımlar şeklindedir, bu dış şokların (hammadde fiyatlarının düşmesi, kuraklık, ekonomik kriz, vb.) bu dönemde söz konusu ülkelerin borçluluğunun artması anlamına gelmektedir (Zacharie, 2001).

Ayrıca uluslararası finans kuruluşlarının önemsiz bir çabası not edilmelidir, IMF ve Dünya Bankası borçlarını iptal etmede isteksizdirler, çünkü uluslararası finansal istikrar ve kalkınmanın finansmanını sağlamak için bu fonlara ihtiyaç duyulduğunu öne sürmektedirler. Ayrıca IMF, eski borçlara karşılık düşük faiz oranında yeni krediler ile sınırlandırılmıştır. Dünya bankası ise, bir borcundan vazgeçince, bu, üye devletler tarafından kurulan güven fonundan kredi aracılığıyla karşılanır. Bu borcun iptali değil, ancak ödenemeyeceği bilinen eski borçların yeniden finansmanıdır (Zacharie,2001).

Uluslararası finans kuruluşları tarafından dayatılan koşullarda bile imkânsız bir demokrasi vardır. Uluslararası finans kuruluşları “iyi yönetim” öğüsüne devam ederken, tüm yoksul ülkeler aslında, borç indirimi için gerekli koşul olan kendi programlarının uygulanması ile sınırlandırılmışlardır. Böyle bir durumda demokratik çoğulculuk beklenebilir mi? Senegal örneğinde, Abdoulaye Wade, sloganı olan “Sopi !” (Volofça dilinde “değişim” anlamına gelir) için seçilmiştir. Aslında şu anda bu talihsiz bir deneyime dönüşmüştür çünkü yeni başkanın programı, selefi Abdou Diouf’un programına - IMF ve Dünya Bankası’nın zaten 20 yıldır ülkenin başında olması açısından- çok yakındır (Zacharie, 2001).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Nijer’de, 1975 ve 1981 yılları arasında “Uranyumun Bum’u” olmuştur. Nijer ekonomisi uranyumun bulunmasından sonra gelişmeye başlamıştır. Uranyum sayesinde Nijer’de büyük yatırımlar yapılmıştır: Yollar ve hastaneler yapılmış, inşaat canlanmıştır. Ülkede bulunup yenileme gerektiren binalar restore edilmiştir.

Uranyum bir yandan Nijer’in gelişmesini sağlarken öteki yandan maalesef ekonomik krize girmesine neden olmuştur. Piyasadaki düşen uranyum fiyatları yüzünden Nijer 1980’li yıllarda ekonomik krize girmiştir. Nijer birçok çetin badireler atlattır. ekonomi ile ilgili bu kötü şartların artık geride kaldı. şimdiki hükümetimiz devletimiz çalışarak bu durumu düzeltiyor, yenilikçi yaklaşımlarla sorunları gideriyor

Devam eden girişim sürecinin daha fazla düzenlenmesi ya da düzeltilmesi niyetiyle, ülkemize ilişkin bazı önerilerden bahsetmek yararlı olacaktır.

Tüm teknik bakanlıkların, her düzeyinden yöneticilerinin her konuda derin katılımı, yani tek bir birim ya da programdan sorumlu bir komisyon oluşturulmasından ziyade altyapıların yapısı, yönetimi ve inşasının oluşumunun teknik bakanlığın inisiyatifinde olması gerekmektedir. Tek bir ünite veya komisyon programı oluşturmaktansa dikey yerine yatay katılım olmalıdır. Dikey katılım yerine yatay katılım tercih edilmelidir.

Hükümetin eyleminin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve aynı zamanda bu programın mevcut yöneticilere atfedilmemesi amacıyla; borç indirim mekanizmaları, girişim konularının yani sıra, “Nijer neden bu yardımdan faydalanıyor?, Bu finansmanın kaynakları nelerdir?” gibi sorular üzerinden, kırsal

kesimde olduğu kadar kentsel kesimde de bir farkındalık oluşturulması gerekmektedir.

Aynı fikirden hareketle, teknik bakanlıkların tarafından yapılan yıllık planlar temelinde yapılan yatırımlar ile IPSTE Girişimi kapsamında yapılan yatırımların uyumlu olması gerekmektedir.

Aynı şekilde, gelir sağlayıcı faaliyetlerin, güvenli araçlar ile yönetilmesi için, mikro kredilerden yararlanan kadınlara yönelik bir teknik veya muhasebe eğitiminin sağlanması gerekmektedir.

Son olarak, yukarıda bahsedilen tüm sınırlılıklar göz önüne alınarak girişimin başarısız olması durumunda, uygulamayı değerlendirmek ve yeni ya da daha uygun mekanizmaları belirlemek için, bu sürecin sonuçların yansıtılmasından sorumlu bir komisyonun kurulması gerekmektedir.

Tüm bu sürecin somut sonuçları hakkında, bazı uluslararası kuruluşlar bu indirimlerin beklenen hedefleri başarması konusunda tereddüt etmekte, bu durum özellikle CNUCED ve PNUD için geçerlidir.

CNUCED'e göre: « yürürlükte olan Çok Borçlu Yoksul Ülkeler Girişimi (PSTE) uygulanmasına dayanılarak geliştirilmiş umutlar gerçekçi değildir. Öngörülen borç indirimi orta vadede sürdürülebilir olmaya yeterli olmayacaktır (...); dahası, borç indiriminin büyüklüğü ve şekli yoksulluğun azaltılması üzerinde doğrudan başlıca etkileri olmayacaktır." (Rapport CNUCED, 2000:31)

PNUD'a göre "Borç, insan gelişiminin ve insan haklarının gerçekleştirilmesinin önünde bir engel olmaya devam etmektedir (...) PSTE ülkelerinin borç servislerinin iptal edilmesinin şu ana dek sınırlı bir etkisi olmuştur. 1999'da başlatılan yeni önlemler ile daha hızlı ve daha önemli indirimler ile yoksulluğun azaltılması amaçlanmıştır. Borç indirimi hala verilen sözlerden ve hedeflerden oldukça uzaktır. Bu programların uygulamasının tüm ülkelerde hızlandırılması ve yeni girişimlerin uygulanmasının insani gelişimi etkilemesi için borç indirimi aciliyet teşkil etmektedir." (Rapport PNUD,2000:120)

KAYNAKLAR

1. Aboubacar, M. (2002). *Structure et évolution de la dette extérieure du Niger de 1999 à 2002*. Mémoire de fin d'étude pour l'obtention du diplôme supérieur en finances / Trésor de l'ENA, 124.
2. Akdoğan, A. (1993), *Kamu Maliyesi* (4. Basım). Ankara: Gazi Büro Kitabevi, 18.
3. Ayten, O. (2003). *Türkiye'nin Dış Borç Sorunu ve Kriz Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
4. Abdoul-Razak, A. (1981). *La fiscalité minière de l'uranium*. Mémoire de fin d'étude pour l'obtention du diplôme supérieur en finances / Trésor de l'ENA.
5. Adamou, G. (2001). *Incidence et éligibilité du Niger à l'initiative en faveur des PPTE sur le budget*, Mémoire de fin d'étude pour l'obtention du diplôme supérieur en finances/Trésor de l'ENA.
6. Amin, S. (1976). *Unequal Development: An Essay on the Social Formations of Peripheral Capitalism*, New York: Monthly Review Press, 89-117.
7. Amin, S. (1994). *Re-reading the postwar period: an intellectual itinerary, translated by Michael Wolfers*, New York: Monthly Review Press, 256.
8. Amin, S. (2009). *Sortir de la crise du capitalisme ou sortir du capitalisme en crise*, Le temps des cerises, 37-70.
9. Amin, S. (2008). *Du capitalisme à la civilisation*, Paris: Edition Syllepse, 6.
10. Barry, A. (2006). Initiative PPTE et allègement de la dette; *Audit et Répudiation*, 3.

11. Barro, R. J. (1990). *Macroeconomic Policy*, London: Harvard University Press, 371.
12. Bhattachaga, R. (2004). *Quels sont les bienfaits de l'allègement de la dette?* Mémoire de fin d'étude pour l'obtention du diplôme supérieur en finances/Trésor de l'ENA, 132.
13. Bernheim, D. B. (1989). A Neoclassical Perspective on Budget Deficits, *Journal of Economic Perspectives*, Vol: 3, No: 2.
14. Bernheim, D. B. (1987). Ricardian Equivalence: an Evaluation of Theory and Evidence, *NBER Working Paper Series, Working Paper*, No: 2330.
15. Buchanan, J. M. (1958). *Public Debt Principles*. Indianapolis: Liberty Fund, Inc., 95-115.
16. Dabougui, D. Mahaman, P. et Saliou, H. (1998). *L'endettement extérieur du Niger de 1984 à 1995 et son impact sur le budget de l'État*. Mémoire de fin d'étude pour l'obtention du diplôme du niveau moyen en finances/Trésor de l'ENA.
17. Boubacar, D. (2008). *Cours de crédit public*. ENAM. 2009
18. Dooley, M.; vd. (1990), *Debt Reduction and Economic Activity*, Occasional Paper No: 68, Washington D.C., IMF.
19. Dornbusch, R. (1993), *Stabilization, Debt and Reform-Policy Analysis for Developing Countries*. London: Harvester-Wheatsheaf, 222-244.
20. Due, J. F. (1968), *Government Finance Economics of Public Sector*, (Çev: Ö. Faruk Batirel ve Adnan Tezel), Richard D. Irwin Inc., Fourth Ed., 178.
21. Egeli, H. (2014). *Devlet Borçları*. Sunum, 6-44.
22. Eğilmez, M., Kumcu, E. (2004). *Ekonomi Politikası (Teori ve Türkiye Uygulaması)*, (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi, 222-224.
23. Erdem, M. (1996). *Devlet Borçları*. Bursa: Ekin Kitabevi, 173-176.
24. Erol, A. (2004). Borçlanmanın Ekonomik Etkileri, *Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar*, Sayı: 479.
25. Gaidam, M. (2004). *Impact de la dette extérieure sur les investissements*. Mémoire pour l'obtention du diplôme d'études approfondies en économie (DEA).
26. Guey, C. (2007). Négociation relative à la réduction de la dette au titre de l'initiative PPTE et au-delà. Université de Yaounde, Camerun, 12 – 16.

27. Guissi, I. (2016). *Impact des mesures d'allègement de la dette publique extérieure sur les finances publiques au Niger (1983-2004)*, Mémoire de fin d'étude pour l'obtention du diplôme du cycle A de l'Ecole Nationale des Régies Financières, ANAREF Option FINANCES, Promotion 2001.
28. Halil, S. (2001). *Uluslararası İktisat* (14. Baskı). İstanbul: Güzem Yayınları: 720.
29. Koutassila, J. (2008). Le syndrome hollandais. Centre d'économie du développement, *Université Montesquieu Bordeaux IV*, France.
30. Önder, Y. (2015). Ekonomi, Ülke Ekonomileri, Web: <http://www.iktisadi.org/hollanda-hastaligi.html> adresinden 26 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
31. Jonathan, D. Ostry, Raphael, E. (2015). When Should Public Debt Be Reduced? IMF Staff Discussion note.
Web: <http://www.imf.org/en/Publications/SPROLLs/Staff-Discussion-Notes?page=3>
32. Karagöl, E. (2010). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Dış Borçlar. SETA analizi*. Nerede yayınlanmış?
33. Macit, I. (1996). *Devlet Borçlanması (Kamu Kredisi)*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 277.
34. Philippe, N. Alary, E. (1998). L'endettement du tiers monde. *Revue tiers Monde*, 29 (116)
35. Pôle dette (2000). Stratégie de la dette pour les PPTE. Bulletin N° 6, 4ième trimestre.
36. Philippe E. (2009). Représentant de la Banque Mondiale en Côte d'Ivoire, débat sur la mise en œuvre de l'PPTE en Côte d'Ivoire. Radio Télévision Ivoirienne.
37. Raymond, G. Vincent, J. (2015). *Lexique des termes juridiques*. Paris : Dalloz, 9.
38. Raffinot M. (1991). *Dette extérieure et ajustement structurel*. Paris : Édition Economica, 27-33.
39. Rodan P.R. (1966). Doğu ve Güney – Doğu Avrupa'nın Sanayileşme Problemleri, "İktisadi Büyüme ve Gelişme", Seçme Yayınlar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1193, İstanbul.
40. Turan A. (2015). Dış Borçlarımız ve Ekonomik Etkileri, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 62, 42-43.

41. Toussaint, E. et MILLET, D. (2002). *50 questions 50 réponses sur la dette, Le FMI et la Banque Mondiale*, CADTM, édition Syllepse, 23-66.
42. Toussaint, E. et MILLET, D. (2011). *65 questions 65 réponses sur la dette, Le FMI et la Banque Mondiale*, CADTM, édition Syllepse. 17-52.
43. Uçak, S. (2006). Dış Borçlar, Gelişmekte Olan Ülke Deneyimleri ve Türkiye. *Üniversite ve Toplum*, 6 (4).
44. Yaşa, M. (1981). *Devlet Borçları*. İstanbul: Has Kurtulmuş Matbaası, 203-226.
45. Zacharie, A (2001). Les dix limites de l'IPPTE. Web : <http://cadtm.org/Les-dix-limites-de-l-initiative> adresinden 20 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
46. Ministère des Finances (1996). *Mémoire sur la situation économique et financière du Niger*. Club de Paris IX.
47. Ministère des Finances (2007). *Document de stratégie de réduction de la pauvreté (DSRP)*. Niamey, Niger : 42.
48. Ministère des Finances (2004). *Mémoire sur la situation économique et financière du Niger*, Club de Paris XI.
49. Ministère des Finances (1984). *Procès-verbaux agréés relatif à la consolidation de la dette extérieure du Niger*, Mars. 23-33.
50. World Debt tables. (1995). *External financing for Developing Countries*. Web:<http://documents.banquemondiale.org/curated/fr/1994/12/734015/world-debt-tables-1994-1995-external-financing-developing-countries-extracts>. adresinden 29 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
51. http://economicsconcepts.com/big_push_theory.htm
52. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Nijer>
53. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Nijer>
54. <http://www.gouv.ne/>
55. <http://www.stat-niger.org/statistique/>
56. <http://tr.ambaniger-tr.org/nijer/>

EKLER

Ek-1. Genel Bilgiler

Nijer etimolojisi: Nijer (Hausa, Zarma: Nijar, Fransızca İngilizce: Nijer) sözü, Nijer Nehri'nin isminden gelmektedir. Tuaregler Nijer Nehrine (Nehirlerin Nehri anlamına gelen) «egerou n-igerou» adı vermişlerdir. Araplar ise buna «nahr al-nahr» demişlerdir. Coğrafyacı Leo Africanus (1520) karışıklık yapıp N-igerou kullanmaktansa latince'de «Siyahi» anlamına gelen «Nijer» kelimesi kullanmıştır.

Resmi Adı: Nijer Cumhuriyeti

Yönetim Şekli: Cumhuriyet

Bağımsızlık Tarihi: 3 ağustos 1960

Cumhuriyetin İlanı: 18 Aralık 1958

Devlet Başkanı: Mahamadou Issoufou (07 Nisan 2011'dan itibaren)

Başbakan: Brigi Rafini (7 Nisan 2011'dan beri)

Resmi Dil: Fransızca

Yerel dilleri: Hausaca, Zarmaca, Arapça, Boudoumaca, Zermaca, Gourmançece, Kanurice, Fulanica, Tamaşekçe, Toubouca.

Nijer halkı, daha çok kendi dillerini konuşmaktadırlar. Yerel dillerden ise Hausa ve Djerma dilleri yaygındır.

Ülkenin Sloganı : " Kardeşlik - İş – İlerleyiş "

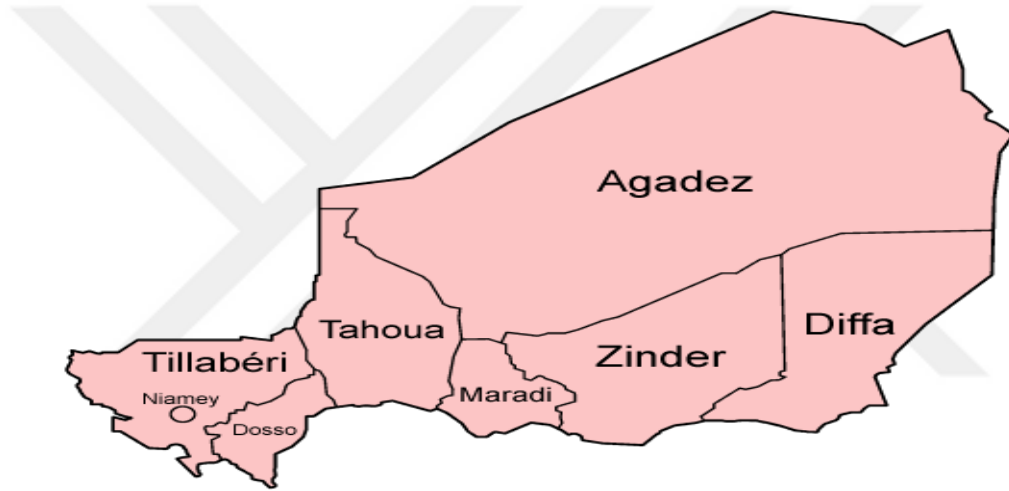
Para birimi: CFA Frangı (21 Ocak 2016 tarihinde: 1 TL=200 Fcfa, 1 € = 655.957 Fcfa , 1 \$ = 601,412 Fcfa)

Ek-2. Coğrafi Bilgiler

Nijer sıcak bir ülkedir. Coğrafyasının önemli bir bölümünde gündüz sıcaklığı 10°C ile 45°C arasındadır. Ülkenin güneyinde yer alan, tropikal ormanlık bölgenin kuzeye doğru bir uzantısı olan stepler ve savanlar nispeten daha yağışlıdır ve oldukça verimli topraklara sahiptir. Haziran ve Eylül aylarında görülen yağışların yerini Ekim-Kasım aylarında sıcak ve nemli bir dönem alır. Bundan sonra kuru soğuk bir dönem ve son olarak Haziran'a kadar da kuru sıcak dönem görülür.

Ülkenin güneybatı ucundan geçen Nijer Nehri çevresi ve Nijerya sınırına yakın bölgelerde tropikal savanlar ve kısa stepler mevcuttur ve bu bölgede daha çok sığır, keçi ve koyun yetiştirilmektedir. Kuzey bölgeler çöldür ve bu bölge Nijer ekonomisini değiştiren uranyum madenleri bakımından oldukça zengindir.

Harita 1: Nijer haritası

Yüzölçüm: 1.267.000km²

Başkent: Niamey

Başlıca Şehirler: Zinder, Maradi, Tahoua, Agadez, Dosso, Tillaberi, Diffa

Coğrafi Özellikler: Nijer, Afrika'nın denize kıyısı olmayan ve kurak bir bölgesidir.

1.267.000 km² bir yüz ölçümüne sahiptir ve ülke 11 ° 37 ve 24 ° 33 kuzey enlemi ve 0° 06 ve 16 ° doğu boylamları arasında yer alır. Niamey, genelde, 1035 km uzaklıktaki Kotonu Limanından ticari hareketliliğini sağlar (INS, Annuaire Statistique du Nijer 2013-2015, 27). Nijer, Çad'ın doğusunda, Cezayir ve Libya'nın güneyinde yer alır, Nijerya, Benin ve Burkina Faso Nijer'in güney komşularıdır. Batı'da ise Mali ile sınır komşusudur.

Yerleşim: Nijer topraklarının önemli bir kısmını (2/3) Büyük Sahra'nın çölleri ile oluşur. Güneyde Nijer Nehri'nden, doğuda Çad gölüne kadar Step ve Savan bölgeleri yer alır. Bu bölge, sık tropikal Afrika ormanlarının bir uzantısıdır.

Çöl her yıl 200.000 hektarlık bir büyüme göstermektedir. Hükümetin ağaçlandırma programları; sık yaşanan kuraklık, tahta ve tarım arazisi taleplerinin sürekli artmasından dolayı sonuç vermemektedir. 1990'dan beri ormanlık alanın üçte biri yok olmuştur. Ormanlık bölge bugün ülkenin yalnızca %1'ini oluşturmaktadır.

Çiftçiler tarafından yürütülen, kitlesel doğal yenileşme hareketi sayesinde 1970'li yıllara kıyasla 2005'te Nijer'de 5 milyon hektardan fazla arazinin bitki örtüsünde canlanma gözlenmektedir. Toprakta çölleşme eğilimi bir nebze olsun azalmıştır. Toprağın canlanmasıyla birlikte tarımsal verimlilikte önemli bir gelişme kaydedilmiştir.

Ormanlık bölgelerin azalması ve kaçak avlanma nedeniyle fil, aslan ve zürafa gibi bazı hayvanlar yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Batı Afrika'nın son özgür zürafa sürüsü başkent Niamey'in 60 km uzağında bulunan Koure köyü civarına doğru ilerlemektedir. Diğer taraftan 'W Parkı' adındaki doğal yaşam alanı, 3 ayrı ülkeden(Nijer Travel Guide, 2013); Nijer, Benin ve Burkina Faso'dan toprağa sahiptir. Nijer nehrinde su aygırları koruma altına alınmıştır ve yerli halk için tehdit oluşturacak kadar çoğalmaktadırlar. Öyle ki, akşam karanlığında, nehir kıyısındaki tarım alanlarını talan ettikleri sıklıkla görülmektedir.

Ek-3. Demografi

Nijer, dünyanın en yüksek doğurganlık hızı (% 7,6) ve yüksek nüfus artışı hızına sahip ülkelerinden biridir (% 3,9). Nüfusunun % 51,6' sı gençtir. Yaşlıların (65 yaş ve üzeri nüfus) oranı ise % 3,5'dir. Ortalama yaşam beklentisi 59,6 yıldır. Kaba ölüm oranı binde 11,6; çocuk ölüm oranı binde 51, anne ölüm oranı yüz binde 535. Ülke nüfusunun % 50.29'u kadın, % 49.71'i erkektir. Nijer 8 bölgeden oluşmuştur ve halkın % 21'i kentlerde, % 79'u kırsalda yaşamaktadır (Rapport INS, Nijer en chiffre, 2014).

Nüfus: 17.833.000

Yoğunluk: 13,5 kişi / km²

Nüfus Artış Oranı: Yılda % 3,9

Ortalama Yaşam Süresi: 59,6 yaş

Okullaşma oranı: % 82

Okuryazarlık oranı: % 28,6

Din: % 99 İslam, % 1(Hıristiyanlık, Animizm, diğer) Hemen hemen halkın tamamına yakın bir bölümü müslümandır.

Kabileler: Toplam nüfusun % 55,4'ünü Hausa, % 21'ini Djerma, % 8,5'ini Fulani, % 9,3'ünü Tuareg, % 5 Kanuri ve % 1,5 diğer (Araplar, Gurmançeler,) kabileleri oluşturmaktadır (Rapport Nijer en Chiffres, INS, 2014)

Demokratik Ülke Nijer: Nijer gerçek siyasi ve endüstriyel istikrara sahip, demokratik bir ülkedir.

Korunmuş Güvenlik ve Barış: Nijer silahlı çatışmalar ve her tür terör tehdidinin yer aldığı bir bölgenin ortasında, istikrar ve barış adası oluşturmaktadır. Barış iklimini korumak için Nijer aynı zamanda güvenlik, ekonomik ve idarî açıdan kapsamlı çözümler içeren bir yol çizmektedir. Ayrıca, hükümet ne pahasına olursa olsun ülke topraklarının tamamında, can ve mal güvenliğini sağlamayı taahhüt etmiş ve ECOWAS ülkeleri ve Sahel-Sahra ülkeleri arasındaki tehditlere karşı işbirliği bağlamında ortak çözümler üretmeyi üstlenmiştir.

Güçlü Kurumlar: Hükümet, istikrarın sürekliliğini sağlamak için güçlü, güvenilir ve sürdürülebilir demokratik kurumlar inşa etmek için çaba sarf etmektedir. Söz konusu kurumlar, Millet Meclisi, Kamu Denetimi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Adalet Yüksek Mahkemesi, İnsan Hakları Ulusal Komisyonu, Sayıştay, İletişim ve Anayasa Mahkemesi gibi yüksek idari kamu kuruluşlarıdır.

Kararlı Ve Güçlü Bir Yönetim: Hükümet yılmadan, usanmadan yolsuzluk, rüşvet, umut tüccarlığı, kaçakçılık, kamu parasının kötü yönde kullanımı ve operasyonel illegal yapılar aracılığıyla kara para aklama suçlarıyla kararlı bir şekilde mücadele etmektedir. (HALCIA) Yolsuzluk ve Asimile Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü, şikâyet ve ihbarları kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak için yeşil hat uygulamasına geçmiştir. Ayrıca bir WAEMU'nun (Batı Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği)

bünyesinde üye ülkelerde oluşturulan, kara para aklamaya karşı mücadele merkezi de güçlendirilmiştir.

Özgür Basın: Nijer’de basın suçu cezasının kaldırılması, düşünce ve ifade özgürlüğünü de beraberinde getirmiştir. Sınırlanılmayan, zincire vurulmayan ve üzerlerinde siyasi baskı bulunmayan gazetecilik, Nijer’i basın özgürlüğü konusunda, dünya çapında (Fransa ve Amerika gibi ülkelerin gözünde) 175. Sıradan 29. Sıraya, Afrika da ise 4.sıraya taşımıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : **Tari Bako Mahamadou**
Uyruğu : **NİJER**
Doğum tarihi ve yeri : **10-06-1985, NİJER**
Medeni hali : **Bekar**
Telefon : **05343955253**
e-mail : **yawalemt@yahoo.fr**

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ekonomik Kalkınma ve Büyüme	Aralık 2016
Lisans
Lise

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2006-2016	Nijer (DIKO Derneği)	Derneği Başkan
Yardımcısı		

Yabancı Dil

Francizca, İngilizce, Hausaca, Zarmaca

Yayımlar

Nijer'in Borç Sorunları ve Çözümleri

Hobiler

Basketbol, Kitap okuma.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR

Cambridge University Press

